

د پوهنې وزارت

د عاليې تعلیم، د ښوونکو د روزنې او د ساینس د مرکز سمیت
د عاليې تعلیم د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف صومې ریاست

اسلامي ښوونه او روزنه

نهم ټولگي

۱۰۶

د درسي کتابونه پوهنې په وزارت پوهنې او لارښوونې
په بازار کې پراختیا او ترسره په کاکه، مع ود
له سره غورځوونکو سره قانوني جمله کېږي

Ketabton.com

د پوهني وزارت

د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو
د روزني او د ساينس د مرکز معينيت
د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي
کتابونو د تاليف لوی رياست

اسلامي ښوونه او روزنه

نهم ټولگي

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ . ش.

الف

لیکوالان:

- استاد نور الله صافی
- استاد سید فاضل شاہ باچا
- مولوی عبدالصبور عربی
- استاد فضل الله نیازی
- استاد رقیب الله ابراہیمی

علمی ادیوران:

- دکتور محمد یوسف نیازی
- استاد احسان الله ناشر
- استاد محمد آصف کوچی
- استاد فیض محمد عثمانی

دینی، سیاسی او فرهنگی کمیٹہ:

دکتور محمد یوسف نیازی

حیب الله راحل د پرنی وزارت سلاکار د تعلیمی نصاب د پراختیا پہ ریاست کی.

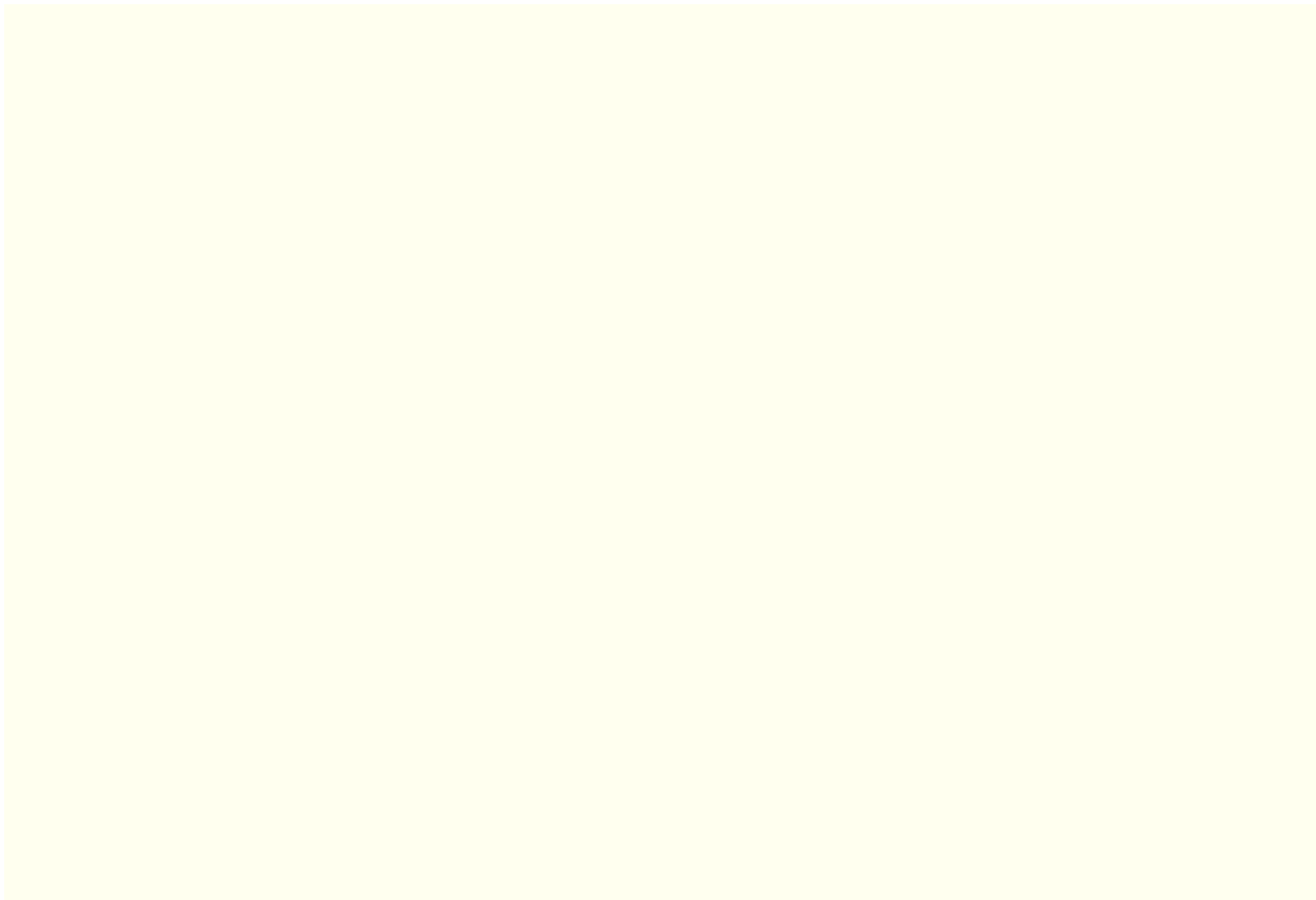
د تدقیق، تصحیح او خاڑنی کمیسیون:

دکتور اسدالله محقق د تعلیمی نصاب د پراختیا، د تہونکو د روزنی او د ساینس د مرکز معین
دکتور شیر علی ظریفی د تعلیمی نصاب د پراختیا د پروژہ، مسؤل
د سرمؤلف مرستیال عبدالظاہر گلستانی د تعلیمی نصاب د پراختیا او درسی کتابونو د تالیف لوی رئیس

کمیون: استاد رقیب الله ابراہیمی

طرح او ویزاین: محمد سہیل انصاری او عیاب الله غفاری

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهني د وزير پيغام
گوانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختيا او پرمختگ بنسټ جوړوي. تعليمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د معاصر علمي پرمختگ او ټولني د اړتياوو له مخې رامنځته کېږي. څرگنده چې علمي پرمختگ او ټولنيزې اړتياوې تل د بدلون په حال کې وي، له دې امله لازمه ده چې تعليمي نصاب هم علمي او رغنده لگښت ووموي. البته نه بنياني چې تعليمي نصاب د سياسي بدلونونو او د اشخاصو د نظرونو او هيلو تابع شي. دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتيب شوی دی. علمي گټورې موضوعگانې ټکي زياتې شوي دي. د زده کړې په بهير کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدرسي پلان برخه گرځېدلې ده. هيله من يم دا کتاب له لارښوونو او تعليمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د ميتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو مينلې او پلرونه هم د خپلو لویو او زامنو په باکفېته ښوونه او روزنه کې پرله پسې گډه مرسته وکړي چې د پوهني د نظام هيلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته يې برلاوي ورپه برخه کړي. پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ گران ښوونکي د تعليمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤليت په رښتيني توگه سرته رسوي.

د پوهني وزارت تل زيار کاږي چې د پوهني تعليمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دين له بنسټونو، د وطن دوستۍ د پاک حس په ساتلو او علمي معيارونو سره سم د ټولني د څرگندو اړتياوو له مخې پراختيا ومومي. په دې توگه کې د هېواد له ټولو علمي شخصيتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له ميندو او پلرونو څخه هيله لرم چې د خپلو نظرونو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تاليف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتيب کې يې مرسته کړې، له ملي او نړيوالو درنو مؤسسو او نورو دوستو هېوادونو څخه چې د نوي تعليمي نصاب په چمتو کولو او تلونو او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې يې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفيق

فاروق وردگ

د افغانستان د اسلامي جمهوريت د پوهني وزير

د مطالبو پر ليک

سر ليک

منځ

۱. د ايمان اړين څيزونه.....
۲. اتفاق او يووالی.....
۳. دين خير غوښتنه ده.....
۴. د اړيکو پر ټول.....
۵. دوه مخي.....
۶. تقوا او پرهبرگاری.....
۷. تواضع (عاجزي کول).....
۸. کفالت.....
۹. د کفالي پای.....
۱۰. حواله.....
۱۱. حواله ۲.....
۱۲. وکالت ۱.....
۱۳. وکالت ۲.....
۱۴. مضاربت.....
۱۵. مضاربت ۲.....
۱۶. هبه.....
۱۷. هبه ۲.....
۱۸. وديعت (امانت).....
۱۹. مدينې منورې ته د نبي کریم صلی الله عليه وسلم هجرت.....
۲۰. مدينې منورې ته د نبي کریم (ص) رسېدل.....
۲۱. د مسلمانانو تر منځ د وروړگلوۍ تړون.....
۲۲. له نورو قبيلو سره د رسول الله (ص) تړونونه.....
۲۳. د مسلمانانو په ضد د قريشو پاڅون.....
۲۴. د بدر غزا.....
۲۵. د احد غزا.....
۲۶. د سلام فضيلت.....

۸۵. د ۲۷ د وخت او سلامتیا (صحت) ارزښت.....
۸۷. د رشوت حراموالی.....
۸۹. د حلال کسب طلب.....
۹۲. د الله (ج) نعمتونه.....
۹۶. د مزدور حق باید ډیر ژر ورکړل شي.....
۹۹. د علم زده کړه فرض ده.....
۱۰۲. غضب.....
۱۰۵. لقطه (موندل شوی مال).....
۱۰۹. مزارعت (دهقاني).....
۱۱۲. مساوات (باغباني).....
۱۱۵. وقف.....
۱۱۸. صلح (رسوله).....
۱۲۱. شرکت.....
۱۲۵. د وجود هو شرکت.....
۱۲۸. شفقه.....
۱۳۲. له ځان څخه دفاع کول.....
۱۳۵. وصیت.....

د ايمان اړين څيزونه

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنْ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- قَالَ «مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ
بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ صَيفَهُ». متفق عليه

د راوي پيژندنه:

نوم يې عبدالرحمن بن سخرالدوسي لقب يې ابوهريره او د هجرت په اړوم كال مسلمان شوی
دی ډيره موده يې د پيغمبر (ص) خدمت کړی له همدې امله يې له رسول الله (ص) څخه گڼ
شمير احاديث روايت کړي دي. دغه جليل القدر صحابي په تقوی او پرهيزگاري مشهور او د
لور دکاوت خاوند و او د هجرت په (۵۸) کال وفات شو.

فعاليت:

ابوهرة څوک دی؟ معرفي يې کړئ.

د کلمو معنا:

۱. قَلِيلٌ خَيْرًا : نو ښکي خبرې دي وکړي.
۲. أَوْ لِيَصْمُتْ: يا دي چوپ او سي.
۳. فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ: نو د خپل گاونډي عزت دي وکړي.
۴. فَلْيُكْرِمْ صَيفَهُ: نو د خپل مېلمه عزت دي وکړي.

د حديث شريف معنا:

له ابې هريره رضي الله عنه څخه روايت دی، چي رسول الله ﷺ وفرمايل: که څوک په الله تعالی او د
آخرت په ورځ ايمان لري نو د خیر خبرې دي کوي او يا دي چوپ اوسي، او که څوک په الله
تعالی او د آخرت په ورځ باندي ايمان لري نو د خپل گاونډي درناوی دي وکړي، او که
څوک په الله تعالی او د آخرت په ورځ ايمان لري نو د خپل مېلمه عزت او پالنه دي وکړي.

د حديث شريف حکمت:

په الله تعالی او د آخرت په ورځ باندي ايمان درلودل د زړه عمل دی، خو هغه وخت نور خلک
پري پوهيدای شي، چي نښي او نښانې يې په خبرو او يا عمل کي څرگندي شي، نو په خبرو او
عمل کي د ايمان نښي پدې حديث شريف کي بيان شوي دي، هغه دا چي هر وخت د خیر
خبري ورڅخه اورېدل کيږي، او له خلکو سره ښکي کورنکي وي، په ځانگړي ډول له هغو
خلکو سره چي له ده سره زيات کارو بار لري زيات ښه چلند وکړي، لکه: گاونډيان،
همکاران، مېلمانه او يا هغه خلک چي کور او يا د کار ځای ته يې راځي.

فعالیت: ایمان تعریف کریں. د حدیث شریف گئی:

۱. نبی خبری کول د ایمان نښه ده: په الله تعالی او د آخرت په ورځ باندي ایمان انسان د ښکړو خبرو کولو، له ناوره خبرو څخه ډډې کولو او په بی ځایه خبرو باندي ځان او یا نورو ته له ضرر رسولو څخه ډډې کولو ته هڅوي، پاتې دي نه وي چې خبرې کول د خبرو ټولو ډولونو لکه: ژبني، قلمي، اشاري، د اورېدلو یا لیدلو ټولو ډولونو ته شاملېږي، چې باید مؤمن انسان د دغو ټولو شیانو استعمال ته پاملرنه وکړي.

ځکه کله چې انسان خپلو خبرو ته پاملرنه ونه کړي شونې ده چې دروغ ووايي، په چا باندي تهمت وکړي، د چا بی عزتي وکړي، غیبت وکړي او یا د خلکو وخت په بی ځایه خبرو او بی ځایه غوښتنو ضایع کړي.

۲. له ناوره خبرو څخه چوپ او سپل غوره دي: که یو انسان د ښکړو او غوره خبرو توان ونه لري او ونه شي کولای چې په ښکړو خبرو سره خلکو ته گټه ورسوي نو بده باندي لازمه ده چې چوپ و اوسي.

فعالیت: هغه ضرورته چې له ناوره او بدو ویلو څخه را منځ ته کېږي کوم دي؟

۳. د گاونډي عزت او درناوی کول د ایمان نښه ده: گاونډی چې پدې حدیث شریف کې ذکر شوی دی ټولو هغو خلکو ته ویل کېږي چې له انسان سره د کور، کار او یا هم د ښوونې او روزنې په چاپیریال کې نږدې ژوند کوي.

گاونډی مختلفې مرتبې او درجې لري، چې عزت او درناوی کول یې د ایمان نښه ده، همدارنگه د گاونډي اکرام او درناوی هم مختلفې مرتبې لري، خو تر ټولو کمه مرتبه یې داده چې هر سړی له دوي سره په ورین تندي مخامخ او راشه درشه وکړي.

فعالیت: کوم څیزونه دي چې هر څوک کولای شي د گاونډي عزت پرې وکړي؟

د مېلمه عزت او درناوی کول د ایمان بله نښه ده: مېلمه په عرف کې هغه سړي ته ویل کېږي چې د انسان کور ته په اجازه او یا دده په دعوت سره خلکو ته ویل کېږي چې د انسان کور یا د کار خای ته په اجازه خو په عامه معنا سره ټولو هغو خلکو ته ویل کېږي چې د دعوت او یا دده په دعوت سره ورشي، چې پدې صورت کې ټولو هغو خلکو ته ویل کېږي چې دعوت ورته شوی وی او یا دعوت ورته نه وي شوی آن د دغو ورو مرو اجیبو ته هم ویل کېږي. نور څرنگه چې د مېلمه درجي او مرتبي متفاوتي دي همدارنگه عزت او درناوی یې هم مختلفي مرتبي لري چې تر ټولو کمه مرتبه یې له مېلمه سره په ورین تندي مخامخ کېدل دي.

ارزونه:

۱. لاندې عباراتونه تکمیل او پوره کړئ:
✓ من کان يؤمن بالله و الیوم الآخر فلیقل.....او ل.....
- ✓ و من کان یؤمن بالله و الیوم الآخر.....جاره.
- ✓ و من کان یؤمن بالله و الیوم الآخر.....ضیفه.
۲. هغه عبارت چې د حدیث شریف په درېو جملو کې تکرار شوی کوم دی؟
۳. هغه عبارتونه چې د حدیث شریف په درې واړو جملو کې متفاوت دي کوم دي؟
۴. د لوست د حدیث شریف معنا بیان کړئ.
۵. د حدیث شریف حکمت بیان کړئ.

۱. د پورتني حدیث شریف عباراتونه له تکمیل او پوره کولو څخه وروسته حفظ کړئ.
۲. د لاندې موضوعاتو څخه د یوې په اړه لنډه مقاله ولیکئ:
✓ نیکي خبرې او په فرد او ټولنه د هغې اثر.
✓ د گاونډي عزت او درناوی کول.
✓ د مېلمه عزت او درناوی کول.

اتفاق او یووالی

عَنِ الْأَعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادُّهِمْ، وَتَوَاحُؤِهِمْ، وَتَعَاطُفِهِمْ، مَثَلُ الْحَسَدِ إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ غَضَبٌ، تَدَاخَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهْرِ وَالْحَمَى» متفق عليه

د راوی پېژندنه:

نوم يې نعمان د بشير بن نعلبه انصاري زوی د خورج له قبلي څخه دی، مديني منوري ته د نبي کریم صلی الله عليه وسلم له هجرت څخه وروسته په انصارو کې تر ټولو لومړی زېږېدلی دی، خپله راوي، پلار او مور يې ټول صحابه وو، دغه جليل القدر صحابي سخي، نیک خوږه، شاعر، زړه ور او ښکلی نطاق و، او د هجرت په ۲۵ کال وفات شو.

د کلمو معنا:

۱. تَوَادُّهُمْ: د دوي تر منځ دوستي.
۲. تَوَاحُؤُهُمْ: د دوي تر منځ زړه سوي.
۳. تَعَاطُفُهُمْ: د دوي تر منځ مهرباني.
۴. تَدَاخَى: يو بل را بلې.
۵. السَّهْرُ: بې خوږي.
۶. الْحَمَى: تبه.

د حديث شريف معنا:

له حضرت نعمان بن بشير رضي الله تعالى عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: مسلمانان په خپلو منځونو کې په دوستي، زړه سوي، او شفقت کې د يو بدن مثال لري، که د بدن يو غړی په درد شي د بدن نور غړي هم په پرېشاني او تبه کې له هغه سره گډون کوي.

د حديث شريف حکمت:

اتفاق او يووالی د ټولو ملتونو د بريا لپټوب او کاميابۍ اصلي لامل دی، هغه ملت چې وگړي يې د بدن د غړو په څېر متحد او د خپلې ټولني د ښکمرغي له پاره کار کوي، په خوښيو او ستونزو کې يو له بل سره شريک وي، په يقيني توگه هغه بريالی او ښکمرغه ملت دی.

له همدې امله نبي کریم صلی الله علیه وسلم پدغه مبارک حدیث کې مسلمانان په هر وخت او هر ډول شرائطو کې اتفاق او یووالي ته را بللي دي، تر څو مسلمانان د خپل ځان او ټولني د نېکمرغي، له پاره د یو بدن د غور په څېر کار وکړي.

فعالیت:

د بدن له غور سره د مسلمانانو په تشبیه کې غور وکړئ، او وړانګې چې مسلمانان د خپل وضعیت د بڼه والی له پاره باید څه تدابیر ونیسي؟ عمده ټکي یې په فردي او یا ډوله بیزه توګه بیان کړئ.

د حدیث شریف ګټې:

۱. ټول مسلمانان د یو بدن د غور په څېر دي.
۲. اتفاق، یووالی او له نفاق څخه ځان ساتل پر مسلمانانو باندې لازم دي.
۳. د اسلامي ټولني ټول وګړي باید په امتیازاتو او حقوقو کې سره برابر وي، او باید دا ټول د ټولنیز عدالت تر سیوري لاندې وي.
۴. همدارنګه د اسلامي ټولني ټول وګړي په مسئولیت، وچایو، او د ستونزو په حل کولو کې باید سره شریک وي او هر یو د خپل توان په اندازه د هغې په حل کولو کې ونډه واخلي.
۵. هېڅ یو وګړی باید امتیازات پر خپل ځان او یا څو تنو پورې ځانګړي نه کړي.
۶. هېڅ یو وګړی باید د ستونزو د حلولو مسئولیت ته شا نه کړي.
۷. مسلمانان باید تر ټولو وختونو زیات د ستونزو او تکلیفونو په وخت کې یو بل ته نږدې شي، او د ټولني له اصلاح، او ستونزو له حل څخه پرته په بل شي ځان مصروف نه کړي.
۸. د مسلمانانو اتفاق او یووالی له نورو بشري ټولنو سره د جنګ او اختلاف معاذنه لري، بلکې مسلمانان د یووالي او اتفاق په صورت کې کولای شي چې خپلي ټولنیزې، اقتصادي او سیاسي ستونزې حل او له منځه یوسي، او په نړۍ کې د یو فحش او بشریت ته د ګټه رسونکي غړي په حیث ښکاره شي، د نورو خلکو د اوږو اقتصادي او ټولنیز پټی نه وي، بلکې د دې مبارک حدیث (خیر الناس من یفیع الناس) په اساس ټول بشریت ته د خدمت مصدر وګرځي.

ارزونه:

۱. د لاندې حدیث شریف عبارات بشپړ کړئ:
«مَثَلٌ ..... فِي تَوَادُّهِمْ، وَتَرَاحِبِهِمْ، وَتَعَاطُفِهِمْ، كَمَثَلِ ..... إِذَا امْتَشَكِيَ مِنْهُ عَضْوٌ»
آله سَائِرُ الْحَسَنِدِ بِالسَّهْرِ وَالْحَمَى .....
۲. د حدیث شریف مفهوم واضح کړئ.
۳. لاندې کلمې معنا کړئ:
✓ تَوَادُّهِمْ:
✓ تَرَاحِبِهِمْ:
✓ السَّهْرُ:
✓ الْحَمَى:
۴. د حدیث شریف حکمت واضح کړئ.
۵. له حدیث شریف څخه په لاس راغلي گټي بیان کړئ.

۱. د لوست حدیث شریف له مفهوم سره حفظ کړئ.
۲. د حدیث شریف د مطالبو په اړه یوه لنډه مقاله ولیکئ او یو مناسب عنوان ورته غوره کړئ.

درېم لوست

دین خیر غوښتنه ده

عَنْ تَمِيمِ بْنِ أَوْسِ الدَّارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (رَأَيْتُ
الْصَّيْحَةَ، فُلْنَا لِنَ؟ قَالَ لِلَّهِ وَلِكِتَابِهِ وَرَسُولِهِ وَالْأُمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَائِتِهِمْ) ((رواه مسلم

د راوي پېژندنه:

نوم يې تميم د اوس بن خارجه زوی، د هجرت په نهم کال پر اسلام مشرف شو، لومړی کس
وړ چې نبي کریم ﷺ ته يې د منبر جوړولو مشوره ورکړه او په مسجد نبوي کې يې چراغ بدل
کړ، ډېر تهجد به يې کول، په مدينه منوره کې اوسېده خو د عثمان رضي الله عنه له شهادت څخه وروسته
شام ته ولاړ او د هجرت په څلورېنځم کال په فلسطين کې وفات شو.

د کلمو معنا:

۱. الْإِخْلَاصُ: خیر غوښتنه او نورو خلكو ته نېکه مشوره وركول.
۲. أُمَّةَ الْمُسْلِمِينَ: د مسلمانانو پيشوايان او حاکمان.
۳. عَائِتِهِمْ: عام مسلمانان.

د حديث شريف معنا:

له تميم بن اوس الداري رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم و فرمايل: دين د خیر غوښتنه
ده، موږ وويل د چا لپاره؟ رسول الله صلى الله عليه وسلم و فرمايل: د الله تعالی لپاره، د هغه د کتاب او رسول
لپاره، د مسلمانانو د امامانو لپاره او د ټولو مسلمانانو لپاره.

د حديث شريف حکمت:

له الله تعالی سره اخلاص، د خلكو له پاره خیر غوښتنه، د الله تعالی د خوښې د پاره حاکمانو او
عامو مسلمانانو ته نېکې مشورې وركول ډېر ارزښناک کار دی، چې د ټولني د پرمختگ او له
ډېرو ستونزو څخه د برياليتوب لامل کېږي.
په همدې اساس نبي کریم صلی الله علیه وسلم پدې حديث شريف کې دين له خیر غوښتنې سره
په ځای کړی او فرمايلي يې دي: دين خیر غوښتنه ده.

فعالیت: یوبل ته د نصیحت د نه کولو زیانونه په فردي او یا گروهی ډول بیان کړی.

د حدیث شریف گټې:

۱. انسان باید له الله تعالی سره اخلاص ولري: یعنی د الله تعالی په ذات او صفاتو ایمان ولري، له هغه سره شریک نه کړي، په اوامرو یې عمل وکړي او له نواهیو څخه یې ځان وساتي.
۲. د الله تعالی له کتاب سره باید اخلاص ولرو: د الله تعالی په کتاب چې قرآن کریم دی ایمان ولرو، او د هغې په لارښوونو عمل وکړو.
۳. د الله پیغمبر سره باید اخلاص ولرو: د الله تعالی پر پیغمبر چې حضرت محمد (ص) دی باید ایمان ولرو او د هغه په لارښوونو عمل وکړو.
۴. د مسلمانانو د پېشوایانو له پاره خیر غوښتونکي و او سو: پداسې ډول چې له هغوی سره د کارونو په سرته رسول کي مرسته وکړو او د ښکو مشورو، ښو نظرونو، د لارښوونې او توفیق په غوښتلو سره دوي د آخرت او دنیا ښېگڼو ته وهڅوو.
۵. د عامو مسلمانانو په حق کي د خیر غوښتل: دوي ښکو کارونو ته دعوت کړو، په دنیوي او اخروي ګټورو کارونو کي ورسره مرسته او تعاون وکړو.

ارزونه:

۱. د لاندې حدیث شریف عبارت تکمیل او پوره کړی:
✓ الدین:..... قلنا لمن؟ قال الله و لکتابه و لرسوله و .....المسلمین و عامتهم.
۲. د پورتنې حدیث شریف معنا واضح کړی.
۳. د پورتنې حدیث شریف حکمت واضح کړی.

۱. د لوست حدیث شریف حفظ کړی.

۲. د خلکو په منځ کي د نصیحت (خیر غوښتنې) د فکر د خپرېدو د ارزښت په اړه یوه مقاله ولیکي.

د اړیکو پریکړول

عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- قَالَ « لَا يَحِلُّ لِلْمُسْلِمِ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثِ لَيَالٍ يَلْتَقِيَانِ فَيُعْرِضُ هَذَا وَيُعْرِضُ هَذَا وَخَيْرُهُمَا الَّذِي يَبْدَأُ بِالسَّلَامِ ». متفق عليه.

د راوی پيشونده:

نوم يې خالد بن يزيد انصاري (خزرجي) دی د بنو نجار له قبيلې سره تړاو لري. د اصحابو کرامو په منځ کې په ابو ايوب انصاري مشهور و، د عقيې د دويم بيعت پر مهال يې د رسول الله صلى الله عليه وسلم سره بيعت وکړ او له رسول الله صلى الله عليه وسلم سره يې په ټولو خړواتو کې گډون درلود، ابو ايوب انصاري د حضرت علي رضي الله عنه سره ناسته ولاړه درلوده او د مجلس ملگری يې و او د هجرت په پنځلسم کال د قسطنطنيې ښار ته نژدې وفات او خاورو ته وسپارل شو.

د کلمو معنا:

۱. لَا يَحِلُّ: روا نه ده.
۲. أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ: دا چې د خپل وروړ سره اړیکې پرېکړي.
۳. فَوْقَ ثَلَاثِ: زیات له درې (ورځو).
۴. يَلْتَقِيَانِ: د یو بل سره مخامخ کېږي.
۵. يُعْرِضُ هَذَا: مخ اړوي دی له هغه څخه.

د حدیث شریف معنا:

له ابو ايوب انصاري رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل:

((هېڅ مسلمان ته روا نه ده چې د خپل مسلمان وروړ سره له درې ورځو څخه زیاته موده اړیکې پرېکړي، چې کله سره مخامخ شي، نو یو له بل څخه مخ واړوي، خو په دوی کې غوره کس هغه دی چې په بل رومي سلام واچوي)).

د حدیث شریف حکمت:

اسلام د بیروالي، ټولنیزو اړیکو د ټینګښت، اجتماعي ژوند، بسپني، سرښندنې او وروړ گلوۍ دین دی، داسې ستونزه نشته چې د اسلام په مقدس او سپېڅلي دین کې د هغې لپاره حل نه

وي، د يو بل څخه په مخ اړولو او د اړېكو په پرې كولو او يو بل ته د سلام په نه اچولو سره ستونزې نه هوارېږي او كله داسې هم كېږي چې دا كار د ډېرو نورو ستونزو د زياتېدو لامل وگرځي، نو په دې مبارک حديث كې رسول الله صلى الله عليه وسلم د مسلمانانو ترمنځ د اړېكو د پرېكولو څخه سخت ممانعت كړى دى او له درې ورځو څخه زيات يې پر هغې ټينگار او هميشه والى له شريعت څخه سرغړونه بللې ده.

د حديث شريف گټې:

۱. د نورو سره د اړېكو د پرېكولو حرمت: د هيڅ مسلمان لپاره جايز نه ده چې د شخصي او دنيوي گټو په خاطر د خپل مسلمان ورور سره اړېكي پرېكړي، ځكه دغه كار د تكبر او غرور نښه ده او كه چيرې دغه كار ته ادامه وركول شي، نو په دېمنۍ او نفرت بدلېږي او هغه كسان چې په يو ځاى كې سره ژوند تېروي له يو بل څخه لرې كوي او په زړونو كې يې كينه راپاروي.

۲. لږ تر لږه درې ورځو كې د اړېكو راژړندلې كول: كله چې كوم سړى له خپل مسلمان ورور څخه خفه شي، نو لازمه ده چې د درې ورځو په ترڅ كې دې سوچ او فكر وكړي او خپلو خطاگانو او تيروتنو ته دې متوجه شي، د پوهې او علم خاوندانو سره دې مشوره وكړي او خپلې تيروتنې دې هغوى ته څرگندې كړي او د هغوى څخه دې د ستونزو د حل غوښتنه وكړي، كه چيرې مصلحتينو دا درك كړه چې ملامتي په مقابل لوري كې ده بيا دې هم له ده څخه غوښتنه وكړي تر څو له مقابل لوري سره اړېكه ونيسي او د دوى ترمنځ دې جوړ جاري وشي.

۳. هر څوك چې په پخلاينې پيل وكړي هغه غوره دى: ډېر خلك داسې فكر كوي چې كه چرې دېمنۍ ته دوام وركوي او په مقابل لوري شرطنه ومي، نو دې غيرتمند بلل كېږي، خو رسول الله صلى الله عليه وسلم غوره او غيرتمند هغه څوك بللې دى چې په پخلاينې او سلام اچونه كې پر بل لومړيتوب وكړي.

۴. پر مسلمانانو لازمه ده چې سوله رامنځته كړي: كله داسې كېږي چې بېكېلې خواږې دواړه د خج او بدلې اخيستلو په قهر او غوسه كې راگيرې وي او هره شپه مقابل لوري ته د سخيو مجازاتو د وركولو پلانونه جوړوي او لازم تدبيرونه نيسي او د اسلام د سپېڅلي دين د لارښوونو او ارشاداتو څخه يې خبره وي او يا هم هغو لارښوونو ته كوم

ارزښت نه ورکوي، نو په داسې حال کې پر مسلمانانو فرض ده، ترڅو د خپلې وسعې او توان په اندازه د بښکلو خواوو تر منځ په پخلاينه کې برخه واخلي او په دې لار کې هر ډول سستي او تقصير د لورپو گناهونو د ارتکاب سبب گرځي، ځکه چې الله تعالى فرمايي: ژباړه: ((که د مسلمانانو دوه ډلې يو له بل سره په جگړه کې بښکلي وي، نو ترمنځ يې سوله وکړئ او سره پخلايې کړئ)).^۱

فعاليت:

زده کوونکي دې د اړيکو د پرېکولو په اړه په ځانگړيز او يا گروپي بڼه څرگندوي وکړي.

ارزونه:

۱. پورتنۍ حديث معنا کړئ.
۲. د لاندې حديث شريف عبارت تکميل کړئ: لايحل لمسلم ..... احاه فوق ثلاث ليال، يالتيان فيعرض د هذا و يعرض هذا و ..... الذي يبدأ بالسلام.
۳. د حديث شريف گڼي په لنډ ډول بيان کړئ.
۴. د حديث حکمت وروايست.

کورنۍ دنده:

۱. د حديث دا عبارت ياد کړئ (لايحل لمسلم ان يهجر احاه فوق ثلاث ليال).
۲. د اړيکو د پرېکولو د اضراو په هکله يوه لنډه مقاله وليکئ.

۱- ((وَأَنَّ طَائِفَاتٍ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ آتَيْنَا أَصْحَابًا يُبَيِّنُهَا)) د الصحرات سورت، ۹ آيت.

پنجم لوست

دوه مخي

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم «تَجِدُونَ شَرَّ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ذَا الرَّجْحَيْنِ
الَّذِي يَأْتِي هَوًّا بِرَجْهِ وَهَوًّا بِرَجْهِ» متفق عليه

د راوي پيژندنه:

نومړی عاليقدر راوي په لومړني لوست کي معرفي شوی دی.

د کلمو معنا:

۱. تَجِدُونَ: تاسو مومي.
۲. ذَا الرَّجْحَيْنِ: دوه مخي.
۳. يَأْتِي: راځي
۴. هَوًّا: دوی
۵. وَهَوًّا: مخ

د حديث شريف معنا:

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي پيغمبر صلي الله عليه وسلم وفرمايل: (تاسو به د قيامت په ورځ د ټولو خلكو بد كس هغه څوك ومومي چي د خلكو تر منځ دوه مخي كوي، يعني څينو ته په يو مخ او ځيني نورو ته په بل مخ څرگندېږي چي دې خلكو ته يو څه او هغو نورو ته بل څه وايي، (تر څو يې تر منځ نيكې او دوستانه اړيكې خرابې كوي)

د حديث شريف حكمت:

دوه مخيتوب د انسان اخلاقي او تربوي نيمگړتيا څرگندوي، د افرادو او ټولو تر منځ اړيكې زيانمنې كوي او د هغوی تر منځ د كړكې او دښمني لامل گرځي چي وروسته بيا په جگړو او وینو تړيو لو بدلېږي، دغه ټول كار يو ټول نفاق او غولونه ده ، بيا پيغمبر صلي الله عليه وسلم مسلمانان وړ څخه په كلكه منعه كړي دي.

فعالیت: د دوه مخي ضرورته په ځانگړيزه او يا گروپي بڼه بيان کړئ.

د حدیث شریف گټي:

۱. د قیامت په ورځ به تر ټولو بد کس دوه مخي کس وي: دوه مخي یوه ډبره بسده کړنه ده چې د الله ﷻ په نرد ډبره لویه گناه ده، خو ځیني خلک دوه مخي یو لوی هنر گټي او په هغې وپاړي، خو دوی په حقیقت کې په یوې لړۍ گناه اخته کېږي، نو په دې حدیث شریف کې دوه مخي انسان ډبر بد انسان گڼل شوی دی.
۲. دوه مخي او دوه رنگي یو ډول نفاق او دوکه ده: دا ځکه دوه مخي انسان د دې پر ځای چې د دودو خفرو مسلمانانو او یا ډلو ترمنځ د روغی جوړې هڅه وکړي، دا کوښښ کوي، ترڅو د هغوی ترمنځ تاوتریخوالی او نفرت زیات کړي، دوه مخي انسان کله چې کومې ډلې ته ورشي د هغې تایید کوي او هغه سل پر سلو په سمه او مقابل لوري بې سل پر سلو په ناروا بولي، ترڅو په دې توگه خپله گټه په دواړو خواوو کې خوندي وساتي او له بلې خوا دواړو ډلې سره نورې هم په دښمنۍ کې رابښل کړي.
۳. مسلمان باید د دې جرئت ولري، ترڅو گنهگار ته د هغه گناه ور په گوته کړي: مسلمان باید دواړو ناراضو ډلو ته د هغوی خطاگانې ور په گوته کړي، البته د حق دا وینا باید په ډبر حکمت او نرمۍ سره دواړو خواوو ته وویل شي او هغوی باید په دې پوره شسي چې د دوی حقیقي او واقعي درست هغه څوک دی چې درې نسه د دوی خطاگانې څرگندوي او نېکې مشورې ورکوي.
۴. د مداحو او غوره مالو خلکو څخه ځان ژغورل: ځکه ډبر ځل داسې هم کېدای شي چې مداحان او غوره مالان د خپلو گټو په خاطر له رېښتیا وپلو ډوډه وکړي، خصوصاً هغه وخت چې د حق وینا د دوی د دوستانو د خفگان لامل گرځي.

ارزونه:

۱. د لاندې حدیث عبارت تکمیل کړئ:
شَرُّ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ..... يَأْتِي هُوَ لَاءَ ..... وَ هُوَ لَاءَ بَوَّجَهْ.
۲. د حدیث عبارت ولولئ او مفهوم یې څرگند کړئ.
۳. د حدیث حکمت بیان کړئ.
۴. د حدیث گټې څرگندې کړئ.

کورنۍ دنده:

۱. لاندې عبارتونه له معنا سره په یادو زده کړئ:
«نَحْنُ نَشْرُّ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ذَا الْوَجْهِينَ الَّذِي يَأْتِي هُوَ لَاءَ بَوَّجَهْ وَ هُوَ لَاءَ بَوَّجَهْ»
۲. د دوه مخي تر عنوان لاندې لنډه مقاله ولیکئ.

تقوا او پرهیزگاري

عن معاذ بن جبل رضی الله تعالی عنهما عن رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم قال: ((رَأَى اللهُ حَيْثُمَا كُنْتُمْ ، وَ اتَّبَعَ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمَحُّبًا)) رواه الترمذي

د راوی پيشزنده:

معاذ بن جبل د انصارو د خزوج له قبيلي څخه ؤ ، په ځوانۍ كې په اسلام مشرف شوی و، او له پيغمبر صلی الله علیه وسلم سره د بيعت په مهال په عقيې كې هم موجود و ، د حفاظو ، فقيهو او مجتهدينو صحابو و څخه گڼل كېږي ، په ټولو غزاگانو كې يې گډون كړی دی ، پيغمبر صلی الله علیه وسلم يې ته د قاضي په حيث وليږه ، او د هجرت په انلسم كال په اردن كې وفات شو .

د كلمو معنا:

۱. لَه اللهُ شَخْه وروبرېږه .
۲. په هر ځاي او هر حالت كې چې يې .
۳. د بدۍ پسي نيكي وكړه .
۴. پاكوي يې (نيكي بدې پاكوي او له مينځه يې وړي).

د حديث شريف معنا:

له معاذ بن جبل رضي الله عنه څخه روايت دی چې : پيغمبر صلی الله علیه وسلم فرمايلي دي : په هر ځاي او هر حالت كې چې وي له الله جل جلاله څخه وروبرېږه ، او كه چيرې درڅخه كومه گناه صادره شوه ، نو حتماً ورپسي نيك كار وكړه ، ځكه چې نيكي بدې له مينځه وړي .

د حديث شريف حكمت:

انسان په هغه وخت كې د گناه مرتكب كېږي كله چې الله جل جلاله هير كړي، غصه او عذاب يې له پامه وغورځوي ، او يا دا چې گناه نه پيژني ، نو كله چې انسان د الله تعالی په يادولو او د هغه په عبادت ځان عادت كړي، او له هغه څخه درملداره وېره يې په سترگو كې وي، او په دې پوره شي كوم كار چې كوي يې گناه ده ، په دې صورت كې به هيڅكله انسان د گناه مرتكب نه شي . په دې حديث كې پيغمبر صلی

الله عليه وسلم د انسانانو پام دي ته را اروي تر خو له الله جل جلاله څخه وروبريږي ، ځکه چې له الله جل جلاله څخه ويږه د فرد او ټولني په اصلاح کي رغنده رول لري .

فعاليت: د دوو کسانو کړني چې يو يې له الله جل جلاله څخه وروبريږي او بل نه وروبريږي په ډله يزه توگه مقابسه کړئ.

د حديث شريف گڼي:

۱. پرهيزگاري: له الله جل جلاله څخه په هر ځاي کي وروپېدل، دا احساس د انسان وجدان وپټن ساتي او په وجود کي يې د يو داخلي څارونکي په حيث دننه تر سره کوي . له خيانت، د نورو پر حقوقو له تيري کولو او بل هر بد عمل څخه يې ژغوري .
  ۲. له بد عمل څخه وروسته د نیک عمل تر سره کول: انسان بايد د الله جل جلاله له رحمت څخه نا هيلې نه شي، کله چې ورڅخه د بيلا بيلو لاملونو په وجه کومه گناه صادره شي ، نو له گناه څخه دې توبه وباسي او نیک کار دې وکړي ، ځکه الله جل جلاله د خپلي مهرباني له مخي د نیک کار په سرته رسولو سره گناه له مينځه وړي.
- خو که چيري انسان د نورو په حقوقو تيري کړی وي ، لازمه ده چې هر چاته خپل حق ورکړي ، او توبه وباسي، تر څو الله جل جلاله ورته بخښنه وکړي .

ارزونه:

۱. لاندې نيمگړي جملې پوره کړئ:
أَتَى اللَّهَ حَيْثُمَا..... وَأَتْبَعَ..... السَّبِيلَ..... تَمَجُّهَا
۲. د لوست د حديث مفهوم ذکر کړئ.
۳. د لاندې کلماتو معنا وروايست.
أَتَى اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتَ
۴. هغه گڼي چې د لوست حديث ورته لارښوونه کوي ذکر کړئ.

کورنۍ دنده:

۱. د لوست حديث حفظ کړئ.
۲. د حديث حکمت په خپلو کتابچو کي وليکئ.

تواضع (عاجزي کول)

عن عمر رضی اللہ عنہ قال: اِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ تَوَاضَعَ لِلّٰهِ رَفَعَهُ اللّٰهُ» رواه البيهقي في شعب الایمان.

د راوي پيژندنه:

دغه ستر صحابي امير المؤمنین حضرت عمر فاروق رضي الله عنه د خطاب خوي او د مسلمانانو دريم خليفه ؤ ، د نوموړي په اسلام راوړلو سره مسلمانان په مکه مکه کي خورا قوي شول، په ټولو غزاگانو کي يې گډون درلوده، د هجرت په ديارلسم کال د مسلمانانو خليفه وټاکل شو ، د هجري سني بنسټ يې کېښود ، او د خلافت په دوران کي يې د عراق شام او مصر اوسيدونکي په اسلام مشرف شول ، د عدالت په پلي کولو کي يې شهرت درلوده ، نوموړی د هجرت په درويشتم کال د دري شپيتو کالو په عمر په مدينه منوره کي د يو مجوسي غلام له خوا چې ابولؤلؤ نومېده په شهادت ورسیده ، او د پيغمبر صلی الله عليه وسلم د قبر تر څنگ د ابوبکر الصديق رضي الله عنه په خوا کي دفن کړاي شو .

د کلمو معنا:

۱. مَنْ تَوَاضَعَ لِلّٰهِ: چا چې د الله جل جلاله لپاره عاجزي وکړه .
۲. رَفَعَهُ اللّٰهُ: الله جل جلاله به يې مقام او منزلت اوچت کړي .

د حديث شريف معنا:

له حضرت عمر رضي الله عنه څخه روايت دی چې ويلي يې دي : له پيغمبر صلی الله عليه وسلم څخه مې واوريدل چې ويل يې : ((چا چې د الله تعالی د رضا لاس ته راوړلو په مقصد عاجزي وکړه ، نو الله جل جلاله به يې مقام او درجي اوچتي کړي)) .

د حديث شريف حکمت:

لويي او تکبر انسان د نورو په وړاندې خورا وړوکی کوي، ولی د دې پر خلاف عاجزي کول انسان د نورو په زړونو کي لويوي او خلک ورته په درنه سترگه گوري، متواضع انسان د هميش لپاره کونښن کوي چې خپلي ټولني ته خدمت وکړي او نه غواړي چې څوک يې ويژني ، نه غواړي چې د حقوقو او امتيازاتو په حاصلولو په نورو برتري ولري ، د خدايي جل جلاله د رضا د حاصل لپاره د ټولني تر ټولو وگړو خان کم بولي ، شپه او ورځ بدې فکر کي وي چې

څرنگه د خلکو خدمت وکړي، په دې حدیث کې پیغمبر صلی الله علیه وسلم د پورته صفاتو لرونکو اشخاصو سره وعده کوي چې : الله جل جلاله به دوي ته د دوي بدله ورکړي ، مرتبې به یې اوچتې او عزت به یې زیات کړي.

فعالیت: په ډله ییزه توګه د تراضع (عاجزی) گڼې ، او د تکبر (لویې) تاوانونه ذکر کړئ.

د حدیث شریف گڼې:

۱. عاجزي باید د الله جل جلاله لپاره وي: انسان باید په هېڅ صورت کې ځان په نورو پورته و نه گڼي ، او د کبر (لویي) او د نورو له سپک گڼلو څخه ځان وساتي ، او کوبښې دې وکړي چې کومې نېکۍ یې د خلکو سره کړي یادونه یې خلکو ته و نه کړي، خپل نیک کارونه الله جل جلاله ته وسپاري، په یقیني توګه چې الله جل جلاله به یې بدله په دواړو جهانو کې ورکړي.

۲. الله جل جلاله د متراضع انسان مرتبه اوچتوي: کله چې انسان د الله لپاره تراضع وکړي ، نو عادل ذات خپل بنده هېڅکله ذلت ته نه پیروي ، بلکې الله جل جلاله هغه ته عزت ورکوي او مرتبه یې لوړوي ، هغه ته د خپلو نیکانو بندګانو په زړونو کې ځای پیدا کوي ، او د الله تعالی سره یې هم مرتبه اوچتوي .

ارزونه:

۱. لاندې نمېگړي عبارتنه پوره کړئ:
من .....الله رفعه الله.
۲. د لوست حدیث معنا کړئ.
۳. د لوست له حدیث څخه چې کومې گڼې په لاس راځي، بیان یې کړئ.
۴. د حدیث حکمت بیان کړئ.

کورنۍ دنده:

۱. د لوست حدیث د معنا سره حفظ کړئ.
۲. د لوست حدیث د خپلې کورنۍ غړو ته ووايست.

کفالت

د کفالت تعريف:

کفالت په لغت کې: يو ځای کېدو ته وايي. او د فقهارو په اصطلاح کې: په يو چا د لازم (ثابت) مال او يا د هغه د ځان ضمانت کول په داسې توگه چې غوښتونکی يې د اصيل او کفيل دواړو څخه غوښتلاى شي کفالت بلل کېږي. لنډه دا چې پور د کفيل په غاړه نه ثابتېږي او د اصيل له غاړې څخه نه ساقطېږي. لکه زېد احمد ته پور او يا ورسره څه شې امانت ږدي، مگر زېد په احمد اعتبار نه لري، محمود زېد ته وايي: زه د احمد ضامن يم که چېرې له هغه څخه ورک شي زه يې حاضرېوم، زما پسه اعتماد له ده سره معامله وکړه، دا معامله کفالت بلل کېږي، چې پدې اساس په کفالت کې پور د کفيل په غاړه ثابت نشو او همدارنگه د مديون له ذمې څخه ساقط نشو.

د کفالت د روايې دليل:

د ضمانت روايې په قرآن کریم، احاديثو او اجماع باندې ثابت دی.

لومړی: قرآن کریم:

الله تعالی فرمائي: **«وَلَمَّا جَاءَ بِهِ حِمْلُ بَعِيرٍ وَأَنَا بِهِ زَعِيمٌ»** (سوره يوسف، ۷۲ آيت) ژباړه: او هغه چاته د يو اوښ بار به په جايزه کې ورکول کېږي چې (د يوسف عليه السلام) ورکه شوي پيمانه راوړي، او زه يې ضامن يم. په دې آيت کریمه کې (زَعِيمٌ) د کفيل په معنا دی.

دويم: سنت:

نبي اکرم صلی الله عليه وسلم فرمائي: **«الزَّعِيمُ غَارِمٌ»**^۱ ژباړه: ضمانت کونکی به تاوان گالي.

(^۱) ترمذي، ۲/ ۲۹۵

درېم: اجماع:

ټولو مسلمانانو د کفالت په روا والي باندې له دې امله اجماع کړې ده چې خلک ورته اړتيا لري.

فعاليت: زده کوونکي دې د خپل چاپيريال څخه داسې يو مثال راوړي چې د چا د مال او يا ځان ضمانت يې کړی وي.

د ضمانت د روا والي حکمت:

د حقوقو دساتني، د وگړو ترمنځ مرسته، پررونو او داسې نورو مالي معاملاتو کې آسانتيا، او ددې لپاره چې د حق خاوند په خپل پور، او چاته د څه په ورکولو کې ډاډمن اوسي، او همدارنگه د خلکو څخه ستونزې دفع او له منځه ولاړې شي تر څو په خپل منځ کې په ډاډه زړه يو د بل سره مهاملي وکړي، دا هغه ټول مطالب دي چې د ضمانت دروا رالي د حکمت له جملې څخه شميرل کېږي.

د کفالي رکن:

د کفالي رکن ايجاب او قبول دی. (۱)

البته ايجاب د کفيل له لورې او قبول د پور د خاوند له لورې.

د کفالت جوړونه:

کفالت په دوه ډوله دی:

۱. د يو چا د ځان ضمانت کول چې دې ته کفاله بانفس وايي.
۲. د يو چا د مال ضمانت کول چې کفالت بالمال بلل کېږي.

د کفالت اړوند ځينې اصطلاحات:

کفيل: هغه څوک دی چې د بل چا د مال او يا ځان ضامن کېږي.

مکفول عنه: اصلي پروروی چې د اصيل په نامه هم يادېږي.

مکفول له: د حق خاوند.

د کفالي محل: د کفالي محل به يا نفس وي او يا مال.

---

(۱) فتح القدير/۵/ ۳۹۰- الدر المختار ۴/ ۲۶۰

د کفالي شـرطـونه: کفالت ځانگړي شـرطـونه لري چې صـيغـي، کفـيل، اصـيل، مـکفـول له او مـکفـول به پورې اړه لري او په لاندې ډول بيانېږي:

د صيغې شـرطـونه:

۱. کفالت بايد په داسې صيغه يا لفظ وي چې په التزام دلالت کوي، مثلاً ووايي:
زه ستا د هغه پور ضامن يم چې فالاني کس درڅخه اخيستي دی.
او يا: زه د فالاني شخص ضامن يم.

۲. د کفالت لفظ بايد په غير متعارف شرط پورې تړلی نه وي، مثلاً د چا په راتگ پورې يې وټري.
۳. د کفالت لفظ بايد وخت پورې ونه تړل شي، دا که د مال کفالت وي او د بانس، څکه چې د کفالت څخه مقصد ورکړه او يا حاضرول دي، کله چې وخت پکې رامنځ ته شي بيا دا مقصد نه ترسره کېږي.

د کفيل شـرطـونه:

۱. کفيل بايد د تبرع (ورکړې او بخښلو) اهليت ولري يعنې عاقل او بالغ وي، د لېوني او ماشوم کفالت صحيح نه دی.
۲. کفيل به آزاد شخص وي نو د غلام (مړني) کفالت صحيح نه دی، څکه چې دا يو خدائي کار دی، حال دا چې مړنی اهل نه دی.

د اصيل يا مديون شـرطـونه:

۱. اصيل بايد د مکفول به په تسليمولو قادر وي، که پخپله وي او يا د کوم نائب په واسطه.
۲. اصيل بايد کفيل ته معلوم وي.

د مکفول له شـرطـونه:

۱. مکفول له (د قرض خاوند) بايد معلوم وي.
۲. مکفول له بايد عاقل وي.
۳. مکفول له به د عقد په مجلس کې حاضر وي. (۱)

---

(۱) فتح القدير، ج ۵، ص ۳۹۰، بدائع الصنائع ۲/۶

د مکفول به شرحونه:

۱. د مکفول به یا ضمانت شوی شی تاوان به اصل (مدیون) گالی.
۲. مکفول به باید له هغه شیانو څخه وي چې ورکړه يې د کفیل له لورې امکان ولري، خو عقد گټور واقع شي.
۳. د ضمانت شوي مال پیر به لازم او صحیح وي.

فعالیت: زده کوونکي دې په خپل منځ کې کفیل، مکفول به، مکفول له او مکفول عنه په داسې مثالونو روښانه کړي چې یو یو کس به دې نومونو ونوموي.

د کفالي احکام:

۱. داین به د کفیل څخه د هغه څه مطالبه کوي چې په اصل باندې يې لري.
۲. کفیل به د اصل څخه هغه څه غواړي چې د څه شي ضمانت يې کړې دی.

ارزونه:

- لاندي پوښتنو ته ځواب وړایاست:
- کفالت لغتاً او اصطلاحاً تعريف کړئ.
- د کفالي رکن وړایاست.
- کفالت په څو ډوله دی؟ بیان يې کړئ.
- د کفالي اړوند اصطلاحات تعريف کړئ.
- لاندي خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:
۱. هغه کس چې له هغه څخه د مال ورکولو اړیا د شخص حاضرولو غوښتنه کېږي د ..... په نوم یادېږي.
  ۲. مکفول عنه ته ..... هم ويل کېږي.

د خپل ټولگي د ملگرو په نومونو اخیستو سره د کفالت پاملال او کفالت بالفلس صورتونه وليکئ، او هر کس ته د کفالت په اصطلاح کې نوم ورکړئ.

د کفالي پای

په تېر درس کې مو ولوستل چې کفالت په دوه ډوله دی، یو ته کفالت بالمال او بل ته کفالت بانفس وايي، پدې لوست کې غواړو چې هغه کارونه وپېژنو چې کفاله پرې پای مومي.

(۱) کفالت بالمال په یو د دورو لارو سر ته رسېږي:

۱. د مال ورکول غوښتونکي ته، او یا هغه څه کول چې د ورکړې په معنا وي، برباره ده که دا ورکړه د کفیل لخوا وي، او یا د پورورۍ لخوا وي.
۲. ابراء او یا صلح کول، نو کله چې غوښتونکی پورورۍ یا کفیل ته ابراء وکړي او یا ورسره په یوه اندازه مال روضه وکړي، کفالت پای ته رسېږي.

(۲) کفالت بانفس په لاندې شیانو سره پای مومي:

۱. د سړي سپارل غوښتونکي ته په هغه ځای کې چې د قاضي مجلس ته یې حاضرولي شي.
۲. ابراء: کله چې د حق خاوند کفیل ته ابراء وکړي نو کفالت بانفس پای ته رسېږي.
۳. کله چې په خپله مکفول عنه مو شي کفالت بانفس پای ته رسېږي.

فعالیت: څو تنه زده کوونکي دې په انفرادي توګه د کفالي د یو یو شرط د حکمت په اړه

خپلو ملګرو ته معلومات ورکړي.

په اصیل باندې د کفیل درجوع شرط نه:

۱. کفالت باید د مکفول عنه په اجازه سره شوی وي، که داسې نه وي، بیا کفیل ورکړې شي د پورورۍ څخه نه شي غوښتلاي، ځکه چې په دې صورت کې د کفیل ورکړه خیرات شمیرل کېږي.
۲. کفالت باید په صحیحې اجازې سره تر سره شوی وي، نو د هغه ماشوم اجازه د اعتبار وړ نه ده چې په ده باندې بندیز ونه ایښودل شوي وي.
۳. د ضمانت نسبت به اصیل ته کېږي، لکه چې کفیل ته ووايي: زما څخه ضامن شه تر څو د قرض ورکولو معنا پکې رښتینې شي، نو کله چې مدیون د ضمانت نسبت ځان ته ونه کړي، بیا د کفیل او اصیل ترمنځ هېڅ علاقه نه پاتې کېږي.

مسئله:

- که چیرې دوه تنه د یو سړي د زرو افغانیو ضمانت وکړي، په داسې حال کې چې دوی دواړه یو د بل تضمین ونه کړي، بیا د دواړو ضامنانو څخه یو تن خپله حصه پور ادا کړي، نو د هغه څه چې ده ورکړي دي، د خپل ملګري څخه هېڅ غوښتنه نه شي کولای ځکه چې ده هغه د خپل لوری څخه ورکړي نه د ملګري له لوری څخه، خو د اصیل (مدیون) څخه یې غوښتلای شي، ځکه چې د همدې په امر ضامن شوی دی.

- وړاندې له دې چې ضامن منل شوی مال نه وي ورکړی د مدیون څخه یې نه شي غوښتلای، نو هر کله چې کفیل منل شوی شي داین ته ورکړ بیا یې د پور وړي څخه غوښتلای شي.

په اوسني عصر کې په کفالت باندې د اجورې اخیستلو حکم:

دا غوره ده چې د کفالت عقد پرته له کومې اجورې ترسره شي، بیا هم که چیرې پور وړي څه اندازه مال د خیرات، هدیې او بخشش په نامه خپل کفیل ته ورکړي گناه نه لري، ځکه چې دا دده د هغه ښېګڼې په لړ کې ده، چې ضامن دده سره کړې ده.

- که چیرې کفیل اجوره شرط کړي څه حکم لري؟

ځواب: د ضرورت او ټولنیز حاجت لپاره په کفالت باندې اجوره اخیستل روا ده، ددې لپاره چې د خلکو مصالحو یا ښېګڼو کې خنډ رانه شي، لکه بهر ته د مزدورۍ، یا درس لپاره تگ.

د اوسني عصر د مهمو تجارتي کفالتونو ډولونه:

۱. د درک ضامن کېدل:

هغه دا چې پلورونکي ته د پیسو ضمانت ورکړي او مشتری یا اخیستونکي ته د مسیعي تضمین ورکړي.

۲. د بازار ضمانت کېدل:

دا چې د بازار د تاجر د ټولو پورونو ضمانت وکړي، یعنې تاجر چې څه شیان په بازار کې رانیسي د هغو د پیسو تضمین په غاړه واخلي.

۳. د وزن، گز او پیماني ضامن کېدل:

دا چې دا تاجر یا دوکاندار چې د وزن، گز او پیماني په هکله څه وايي صحیح دي د غلطۍ اوردغۍ یې زه ضامن یم.

ارزونه:

أ. لاندې پوښتنو ته ځواب وړایاست:

۱. په کومو حالاتو کې کفالت بالمال او کفالت بالفنس پای مومي؟
۲. ایا کفیل د اصیل څخه غوښتنه کولای شي؟ ددې مسئلې شریزه په لنډ ډول بیان کړئ.
۳. د اوسنۍ زمانې د تجارت اړوند مهم ډولونه د کفالت وړایاست.
- ب. لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:
  ۱. کفالت باید په امر او اجازې د ..... سرته ورسېږي.
  ۲. د بازار ضمانت او تعهد عبارت دی له .....

کورنۍ دنده:

دلرست مهم ټکي په خپله ژبه په پنځو کرښو کې ولیکئ

حواله

زبير په بلال پيڅوس زره افغانی پور لري، بلال احمد ته وايي: پيڅوس زره افغانی زبير ته زما له درکه وركړه، احمد وايي سمه ده. دې كار ته د فقهي په اصطلاح كې حواله ويل كېږي. دا عمل په څلورو عناصرو مشتمل دی چې د فقهي په علم كې هر يو خپل نوم لري. بلال ته محيل، زبير ته محال، احمد ته محال عليه او پور ته محال به وايي.

د حوالې تعريف:

حواله په لغت كې: نقلولو ته وايي.

او د فقهاوو په اصطلاح كې: د مدينون له غاړې څخه د ذمي اخیستونكي غاړې ته د غوښتني نقلولو ته حواله وايي.

دا د كفالي پر خلاف ده، ځكه په كفاله كې غوښتونكي په اصل او كفيل دواړو حق لري او په هر يو چې يو لاسی شي، خپل حق ورڅخه غوښتلی شي، مگر په حواله كې د محيل له غاړې څخه حق ساقطېږي.^(۱)

د حوالې د روا والي دليل:

د پور حواله د نبي اکرم صلی الله عليه وسلم په احاديثو او اجماع باندي روا شوی ده.
۱. رسول الله صلی الله عليه وسلم فرماني: (مَطْلُ الْعَبِيِّ ظَلَمٌ وَإِذَا أُبِيعَ أَخَذَكُمْ عَلَيَّ فَالْتَبِعْ)^(۲)
ژباړه: غني چې د پور وركولو توان ولري د پور خنډول يې ظلم دی، هر كله چې څوك غني ته حواله كړی شو، حواله دې ومنې.
۲. مسلمانانو د حوالې په جواز باندي اجماع كړي ده.^(۳)

(۱) فتح القدیر د عناصی سره، ۵/ ۲۴۳، الدر المختار: ۴/ ۳۰۰

(۲) نصب الدایة، ۴/ ۵۹

(۳) فتح القدیر، ۵/ ۲۴۴

د حوالي حکم:

حواله په پورونو کې روا ده، خو په اعيانو کې جواز نه لري، ځکه چې دا د نقل او اړولو په معنا ده، حال دا چې دا کارونه په پورونو کې راتلای شي نه په اعيانو کې، ځکه اعيان مشخص وي او کوم عين چې له يوه سره وي هغه له بل سره نه وي، نو څوک نه شي کولی چې هغه عين حقدار ته ورکړي چې په بل لازم دی.

فعاليت: څو تنه زده کونکي دې د حوالي مختلف موارد تمثيل کړي.

د حوالي اړوند ځيني اصطلاحات:

۱. **مُحِيلٌ**: هغه کس ته ويل کېږي چې پور ورباندې وي .
۲. **مُحَالٌ**: هغه کس ته وايي چې د حق خاوند وي.
۳. **مُحَالٌ عَلَيْهِ**: هغه شخص دی چې دبل پور ورکړه يې په ځان منلې وي.
۴. **مُحَالٌ بِهِ**: هغه پور ته ويل کېږي چې بل کس ته حواله شوی وي.

د حوالي رکن:

په ځانگړو الفاظو سره ايجاب او قبول د حوالي رکن دی. ^(۱) ايجاب د حواله کونکي له خوا او قبول د حواله اخيستونکي او حواله شوي له خوا.

د حوالي شرطونه:

الف: د صيغې (ايجاب او قبول) شرطونه:

۱. ايجاب او قبول بايد په يو مجلس کې وي.
  ۲. عقد بايد قطعي وي هيڅ ډول خیار به پکې شرط شوی نه وي.
  - ب: د محيل يا حواله کونکي شرطونه:
  ۱. حواله کونکی بايد عاقل او بالغ وي.
  ۲. حواله کونکی به په خوښۍ سره حواله ترسره کوي، په زور سره حواله صحيح نه ده.
- ج: د محال يا د حق خاوند شرطونه:
۱. محال يا د حق خاوند به عاقل او بالغ وي.

---

(۱) الدر المختار، ۴/ ۳۰۱ او وروسته پاڼه

۲. محال عليه يا حواله شوی شخص به په حواله خوښ او راضي وي.
۳. حواله شوی شخص باید حواله د عقد په مجلس کې ومي.

د: د محال عليه شرطونه:

۱. د ده شرطونه کټ مټ د محال يا د حق خاوند شرطونه دي.
- ه: د محال به شرطونه:

۱. محال به يا حواله شوی مال باید پور وي، که چېرې پور نه وي، عين وي په دي صورت کې تسليمول دعین حواله نه، بلکه وکالت بلل کېږي. ^(۱)

د حوالې احکام:

۱. د حواله کورنکي خلاصېدل: کله چې حواله د مقابل لورې په منلو سره پای ته ورسېده حواله کورنکي براهت لاس ته راوړ او له پور څخه خلاص شو.
۲. د حق د خاوند د غوښتنې ثابتېدل، په هغه چا باندې چې دی ورته حواله شوی.

ارزونه:

- أ. لاندې پوښتنو ته ځواب وړایاست:
  ۱. حواله لغتاً او اصطلاحاً تعريف کړئ.
  ۲. حواله په کومو شیانو کې رواده؟ په لڼه ډول يې بيان کړئ.
  ۳. د حوالې رکن وړایاست.
  ۴. د حوالې کورنکي اړوند شرطونه بيان کړئ.
  ۵. د حوالې داخيستونکي اړوند شرطونه وړایاست.
- ب. لاندې خالي ځايونه په مناسبو کلمو سره ډک کړئ:
  ۱. حواله په ..... رواده نه په اجناسو کې.
  ۲. د حوالې په صيغه کې ..... شرط دی اوباید د عقد مجلس کې را منځ شي.

حواله له کفالت څخه توتير لري؟ ددې موضوع په اړه پښه کرښې وليکئ.

(۱) بنايع الصناع، ج ۲، ص ۲۸

حواله ۲

په تېر درس کې مو حواله وپېژندله، په دې درس کې به د حوالې پای او د محال علیه رجوع په حواله کونکي باندې وپېژنو.

لومړی: د حوالې پای: حواله په لاندې شیانو پای مومي:

۱. د محیل او محال علیه له خوا د حوالې فسخه کول یا له منځه وړل: هر کله چې حواله فسخه یا له منځه ولاړه شي محال باید بیرته خپل شي د محیل څخه لاس ته راوړي.
۲. محال علیه مړینه اویا مفلس کېدل: د محال علیه د مړینې او یا د مفلس کېدو په صورت کې حواله له منځه ځي او محال باید خپل پور له محیل څخه وغواړي.
۳. د محال علیه ادا یعنی کله چې محال علیه حق محال ته وسپاري.
۴. کله چې محال مړ شي او محال علیه یې وارث وگرځي، دحوالې مال به محال علیه له محیل څخه غواړي.
۵. کله چې محال خپل حق محال علیه ته وپخښي او هغه یې ومني.
۶. کله چې محال خپل حق محال علیه ته خیرات ورکړي او هغه یې خیرات ومني.
۷. کله چې محال هغه چاته ابراء وکړي چې دا ورته حواله شوی او ورته ووايي چې زه په تا باندې هیڅ مطالبه نه لرم.^(۱)

فعالیت: څو تنه زده کونکي دې په انفرادي توگه دحوالې دپوړ شری حکمت په هکله

خپلو ملگروته معلومات ورکړي.

په محیل باندې د محال علیه رجوع:

دلته موږ په دوه شیانو خبرې کوو:

۱. د رجوع شرطونه.
۲. هغه څه چې په هغې باندې رجوع کېږي.

---

(۱) (بایع الصناع، ۲/ ۱۸، فتح القدير، ۵/ ۴۴۷)

لومړی: د رجوع شرطونه:

۱. حواله باید د محیل په امر ترسره شوي وي.
۲. حواله شوی مال باید محال ته ورکړي شوی وي، او یا محال له خوا محال علیه ته بسپارل شوی وي او یا خیرات ورکړ شوی وي، او ده ورسره منلی وي.
۳. محیل باید په محال علیه باندې هم مثل پور ونلري.

دویم: په څه به رجوع کيږي؟

محال علیه محیل څخه دهغه څه غوښتنه کولای شي چې ده پرې حواله ورکړي وي، نه هغه شی چې محال ته ورکړل شوی وي، نو که چېرې محال علیه د پیسو پر ځای محال ته جنس ورکړي د حواله کوونکي څخه به پیسي غواړي نه جنس.

د حوالې په اړه مسایل:

لومړۍ مسأله:

د حوالې په پای کې مو ولوستل چې حواله د محال علیه په له منځه تگ سره پای مومي. دا له منځه تگ د امام ابو حنیفه رحمه الله علیه په نظر په لاندې دوه شیانو صورت مومي:

۱. کله چې محال علیه مړ شي.

۲. کله چې محال علیه د حوالې څخه منکر او د قاضي له لوري قسم ورکړل شي، په داسې حال کې چې د حق خاوند هېڅ شاهدان ونه لري.

د صاحبینو په نظر په دریم شي هم راتلای شي هغه دا چې:

۳. کله چې محال علیه په ژوندانه کې مفلس او قاضي دده په افلاس پریکړه وکړي.

دویمه مسأله:

که چېرې د حق خاوند د حوالې مال ترلاسه کړي، او بیا د حواله کوونکي سره اختلاف پیدا کړي:

حواله کوونکي ووايي: ستا په ما باندې هېڅ نشته، بلکه ته ما د قبض لپاره وکیل کړی وي، څه چې دې ترلاسه کړي هغه زما دي.

د حق خاوند ووايي: نه داسې نه ده بلکه تا ماته د خپل هغه یو زر افغانیو پور ترلاسه کولو حواله راکړې، چې ددې سړي څخه یې ترلاسه کړه، دې صورت کې:

د حواله کونکي خبره د قسم سره د باور وړ ده، ځکه چې مجال د پور ادعا کوي او حواله کونکي مېکر دی، بڼه د شاهدانو د نه لرلو په صورت کې د مېکر خبره د لوړې سره د قبول وړ ده.

سفتهجه:

په حواله باندې د دا ډول پیسو استول جواز لري، هغه دا چې پر سرې چاته یو اندازه مال د امانت په توګه په یو ښار کې ورکوي او بیا ترې په بل ښار کې تسلیم شي. ^(۱)

ارزونه:

۱. لاندې پوښتنو ته ځواب وړایاست:

۱. حواله په کومو شیانو پای ته رسېږي؟ په لنډ ډول یې بیان کړئ.
۲. د رجوع شرطونه وړایاست.
- ب. لاندې عبارات بشپړ کړئ:
  ۱. دامام ابو حنیفه (رح) په نظر د ..... له منځه تلو سره حواله پای مومي.
  ۲. کله چې د حق خاوند او حواله کونکي تر منځ اختلاف منځ ته راشي، د ..... خبره په ..... کولو سره د اعتبار وړ ده.

کورنۍ د نده:

د حوالې د ګټو په اړه مختصره مقاله وليکئ.

وکالت ۱

احمد په کابل کې اوسېږي. خوارې چې له هرات څخه یو موټر واخلي، دغه ملګری محمود د هرات اوسیدونکی دی، هغه یې خپل له خوا د موټر په اخیستلو کې وکیل وټیوه تر څو ده ته موټر واخلي.

د وکالت تعریف:

وکالت په لغت کې د ساتي، سپارني او اعتماد په معنی راغلی دی. او د فقهي په اصطلاح کې: په جائز او معلوم تصرف کې د ځان پر ځای د بل چا ټاکل وکالت بلل کېږي.^۱

د وکالت د روا والي دلیل:

وکالت په قرآن کریم، نبوي احادیثو، او اجماع باندي روا شوی دی.

۱. قرآن کریم: الله تعالی فرمائي: **وَأَنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَنِيهِمَا فَأُتِعُوا حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِمْ مِّنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا** (۳۵) النساء: ۳۵
پهې آیت کریمه کې (حکمان) د بنېخي او خاوند له لوري وکیلان دي.

ب. احادیث: رسول الله ﷺ حکیم بن حزام د قرباني له پاره د مال اخیستلو په خاطر وکیل کړی ؤ همدا راز یې عروة البارقي د پسه د اخیستلو له پاره وکیل نیولی ؤ.^۲

ج. اجماع: د دې له پاره چې یو انسان نه شي کولای خپل ټول کارونه پراخي ترسره کړي، له دې امله د وکالت په روا والي باندي اجماع راغلي ده.^۳

۱- و گوره: بدائع الصنائع، ج: ۱، ص: ۱۹.

۲- د دې حدیث تخریج ابوداؤد او ترمذي کړی دی.

۳- و گوره: فتح القدير، ج: ۲، ص: ۶.

فعالیت: یو شمیر زده کورنګي دي په انفرادي توګه د وکالت د شرطونو پیړیو حکمت خپلو ملګرو ته بیان کړي.

د وکالت حکم:

و کالت په اصل کې یو مباح کار دی، لاکن ځینې وخت مستحب او مکروه هم رانلای شي، مګر په هغه صورت کې چې د موکل څخه ضرر دفع کوي بیا واجب دی.

د وکالت د روا والي حکمت:

داسې پېښې چې ځینې وخت یو انسان د ځینې کارونو د کولو څخه عاجز وي، او دا کار بل څوک په نښه توګه کولای او مخ په وړاندې بولای شي د همدې ښېګڼې او حکمت له پاره وکالت روا شوی دی.

د وکالت ارکان:

د وکالت رکن ایجاب او قبول دی.

د وکالت اړوند ځینې اصطلاحات:

۱. موکل: هغه شخص دی چې په یو جایز او معلوم کار او تصرف کې دځان پر ځای بل کس ته د کولو واک ورکوي.

۲. وکیل: هغه کس دی چې له موکل لخوا د ورکړې شوي واک په اساس دهغه له طرف یو کار تر سره کوي.

۳. موکل به: هغه جایز او معلوم کار او تصرف څخه عبارت دی چې د موکل او وکیل تر منځ پرې اتفاق کېږي.

د وکالت شرطونه:

د وکالت شرطونه ځینې وکیل، موکل او د وکالت د عقد په محل کې شرط دي.
أ. د وکیل شرطونه: وکیل څلور شرطونه لري:

۱. وکیل به عاقل وي، خو په عقد پوه شي یعنې داسې چې بیهه یا پلورنه وپېژني.

۲. وکیل باید د عقد کولو قاصد وي، نه دا چې ټوکې او مسخري کوي.

۳. وکیل باید معلوم او معین شخص وي نه داسې چې دوه تنو ته وروايي، له تاسې څخه یو زما وکیل یاست، دا وکالت د جهالت له امله صحیح نه دی.

۴. وکیل به خپل موکل (هغه څوک چې دی یې وکیل نیسي) په کامله معنا پیژني، یعنی وصف او شهرت به یې ورته معلوم وي.

ب. د موکل شرطونه: موکل دوه شرطونه لري:

۱. هغه څوک چې وکیل نیسي(موکل) باید عاقل وي، نو د لېوني، توکیل صحیح نه دی.

۲. موکل به دهغه تصرفاتو چې وکیل ورته نیسي، مالک وي.

ج. د عقد د محل یا موکل به شرطونه:

۱. هغه شیان او کارونه چې وکالت پرې ترسره کېږي باید د مباحاتو څخه نه وي، نو د یو چا وکیل کول د معدنونو په راویستلو باندې روا نه دي.

۲. د عقد محل (موکل به) به د موکل ملکیت وي.

۳. موکل به له داسې ډلې څخه وي چې نیابت به مني، نو په بدني عباداتو لکه لمونځ باندې د یو چا وکیل کول روا نه دی.

د وکالت احکام:

ددې لپاره چې د وکالت احکام وپیژنو باید ډولونه یې هم وپیژنو، نو د وکیلانو ډولونه دا دي:

۱. د خصومت وکیل: دا هغه وکیل دی چې د قاضي په وړاندې محاکمو کې د خپل موکل نیابت کوي، نوموړی پرته له قصاص او حدودو څخه په خپل موکل باندې د اقرار مالک دی، ځکه چې دا د مدعي د دعوی د خراب، د حق روښانتیا او اثبات له پاره ټاکل شوی نه د جنگ او جنجال په خاطر.

۲. ډېور د اخیستلو له پاره وکیل: دا هغه وکیل دی چې د ډېور غوښتنو له پاره ټاکل کېږي.

۳. د اخیستلو او پلورلو له پاره وکیل: دهغه وکیل دی چې د موکل لخوا ورته د اخیستلو او پلورلو واک وسپارل شوی وي.

لومړی: د خصومت د وکیل احکام:

۱. پرته له قصاص او حدودو څخه په نورو شیانو کې یواځې د اقرار واک لري.

۲. د قبض یا ترلاسه کولو واک ورسره نشته، ځکه یو څوک د لاینجې گپلو له پاره امین گرځول کېږي، اما د مال په هکله معتمد نه وي.^(۱۱)

دویم: د هغه وکیل احکام چې د ډېور غوښتنې له پاره ټاکل شوی وي:

۱. ډېور تر لاسه کولو واک نه لري، ځکه چې یواځې د غوښتنو له پاره ټاکل شوی دی.

۲. دا واک هم نه لري چې بل څوک د خان پر ځای و ټاکي.

۱- وگوره: فتح القلمیو، ج: ۶، ص: ۹۷، المسوسط: ج: ۱۹، ص: ۱۹.

دریم: د پلورني او اخیستني وکیل احکام:
دا وکیل به په خپلو کورنو کې آزاد او یا به یې تصرفات مقید وي، که چېرې یې تصرفات مقید وي لاندې احکام لري:

۱. د هغه قیدودو رعایت پرې لازم دي چې د موکل له لوري ورته ټاکل شوی دي.
  ۲. که چېرې د موکل له ټاکلو قیدودو څخه مخالفت کوي بیا د موکل اجازې ته اړتیا لري.
- اما که چېرې د موکل لخوا په تصرفاتو او کورنو کې آزاد وي، نو احکام یې دا دي:
۱. اخیستنه او پلورنه به په هغه روپړ کوي چې هغې وطن کې رانجې او چلند ولري.
  ۲. اخیستنه او پلورنه به مناسب ارزښت او قیمت تر سره کوي.

ارزونه:

لاندې پوښتنې ځواب کړئ:

۱. وکالت په لغت او اصطلاح کې څه ته وايي ؟
  ۲. د وکیل ، موکل، او د عقد محل څخه مقصد دی؟
  ۳. دوکیل په اړه شرطونه وروباست.
  ۴. د عقد دځای شرطونه بیان کړئ.
  ۵. دخصومت وکیل اړوند احکام بیان کړئ.
- لاندې عبارات بشپړ کړئ:
۱. موکل دوه شرطونه لري: .
  ۲. موکل باید.....
  ۳. په هغه څه کې چې وکیل په کې تصرف کوي باید موکل د هغه.....وي.
  ۴. د خصومت وکیل: هغه وکیل دی چې د..... په وړاندې محاکمو کې د خپل..... نیابت کوي.

کورنۍ دنلده:

د وکالت اړوند اصطلاحات په یادو زده کړئ. او د وکالت په هکله په پنځو کورنو کې یوه مقاله ولیکئ.

وکالت ۲

د وکیلانو ډیرو والی، د وکالت ختم، د دې باب له ځینو اړوندو مسایلو سره

۱- د وکیلانو ډیرو والی:

ډیر داسې پېښې چې د یو تن څخه ډیر اشخاص په تصرفاتو او شخړو کې وکالت کوي، نو پدې صورت کې به یو شخص دوه یا ډیر وکیلان لري.

الف: که چېرې یو تن ډیر وکیلان پداسې توګه سره ولري چې هر یو ته یې ځانګړی عقد یا کار سپارلی وي، دې صورت کې به هر یو خپل کار پرته د بل وکیل له مشورې څخه مخ په وړاندې وړي.

ب: که چېرې یو سړي د یو کار لپاره ډیر وکیلان نیولې وي، دې صورت کې هیڅ یو ځانسه پرته د موکل له اجازې څخه ټاکلی کار نشي ترسره کولای، مګر هغه کارونه کولای شي چې هغه مشورې ته اړتیا نلري، لکه د امانتو نو سپارل او د پرونو پرې کول.

۲- د وکالت صفت:

الف: وکالت پرته له اجرې څخه:

مفت وکالت کول روا دي، لکن پدې بیا عقلمین ملزم ندی، نو هر یو کولای شي چې دا عقد فسخه کړي.

ب: په اجرې باندې وکالت: دا وکالت په دوه صورتونو کې راتلای شي:

۱. دا چې د انعام بیه ولري، یعنی چې په عقد کې وخت او کارونه ونه ټاکل شي، دې صورت کې چېرې عقد ندی.

۲. اما که چېرې د اجرې بیه ولري، یعنی چې وخت او کار پکې وټاکل شي، بیا ملزم دی ۱.

۳- د وکالت پای: وکالت په لاندې شیانو باندې پای ته رسېږي:

۱. کله چې موکل خپل وکیل گوښه کړي، خو پدې شرط چې وکیل پرې خبر وي، او د بل کس حق ورسره تړاو ونلري.

۲. کله چې موکل خپله د وکیل دنده ترسره کړي، ځکه چې دې وخت کې وکالت هیڅ ځای نه لري.

۱- وګوره: منابع الصنایع: ۶/۳۷، الدر المختار: ۷/۳۱۵.

۳. کله چې د وکالت غرض ترسره شي، يعني هغه تصرف اجرا شي د کوم لپاره چې وکیل نیول شوی دی.
۴. کله چې موکل یا وکیل خپل اهلیت په مړینه او یا دائمې لیونتوب سره د لاسه ورکړي.
۵. کله چې هغه عین له منځه ولاړ شي چې د هغې د تصرفاتو لپاره وکیل نیول شوی وي.
۶. د موکل له لاسه د موکل فیه وتل.

فعالیت: وکالت د کفالت سره څه توپیر لري؟ په ولیز او یا انفرادي توگه دغه موضوع روښانه کړئ.

د وکالت اړوند مسائل:

۱. داسې وکالت هم شته چې هیڅ حقوق نلري، لکه په چا پسي د تگ راتگ وکالت، پرته له ملازمت څخه هیڅ نلري.
۲. ځینې وکالتونه داسې دي چې حقوق یې وکیل ته راجع کېږي او بیا د نورو حقوق موکل ته راجع کېږي، بناء، راجع کېږي، بناء:
- الف: هر هغه عقد چې موکل ته یې د نسبت اړتیا نه وي، ځان ته یې نسبت کول صحیح کېږي، بناء حقوق یې عاقد ته راجع کېږي لکه د پلورلو عقد پس همدا وکیل به هغه چا ته چې ورباندې یې شي پلورلی میعه سپاري او پیسې به ترلاسه کوي.
- ب: که چېرې عقد داسې وي چې هغه د موکل نسبت ته اړتیا لري، د دې حقوق موکل ته راجع کېږي لکه نکاح.
- ج: همدا راز که چېرې داسې عقود وي چې د هغې تمام په قبض او ترلاسه کولو سره راځي لکه بخشش، قرض او داسې نور. د دې نسبت به هم موکل ته کوي او حقوق یې هم همده ته راجع کېږي.
- د اخیستلو د وکالت ډولونه: دا وکالت په دوه ډوله دی:
  - ۱- عام: هغه داسې چې موکل وکیل ته وروایي، څه چې دې خوښ وي ما ته یې اخله یا څه چې گوري ما ته یې اخله.
  - ۲- خاص: داسې چې موکل خپل وکیل ته وروایي: ما ته جامي یا کور او یا غاړکي واخله.

۱- الدر المختار: ج ۷ ص ۳۹۳، المسبوط ۵۰/۱۹، بدائع الصنائع: ۳۸/۶، تكملة فتح القدير ۱۲۶/۶.

ارزونه:

۱. ایا بیرکس کولای شی خوتنه و کیلان ونیسی؟ بیان بی کری.
۲. په اجوره سره دوکالت یو مثال وریاست.
۳. کله و کالت پای مومی؟ دری موارد بی وریاست.
لاندي عبارات بشپړ کری:
  ۱. پرتله له اجورې و کالت ..... دی، مگر یو دعاقدینو کولای شی چي عقد..... کړي.
  ۲. دوکیل د گوښه کولو دوه شرطونه دي: .....
  ۳. ....

کورنی دنده:

د درس مهم مطالب په خپل عبارت په پنځو کرینو کې ولیکي.

مضاربت

د مالونو د شرکت څخه یو ډول شرکت د مضاربت شرکت دی، هغه داسې چې پانگه د یو چا او کار ورباندې بل څوک کوي، دا شرکت د اجارې سره ورته والی لري، ځکه چې کارگر په مال کې د هومره گڼې مستحق دی چې څومره کار یې په مال کې وي.

د مضاربت تعریف:

مضاربت په لغت کې د ضرب یا سفر په معنا دی، ځکه چې کارگر سفر ته اړتیا لري. او د فقهاوو په اصطلاح کې: هغه عقد دی چې مالک مال د تجارت لپاره بل چا ته پداسې ډول ورکوي چې گڼه به دواړه د ټاکلي شرط سره سم ویشي. یا په بل عبارت دا هغه شرکت دی چې مال د یو چا او تجارت ورباندې بل څوک کوي^(۱) مضاربت ته قراض هم ویل کېږي. د مضاربت روا والی: مضاربت په قران کریم، احادیثو او اجماع باندې ثابت دی.

قران کریم: الله جل جلاله فرمائي: «وَأَخْرُونَ يَصْرُفُونَ فِي الْأَرْضِ يَتَّبِعُونَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ» (د المزمل سورت، ۲۰ آیت)

ژباړه: (.... او نور په ځمکه کې گرځي د الله جل جلاله د فضل لپاره) لپورنه کوي. مضارب هم په ځمکه کې د الله جل جلاله د فضل لپورنه کوي.

حدیث: د عبدالله ابن عباس رضی الله عنهما څخه روایت دی چې: ((حضرت عباس رضی الله عنه به چې کله د مضاربت لپاره چا ته مال ورکاوه، په مضارب باندې به یې دا شرط اېښودل چې زما مال سره به په بحر کې نه ځي، نه به خپورونو ته کوزېږي او نه به ورباندې ژوندی مسال اخلي، که پخپری دې دا کارونه وکول تاوان به یې ته گانې، کله چې دا شرطونه رسول الله صلی الله علیه وسلم ته ورسېدل، اجازه یې ورکړه^(۲).

اجماع: د صحابه کرامو رضوان الله علیهم اجمعینو د ټولگي څخه په روایت کې راځي چې دوی د یتیم مال په مضاربت ورکوي او لدې څخه هېڅ چا انکار ندی کوي^۳، بناء دا اجماع شمیرل کېږي.

^۱ - وگوره: المسبوط ۱۸/۲۲.

^۲ - د دې تخریج طبراني په الاوسط کې کوي.

^۳ - وگوره: نصب الرأیه ۴/۱۳۳.

د مضاربت د روا والي حکمت:
خلاکو ته د مال څخه د گڼي اخیستلو لار برابرول، یو بل سره پداسي شکل مرسته کول چې د یو بل له تجربو څخه په گڼه اخیستلو بڼه گڼه ترلاسه او غوره نتیجې ته رسېدل د مضاربت د روا والي حکمت گڼل کېږي.

د مضاربت رکن ایجاب او قبول دی، په هغو الفاظو باندې چې په مضاربت دلالت کوي.
د مضاربت ډولونه:
مضاربت په دوه ډوله دی، مطلق مضاربت او مقید مضاربت.

۱- مطلق مضاربت:
مطلق مضاربت هغه دی چې څوک بل چاته خپل مال د مضاربت په نوم ورکوي او کار، د کار ځای، صفت او هغه کس چې ورسره معامله کوي تعین نه کړي.
۲- مقید مضاربت:

هغه مضاربت دی چې یو څوک چاته ټاکلي اندازه روڼی، د معین بڼار، معین مال، معین وخت او یا یو خاص شخص سره د معاملي کولو لپاره ورکوي، یعنې دا روڼی پدې شرط درکوم چې اخیستل او ترخول به د فلاني سره کوي.^(۱)
د مضاربت حکم:
مضاربت یو غیر لازم عقد دی، برباره ده چې د کار د پیل څخه مخکې وي او که وروسته، بڼاه هر یو له عاقدینو څخه یې له منځه وړلای شي، همدارنگه په میراث هم نه وړل کېږي.

د مضاربت شرطونه:
د مضاربت د صحت لپاره ځینې شرطونه په عاقدینو، راس المال (پانگه) او گڼه کې پیل پیل شرط شوي دي.
د عاقدینو شرطونه:
عاقدین د مال له خاوند او مضارب څخه عبارت دي. د دوی شرطونه کت مست د وکیل شرطونه دي، چې مونږ به وکالت کې ذکر کول.

۱- بدائع الصنائع ۶/۷۸۸.

د پاڼگي شرطونه:

دمضاربت د راس المال (پانگي) شرطونه دا دي:

۱. د مضاربت پانگه بايد د چلیدونکو پیسو څخه وي.
  ۲. د مضاربت د پانگي اندازه بايد معلومه وي.
  ۳. د مضاربت پانگه به معینه او موجوده وي، پور به نه وي.
  ۴. د مضاربت پانگه به کارېگر (مضارب) ته سپارل کېږي.
- د گټي شرطونه:

د گټي شرطونه په لاندې ډول دي:

۱. د گټي اندازه به څرگنده وي.
۲. گټه به ټیټه او پراگنده وي، یعنې په نیمایي، دریمه یا څلورمه به دواړه سره متفق شوي وي.

فعالیت: څرټنه زده کړونکي دې دمضاربت مختلف شکلونه تمثیل کړي

ارزونه:

لاندې شیان تعریف کړئ:

۱. مضاربت لغتاً او اصطلاحاً تعریف کړئ.
۲. مطلق او مقید مضاربت تعریف کړئ.
۳. د مضاربت حکم څه دی؟
۴. د راس مال شرطونه په مضاربت کې بیان کړئ.
۵. په مضاربت کې د گټي شرطونه وراياست.

کورنی دنده:

د مطلق او مقید مضاربت صورتونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

مضاربت ۲

په تير درس کې مو مضاربت د ارکانو او شرايطو سره وپېژانده، په دې درس کې د مضاربت احکام او هغه شيان چې مضاربت ورباندې پای مومي وړاندې کوو.

هر کله چې مضاربت د يو شرط د خپل له امله فاسد شو مضارب دمناسې مزدورۍ مستحق گڼل کېږي او په گڼه کې نشي شريکيدای، نو که چيرې يو څوک چا ته ووايي: زما جال د بېکار لپاره واخلم، څه چې دې بېکار کول د مضاربت په توگه زما او ستا تر منځ شريک دي، په دې صورت کې د مضارب لپاره د مضاربت په اساس هيڅ نشته، ځکه دا صحيح مضاربت ندی او نه ورباندې د صحيح مضاربت احکام پلي کېږي، بلکه دې سړي ته به مناسبه مزدورې ورکول کېږي، برباره ده چې نوموړي مضاربت گڼه وي او که نه، ځکه چې فاسد مضاربت د فاسدې اجارې غونډې دی.

د صحيح مضاربت احکام:

۱. مضارب (کارگر) چې کومه پانگه په لاس کې لري ورسره امانت ده او دی په خپله امين گڼل کېږي، ځکه چې ده دا مال د خپل مالک په اجازه قبض کړی دی.
۲. مضارب په اخيستي او پلورني کې وکيل گڼل کېږي، ځکه ده د بل چا په مال کې په اجازې سره تصرف کوي او د وکيل معنا همدا ده.
۳. مضارب په مضاربت کې د خپلې برخې د گټې په اندازه شريک شميرل کېږي، ځکه دی د مال د څښې برخې مالک وگرځيد د هغه کار په اساس چې ده ترسره کړی دی.
۴. کله چې په يو سبب د اسبابو سره مضاربت فاسد شو، اجازه گرځي او مضارب د مال د خاوند مزدور دی، نو مناسبه اجوره به ورکول کېږي.
۵. که چيرې مضارب د عقد ټاکلو شرطونه څخه مخالفت وکړي، غاصب شميرل کېږي، ځکه ده د بل چا په ملکيت تيری کړی دی.
۶. د مضاربت تاوان د مال په خاوند دی، په هغه صورت کې چې گڼه شتون ونلري، خو که چيرې د گټې څخه وروسته تاوان رامېنځ ته شوی وي دا تاوان به د گټې څخه ورکول کېږي ۱.

فعالیت: زده کورنگي دي د فاسد مضاربت مثالونو په هکله په خپلو منځو کي مباحثه وکړي.

د مضاربت پای: مضاربت په لاندې شیانو سره پای مومي:

۱. په فسجه او له منځه وړلو باندې مضاربت پای مومي.
  ۲. کله چي مضارب د تصرفاتو څخه گوښه شي مضاربت پای ته رسېږي.
  ۳. کله چي یو د عاقدینو څخه د مال خاوند یا مضارب مړ شي.
  ۴. کله چي یو د عاقدینو څخه لېونی شي.
  ۵. کله چي د مضاربت پانگه د مضارب په لاس کي له منځه ولاړه شي.
- د مضاربت په هکله مسئلې:
۱. کله چي د مضارب لپاره پرته له تجارتي مال څخه گټه وټاکل شي مضاربت جواز نلري.
  ۲. مضارب دا واک لري چي دمضاربت مال بل چا ته د دي لپاره ورکړي تر څو د بل بېسار څخه ورته سامان راوړي، بېاسي حال کي چي اجوره یې ورسره نه وي منلې.
  ۳. مضارب دا واک نلري چي د مضاربت مال بل چا ته د مضاربت لپاره ورکړي او د چا سره شریک شي، او نه یې د خپل او بل مال سره گډولای شي، مگر که چيري د مال خاوند ورته داسې وپلې وي چي کارونه پخپله خوښه کوه، بیا خپلواک دی.
  ۴. مضارب به خپل واجبي مصارف د مضاربت له مال څخه کوي، دوا او د علاج مصارف هم په واجبي نفقاتو کي شمیرل کېږي، ځکه د بدن اصلاح یې پدې باندې راځي او پرته له جوړ صحته هېڅ تجارت نشي کولای.
  ۵. که چيري مضاربت گټه کړي وي مصارف به د همدې څخه کېږي او که چيري یې گټه نه وي کړي بیا به د پانگي څخه حساسېږي، ځکه چي مصارف د مال څخه له منځه تللي برخه ده.
  ۶. که چيري د مضارب او د مال خاوند تر منځ د مال د بېرته ورکړي په هکله اختلاف رامنځ ته شو، د مال د خاوند خبره د باور وړ ده.
  ۷. مضارب ته به تر هغه پوري گټه نه ورکول کېږي تر څو چي مال په پیسو بدل او د مال خاوند ته یې نقدي تسلیم کړي.

ارزونه:

الف: لاندې پوښتنو ته ځواب وړاىاست:

۱. په کومو حالاتو کې اجر مثل دمال په خاوند باندې لازميږي.
۲. د مضاربت اړوند ځينې احکام وړاىاست.
۳. د مضاربت عقد څه وخت له منځه ځي؟ په لنډه ډول يې بيان کړئ؟
۴. ايا مضارب کولای شي مضاربت مال بل چاته په مضاربت ورکړي؟
۵. مضاربت کوونکي دمضاربت اړوند مصارف له کوم ځای څخه پوره کوي؟ موضوع روښانه کړئ.

ب: لاندې خالي ځايونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

۱. هغه مهم حالات چې مضارب ورباندې د مناسبې مزدورۍ مستحق گرځي عبارت دي له .....
۲. ستاسې په مقرر کتاب کې د صحيح مضاربت احکام عبارت دي له .....
۳. مضاربت پدې ..... شیانو پای مومي.

د لوست مهم مطالب په خپلو کتابچو کې وليکئ.

هېبه

هېبه هديې او صدقې ته شامله ده، ځکه چې معاوي يې سره نږدې دي، که چېرې څوک څه شی کوم او سړي ته د الله جل جلاله د رضا په خاطر ورکړي، دا صدقه ده، خو که چېرې يې چاته د دوستۍ له کبله ورکړي، بيا هديه، او که دا يوه معنا هم پکې موجوده نه وي بيا هېبه ده.

د هېبه معنا:

هېبه په لغت کې ورکړې او تبرع ته وايي.^(۱)

او د فقهاءو په اصطلاح کې هر هغه عقد او تړون چې په ژولانده کې پخپله خوښه پرته له کوم عوض څخه بل ته ملکیت ثابتوي هېبه بلل کېږي.^(۲)

د هېبه د روا والي دليل:

هېبه په قران کریم، احاديثو او اجماع باندې روا شوي ده.

۱. قران کریم: الله جل جلاله فرمائي: «فَإِنْ طِئَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِّنْهُ نَفْسًا فَكُلُوْهُ هَنِيئًا مَّرِيئًا» (سورة النساء، ۴ آيت) ژباړه: که چېرې ناسي ته خپلو بشخو د مهر څه برخه دروېښه نو په خوښۍ سره يې وخورئ.

۲. سنت: نبي اکرم صلی الله عليه وسلم فرمائي: «أَنَا تَحْقِرَنَّ أَحْمَانُ أَنْ تُهْدِيَ لِجَارَتَيْهَا وَكَو كِرَاعَ شَاةٍ مُّحْرَقًا».^(۳) ترجمه: که يوه ښځه خپلي گاونډۍ ته په هديه کې د پسه يو ښنگړی (سوم) ورکوي هغه دي هم سپک نه گڼي.

۳. اجماع: د هېبه د تېولو ډولونو په استحباب اجماع شوي ده.

د هېبه رکن: ايجاب او قبول د قبض سره د هېبه رکن دی.^(۴)

۱- لسان العرب ۸۰۳/۱.

۲- فتح القدير ۱۱۳/۷.

۳- مؤطا امام مالک (رح).

۴- المسوط ۷۵/۱۲.

فعالیت: یوشمیر زده کورنګي دي دهې خو صورتونه تمثيل کړي.

د هېي شرطونه: هېه ځانګړي شرطونه لري چې په لاندې ډول بیانېږي:

۱. هېه کورنګي باید د هېي (بخشش) ورکولو اهلیت ولري یعنی عاقل او بالغ وي.
۲. موهوب (ښل شوی شی) باید د هېي په وخت کې موجود وي.
۳. موهوب باید ارزښتناک مال وي، نو د تښتېدلې اوبش هېه صحیح نده.
۴. موهوب باید مملوک مال وي، نو د مباحاتو ښل صحیح ندي.
۵. موهوب باید د هېه کورنګي ملکیت وي، د بل چا د مال هېه کول صحیح نه دی.
۶. موهوب مال باید جلا شوی او په امان کې وي، د ټیت او خور شي هېه کول صحیح ندي.
۷. د موهوب مال قبض باید د واهب په اجازه ترسره شوی وي.
۸. د قبض ډولونه:

د هېي قبض په دوه ډوله راتلای شي، چې یو ته اصالتاً او بل ته نیابتاً قبض ویل کېږي.

- ۱- اصالتاً قبض: هغه قبض دی چې یو سړی پخپله د ځان لپاره شی قبض کوي، د جواز شرط یې یو راځي عقل دی، بلوغ ورته شرط ندي، نو د لېوني قبض صحیح ندي.
- ۲- نیابتاً قبض: هغه قبض دی چې د ماشوم پر ځای دهغه ولي ترلاسه کوي، د جواز شرط یې د ولایت موجودیت او سرپرستي ده.^(۱)

د هېي حکم:

د ملکیت ثبوت دی د هغه چا لپاره چې هېه ورته شوی وي ، پداسې توګه سره چې رجوع او فسخه پکې راتلای شي، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرماني: ((واهب یتیمه خپل ښلی مال په هغه صورت کې غوښتلای شي چې عوض یې نه وي اخیستی.))^(۲)

۱- بدائع الصنائع: ج ۵ ص ۱۲۶.

۲- نصب الرایه ۴/۱۲۵.

ارزونہ:

الف: لاندي پر بنيتي خواب ڪري:

۱. هيءَ ٻه لغت او اصطلاح ڪي ڇهه ته وايي؟

۲. ذهني شرط نه بيان ڪري.

۳. قبض ٻه ڇو لارو سر ته رسيري؟ واضح ٻي ڪري.

۴. ذهني حڪم وروايات.

ب: لاندي خالي خالي ڇاڻو نه ٻه مناسبو ڪلمو ڏک ڪري:

۱. هيءَ ورڪورنگي بايد د ..... د ..... اهليت وري.

۲. رسول الله صلي الله عليه وسلم فرمائي: ((واهب خيل بنهائي مال تير ته غو بنهائي شي

تر ڇو چي ..... نه وي اڃيستي))۱

ڪورني دنده:

دلورست مهم مطالب ٻه خيلو ڪتابچو ڪي وليڪي.

هېبه ۲

په تير درس کې مو د هېبه تعريف، شرايط او ارکان وپېژندل، اوس پدې هکله نوره څېړنه چې په هېبه باندې د رجوع مواع او خپلو اولادونو ته ورکړه او داسې نور بيانوو.

لومړی: په هېبه باندې د رجوع مواع:

احمد محمود ته خوا وېښله وروسته له څه مودې بيرته پېښمانه شو غواړي چې بيرته خپله خوا د محمود څخه واخلي، ايا دا کار ورته روا دی او که نه؟

دا کار په خپل ذات کې روا دی خو دا يو کمزوی عمل دی چې د انسان د شان سره مناسب نه دی، خو په ځينو صورتونو کې د موانعو له امله رجوع ورباندې روا نده.

پر هېبه باندې د رجوع مواع:

۱. کله چې د هېبه مالي عوض ورکړل شي:

يعني واهب ته د هېبه مالي بدله ورکړي، او واهب دا عوض قبض کړي، بيا خپل بېنېل شوی شي نشي غوښتلاى.

۲. کله چې خپلوانو ته شي وېښل شي:

که چېرې يو څوک خپلو داسې خپلوانو ته چې د ده د محارمو څخه وي مال بخشش کړي، بيرته يې ورڅخه نشي غوښتلاى، ځکه چې خپلوي معنوي عوض دی.

۳. کله چې بېنېل شوي شي کې زياتوالی وشي:

يعني بېنېل شوي خوا بېرې وزيروي او يا ټوټه وي وگډول شي بيا يې غوښتل روا ندي.

۵. کله چې موهوب له ملکيت څخه وروځي:

يعني يا يې خرڅ کړي او يا يې بل چا ته بېنېل وي رجوع ورباندې نشي کولاى.

۶. کله چې يو د عاقدينو څخه خپل ژوند له لاسه ورکړي.

۷. کله چې بېنېل شوی شي له مينځه ولاړ شي.

۸. کله چې بېنځه خپل خاوند او يا خاوند خپلې بېنځې ته شي بخشش کړي، بيا يې هم نشي غوښتلاى.

دويم: اولاد ته ورکړه:
خپل اولاد ته په ورکړه کې برابرې او مساوات مستحب دي، او په روغتيا حالت کې يو پر بل غوره کول مکروه دي.

له مستحب مساوات څخه مراد کوم ډول مساوات دی؟ پدې هکله فقهاء په ډولو وپشل شوي دي:

۱- د امام ابو يوسف رحمه الله تعالی نظر:
د پلار لپاره دا مستحب ده چې په ورکړه کې د نارینه او ښځينه اولاد تر منځ مساوات مراعات کړي، د ده دليل د نبي اکرم صلی الله علیه وسلم دا حديث دی چې فرمائي: ((ناسي په ورکړه کې د بچو تر منځ برابروي مراعت کړی، که زه چيرې ځني وای ما به ښځينه اولاد ته د نارينه و څخه ډير څه ورکړي وای))^۱

۲- د امام محمد رحمه الله تعالی نظر:
امام محمد رحمه الله تعالی وايي: پلار ته پکار ده چې د اولادونو تر منځ په ژوند کې هغه ویش وکړي کوم چې الله تعالی په ميراث کې کړی، يعنې په ژوند کې دې هم نارينه اولاد ته د ښځينه اولاد په پرتله دوه چنده ورکړي، ځکه دا ویش الله جل جلاله کړی دی.

فعاليت: څو تنه زده کوونکي دې په ډوليز او يا انفرادي توگه دهې د يو يو شرط حکمت په اړه خپلو ملگرو ته معلومات ورکړي.

درېم: په ورکړه کې مساوات او برابروي:
په ورکړه کې د اولادونو تر منځ د برابري او مساوات خيال ساتل واجب ندی بلکه يو مستحب عمل دی، نو که چيرې يو څوک ځنو اولادونو ته په نورو باندې زياتوالی کوي صحيح دی سره له کراهيته، خو هغه احاديث چې په برابروي باندې امر کوي، په استحباب محمول دي.
څلورم: مور او پلار ته ورکړه:
مور او پلار ته په ورکړه کې د مساوات او برابري خيال ساتل ست دي مگر ځني وختونه د مور غوره والی په پلار باندې په زياته ورکړه او عزت کولو سره جواز لري، نظر په هغه احاديثو چې پدې هکله راغلي دي.

۱- قال عليه السلام: ((سواين اولادکم في العطية ولو کت مؤثراً لاثر النساء علی الرجال)) مجمع الزوائد ۳/۱۵۳.

پنځم: ورونو او خویندو ته ورکه ه:
په هيو او پخشونو کې د ورونو او خویندو تر منځ تعادل ساتل مستحب دي، په هغه صورت کې چې اړتياو کې سره برابر وي، خو د مشر خاص کول په څه زيات شي جواز لري، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائي: ((مشر ورو د پلار ځای لري)).^(۱)

د هېي په هکله مستعلي:

۱. که چيرې پر څوک چاته داسې غوا چې گېده کې بېجې ولري، پرته له بېجې هېه کړي روا نده، ځکه دا داسې هېه ده چې په بل شي سره مشغوله او بنده ده.
۲. که چيرې څوک چاته داسې شي چې وپشل شوی او بيل شوی وي وبنې، حال داچې د قبض او ترلاسه کولو اجازه ورنکړي، مگر که د واهب په وړاندي قبض او ترلاسه شي روا دي.

۳. په هېه باندي رجوع صحيح نده، مگر په خوښه يا د قاضي په پرېکه صحيح ده، ځکه چې وروسته د تهايميدو څخه رجوع فسخته گڼل کېږي.

ارزونه:

- أ. لاندې پوښتي ځواب کړئ:
۱. د هېي د بېرته غوښتي مواعع بيان کړئ.
  ۲. په کومو حالاتو کې مور او پلار ته د اولاد تر منځ توپير کول روا دي؟
  ۳. ايا ځوی کولای شي چې د مور او پلار اړيا له خپلوان څخه هغه تحفه چې ورکړي وه بېرته واخلي؟
- ب. لاندې عبارات بشپړ کړئ:
۱. که چيرې څوک چاته غوا پرته له هغه بېجې چې گېده کې يې دي هېه کړي..... په پرېکه صحيح ده.
  ۲. د هېي بېرته د اخيستلو غوښتنه صحيح نده، مگر په ..... او يا د ..... په پرېکه صحيح ده.

کورنۍ دننده:

د لوست مهم مطالب په خپلو کتابچو کې وليکئ ، او خپلې کورنۍ ته دغه لوست ولولئ.

^۱ - بيهقي او طبراني روايت کړی دی.

اته لسم لوست

وديعت (امانت)

احمد زبد ته وايي: دا راډيو واخله ما ته يې وساته او يا دا له تا سره امانت شوه. دي عمل ته

وديعت وايي.

د وديعي معنا:

وديعه د (و،د،ع) له تورو څخه اخيستل شوي چې په لغت كې ترك او پرېښودلو ته وايي، يعنې د بل سره د ساتني پخاطر د شي اېښودلو ته وديعه وايي.

او د فقهاوو په اصطلاح كې:

صريحاً او يا دلائلاً په خپل مال باندې د بل چا مسطول دحفظ او ساتني لپاره وديعه بلل كېږي.^(۱)

اصطلاحات:

مُودِع: د دال به زير امانت وركوونكي ته وايي

مُودِع: د دال په زور باندې امانت اخستونكي ته وايي.

د امانت د روا والي دليل:

ايداع يا امانت اېښودل په قران كريم او احاديثو باندې روا شوى دى.

لومړى قران كريم: الله جل جلاله فرمايي: «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا» (النساء،

۸) الله جل جلاله تاسې ته امر كوي چې امانتونه هغه چا ته وسپارئ چې څوك يې اھليت لري.

دويم حديث:

نبي اكرم صلى الله عليه وسلم فرمايي: «أَدِّ الْأَمَانَةَ إِلَىٰ مَنْ أُتِمَّتْكَ وَلَا تَخْنِ مِنْ خَائِكَ»^(۲) ژباړه:

چا چې امين گڼلې يې هغه ته خپل امانت وسپاره، او هغه چا سره خيانت مه كوه چې له تا سره يې خيانت كړى دى.

د امانت يا وديعت ركن:

د وديعت ركن ايحاب او قبول دى.

د وديعت په عقايدينو كې يواځې عقل شرط او بلوغ ته اړتيا نه ليدل كېږي.

^۱ - حاشيه ابن عابدين ۴/ ۵۱۵.

^۲ - ابو داود او ترمذي روايت كړى دى.

فعالیت: یو شمیر زده کورنکي دې د ودبعت صورت په ټولگي کې تمثيل کړي.

د امانت حکم: په لازمي او حتمي ډول مالک ته د شي ساتل د امانت حکم دی.
د امانت د ساتلو ليارې:

هغه څوک چې امانت ورسره اېښودل شوی دی د امانت په ساتلو داسې مکلف دی لکه څنگه چې خپل مال ساتي او په هغه چا به يې ساتي چې د ده په عيال کې شامل وي او پده يې نفقه لازمه وي لکه د ده ښځه، زوی او مزدور يې.

ايا وديعه تاوان لري او که څنگه؟

له چا څخه د ساتني لپاره د امانت اخيستل د ثواب کار دی، خو د دې مال ساتنه به د خپل مال په څېر کوي او د ده د تفصير څخه پرته د مال د تلف په صورت کې په ده باندي تاوان نه لازميږي، ځکه نبي اکرم صلی الله عليه وسلم فرمائي: «په هغه چا باندي چې امانت ورسره اېښودل شوی تاوان نشته مگر په هغه صورت کې چې خيانت يې کړی وي بيا به تاوان ورکوي»^۱

فعالیت: څو تنه زده کورنکي دې په انفرادي توگه د ودبعت دهر شرط دحکمت په هکله خپلو ملگرو ته معلومات ورکړي.

د امانت د تاوانيدو حالات:

په لاندې حالاتو کې د امانت تاوان ورکول لازميږي:

۱. هغه څوک چې امانت ورسره اېښودل شوی د امانت ساتل پرېږدي.
۲. کله چې مؤتمن امانت د هغه چا سره کېږدي چې هغه د ده په عيال کې نه وي، او يا يې هغه چا ته ورکړي چې دی ورباندي خپل مال عادتاً نه ساتي.
۳. کله چې د امانت مال هغه څوک استعمال کړي چې ورسره اېښودل شوی، يعني امانت استعمال کړي او گڼه تربيه واخلي.
۴. کله چې د امانت څخه منکر شي.
۵. کله چې امانت د خپل مال سره گډ کړي.
۶. کله چې مودع د مودع د ساتني له شرايطو څخه مخالفت وکړي، يعني د هغه د ټاکلو شرايطو لاندې يې ونه ساتي.

---

^۱ - بيهقي او دار قطني روايت کړی دی.

- امانت په لاندې حالاتو کې پای مومي:
۱. کله چې امانت مال بیرته خپل خاوند ته ورکړي.
  ۲. کله چې یو د عقاقدینو څخه خپل ژوند یا اهلیت له لاسه ورکړي.
  ۳. کله چې د امانت مال مالک بل څوک وگرځي، یعنې ملکیت یې انتقال ومومي.
- د امانت اړوند مسائل:

۱. کله چې د امانت ساتونکي او امانت ورکونکي تر منځ اختلاف څرگند شي، امانت ساتونکي ووايي: ستا امانت ما سره له منځه ولاړ او یا ما درکړ، حال داچې امانت ورکونکي ووايي: نه داسې ښه، نو د هغه چا خبره د باور وړ ده چې امانت ورسره ایښودل شوی دی، ځکه چې په ساتنه باندې امین گڼل شوی دی.
۲. که چېرې دوه تنه د یو سړي سره څه شی امانت کېږدي او دواړه ولاړ شي، وروسته یو راشي او خپله برخه وغواړي، ده ته به تر هغه چې بل ملگری یې نه وي حاضر شوی خپله حصه نه ورکول کېږي. ۱

ارزونه:

أ. لاندې شیان بیان کړئ:

- ۱- ودیمه یا امانت لغتاً او اصطلاحاً تعریف کړئ.
- ۲- امانت باید څرنگه وساتل شي؟
- ۳- د امانت ساتونکي په کومو حالاتو کې ضامن گڼل کېږي؟
- ۴- په کومو حالاتو کې امانت پای مومي؟
- ۵- که چېرې د امانت خاوند او هغه ساتونکي تر منځ اختلاف پیدا شي، نو کوم یو خبره د اعتبار وړ ده؟
واضح یې کړئ.
- ب- لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:
 ۱. مودع ته ..... هم ویل کېږي، او همدارنگه مودع ته ..... ویل کېږي.
 ۲. د امانت ساتونکي ضامن نه وي ، په هغه حالت کې چې .....

کورنۍ دنده:

د خلکو د امانتو نو کښنودل او د هغو داستاورد گټو تر عنوان لاندې په پښو کورنو کې یوه مقاله ولیکي.

نولسم لوست

مدینې منورې ته د نبي کریم صلی الله علیه وسلم هجرت

له هجرت څخه مخکې:

کله چې د مدینې منورې مشرانو له نبي کریم صلی الله علیه وسلم سره د عقیې دویم بیعت وکړ او قریش لدې بیعت څخه خبر شول نو د مکې د مشرکینو ضرر رسول لاپسې زیات شول، ځکه دوی پوهېدل چې له مسلمانانو سره د مدینې منورې د اوس او خراج قبیلو مرسته د مسلمانانو د قوت لامل گرځي.

پدې وخت کې مسلمانان نبي کریم (ص) ته راغلل او له هغه څخه یې مدینې منورې ته د تللو اجازه وغوښتله، نبي کریم (ص) مدینې منورې ته د هجرت اجازه ورکړه او مسلمانانو مدینې منورې ته په پټه توگه هجرت پیل کړ.

د هجرت په اړه د ابو بکر صدیق (رض) غوښتنه:

ابو بکر صدیق (رض) هم نبي کریم (ص) ته تشریف یوړ او مدینې منورې ته یې د هجرت اجازه ورڅخه وغوښته خو نبي کریم (ص) ورته وویل: یو څه وخته دې انتظار وباسې امکان شته چې الله تعالی ورته ملاگری پیدا کړي.

د دې خبرې په اورېدو سره ابو بکر صدیق (رض) جوړ خوښ شو او د سفر لپاره په تیاری نیولو بوخت شو، دوه قوې اوبنان یې تیار کړل.

د مکې د مشرکینو د مشرانو د سیسېه:

د قریشو مشرانو دا خبره حس کړه چې نبي کریم (ص) مدینې منورې ته هجرت کوي، او کله چې نبي کریم (ص) مدینې منورې ته هجرت وکړي نو شونې ده چې مسلمانان به د عورت او قدرت خاوندان شي، چې دا به د دوی لپاره لوی خطر وي، لدې امله دوی په دار الندوة کې را ټول شول، چې پدې وخت کې ابلیس هم د نجد د خلکو په جامه کې دې مجلس ته ورغی، او جلسه پیل شوه.

یوه وویل: بربړدئ چې محمد له مکې څخه بهر شي او موږ یې له شر څخه په آرام شو. ابلیس وویل: دا خبره سمه نده، ځکه هغه کولای شي چې په خپل ځان خلک را ټول کړي او په راتلونکي کې د ستاسو لپاره ډوډی ستونزې پیدا کړي.

بل ورويل: هغه بندي ڪو تر هغه ڇي مر شي.
ابليس ورويل: دا هم سمه خبره نده، ڇڪه ڇي ملاگري بي خبر پري او هغه له مور ڇڻه خلاصوي.

ابو جهل ورويل: له هري قبيلي ڇڻه يو نڪره ڄوان ٽاڪو او هر يوه ته تيره توره ور ڪور، تر ڇو ٿول په يو ڄاي په محمد باندي حمهه وکري او هغه په يو وڙونڪي گزار سره وڙئي، ڇي پدي صورت کي به د محمد قبيله (عبدالمناف) و نشي ڪولاي له ٿول عريو سره جنگ وکري، تر په پای کي به ار شي ڇي د ديت اڃستلو ته غاره ڪپوڏي.

ابليس ورويل: همدا معقوله خبره ده.
پدي ترتيب ٿول له ابليس او ابو جهل سره پدي نظر کي سره شريڪ شول او ٿول اتفاق ته ورسبل.

لادي توطني ڇڻه د نبي ڪريم (ص) خبر بدل: پدي وخت کي جبرئيل امين نبي ڪريم (ص) ته راڻي او ورته وبي ورويل ڇي: د هجرت تياري ونيسه او نن شپه په خپله بستره کي مه ويده ڪپره، هماغه وو ڇي نبي ڪريم (ص) د هجرت تياري ونيو.

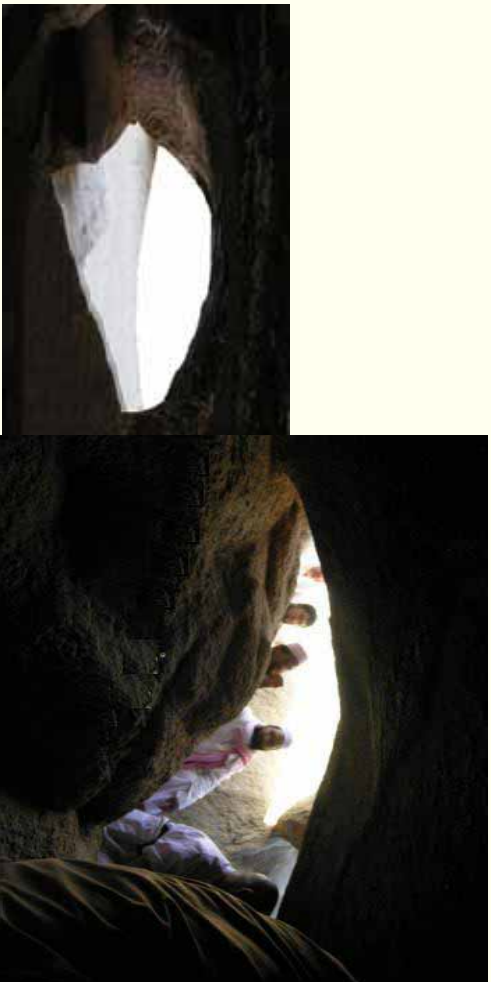
حضرت علي (رض) ته دنده سپارل: څرنگه ڇي له نبي ڪريم (ص) سره د مڪي د خاڪو ڏيڙ امانتونه موجود وڻ او هغه صلي الله عليه وسلم نه غوڻنبل ڇي دا امانتونه ضائع شي. او همدا رنگه د دي پياره ڇي ابو جهل او ملاگري بي دا گومان وکري ڇي نبي ڪريم (ص) تر اوسه پوري په خپل ڪور کي دي، نو حضرت علي (رض) ته بي وظيفه وسپارله ڇي د ده په ڪور کي پاتي شي، ڇو خاڪو ته بي خپل امانتونه وسپاري او د قريشو توطنه جبروونڪي مصروف وساتي، او ورته بي لارڻيونونه وکړه ڇي هونينار او خپل حال ته متوجه واوسي، همدا رنگه دا اطمينان بي هم ورکڙ ڇي ڪفار ده ته هيڻ ضرر نشي رسولاي، ڇڪه نبي ڪريم (ص) خبر درلود ڇي قريشو يوازي د هغه صلي الله عليه وسلم د قتل دسيسه جوڙه ڪري ده او د نورو د قتل او ضرر له پاره هيڻ تصميم نه لري.

له خپل ڪور ڇڻه د نبي ڪريم (ص) وٽل: نبي ڪريم (ص) د بعثت په څوارلسم ڪال د صفري د مياشتي په اووه ويښتمه ڏينهن له خپل ڪور ڇڻه ورت، په خپل لاس کي بي يو موٽي خاوري واڃيستي، هغه بي د مشرکانو په سرونو و شيندلي، او د ڪفارو د صفونو له منڃه پداسي حال کي تير شو ڇي د يس سورت بي تلاوت ڪاوه. ڇه وخت وروسته دوي متوجه شول ڇي د هغوي د هر يوه په سر خاوري پرتي دي، يوه ورويل: محمد له ڪور ڇڻه وٽي دي.

کفار وارخطا شول، کله چي دوی کور ته ننوتل نو وني لیدل چي نبي کریم (ص) په خپله بستره کي نشته، او پر خای نبي حضرت علي (رض) پیدا کړ.
د ثور غار ته ورنگ: مشرکینو د نبي کریم (ص) د پیدا کولو په منظور هر لوري ته کونښونو نه پیل کول، خو نبي کریم (ص) پدې توانېدلی و چي د ابوبکر صدیق (رض) په ملگرتیا سره د ثور غره ته (چي د مکي مکرمي په جنوب ختیځ خوا کي موقعیت لري) ولاړ شي، او هلته په یوه غار کي پناه واخلي.

د ثور په غار کي د نبي کریم (ص) پاتي کېدل:

نبي کریم (ص) له ابوبکر صدیق (رض) سره د ثور په غار کي درې ورځي پاتي شو، او پدې درېو ورځو کي هره شپه د ابوبکر صدیق (رض) د زوی عبدالله په واسطه د مکي د خلكو له احوال څخه خبرېدل، او عامر بن فهیره به (چې د ابوبکر صدیق (رض) غلام و) هره ورځ خپل پسرنه د څړولو له پاره دې ځای ته راوستل، او کله به چې دوی دواړو د هغو له شپډو څخه استفاده وکړه نو د شپي په تیاره کي به بېرته مکي ته را ستنېده.

نبي کریم (ص) دا درک کړې وه چې د مکي مشرکین به له ټولو څخه مخکي د مدیني منوري لاره (چې د مکي مکرمي شمال لور ته موقعیت لري) ډېره وڅاري او تر خپل نظر لاندې به یې ونیسي، نو لدې امله یې د مکي مکرمي جنوب لوری چې په تمامه معنی معکوس او بې گومانه وه غوره کړه. له درېو ورځو وروسته د عبدالله بن اریقط په ملګرتیا د مدیني منوري په لوري وخوځېدل او له آتو شپو ورځو تېرولو وروسته مدیني منوري ته ورسېدل.

د جایزي او انعام ټاکل: قریش چې د خپلي دسیسي د ناکامېدلو له امله پرېشانه شوي وو، د اضطرابي کېناستلو په پای کي یې تصمیم ونیوه چې د هغوی د نیولو له پاره له هري ممکنې وسیلي څخه کار واخلي، نو لدې امله یې سره لدې چې د مکي مکرمي څخه د وتلو ټولې لارې یې تړلې وې، داسي اعلان وکړ: هر هغه چا چې دوی دواړه یې مورږ ته په لاس را کول سل (۱۰۰) اوښان به انعام ورکړو.

د سراقه بن مالک هڅه: د دې اعلان له امله سراقه بن مالک (چې په هغه وخت کې مشرک و) د هغو خلکو له جملې څخه و چې په هر لوري يې کونښن کولو تر څو د نبي کریم (ص) کوم اثر پیدا کړي او د دغې لورې جابري وړ وگرځي.

په ځمکه کې د سراقه بن مالک د آس پښې خښېدل: سراقه وکولای شو چې نبي کریم (ص) وروښي، خو کله يې چې کونښن وکړ خو خپل ځان نبي کریم (ص) ته نږدې کوي نو د آس پښې يې دوه ځلې په ځمکه کې ننوتلې، سراقه پدې متيقن شو چې الله تعالی د خپل پيغمبر حفاظت کوي او دې هېڅکله نه شي کولای چې هغه ته ضرر ورسوي، نو هماغه و سراقه وعله وکړه چې به د نبي کریم (ص) په اړه هېچا ته څه نه وايي، او پدې ترتيب سره سراقه مکې ته وگرځېد.

فعاليت: لاندینيو کسانو د نبي کریم (ص) په هجرت کې څه رول لوبولی دی؟:

ابوبکر، ابو جهل، حضرت علي،

سراقه بن مالک، عامر بن فهير، عبد الله بن اريقط.

زده کوونکي دې پدې فعاليت کې په انفرادي او ډوله ايزه توگه برخه واخلي.

د لوست گټې:

۱. سره لدې چې مسلمانان د الله تعالی په مرسته يقين لري خو بيا هم بايد د کارونو په سسرته رسولو کې پلان، احتياطي تدابير او اسباب په پام کې ولري.
۲. د امانتونو سپارل خپلو خاوندانو ته اسلامي فريضه ده آن تر دې چې په اضطراري حالاتو کې هم بايد ورته پام وشي.
۳. د نبي کریم (ص) په وړاندې د حضرت ابوبکر صديق او حضرت علي رضی الله تعالی عنهما د مقام او منزلت لوړوالی او د پيغمبر (ص) په هجرت کې د دوی رول.
۴. د پيغمبر (ص) په وړاندې د ابو جهل او د هغه د ملگرو بدې.
۵. د الله تعالی لخوا د خپل پيغمبر حفاظت او ساتنه.

فعالیت: نوري هغه گي چي له لوست څخه تر لاسه کيږي، بيان کړئ.

ارزونه:

۱. لاندینيو پوښتنو ته ځواب وړایاست:
  ۱. د دې لوست عمده ټکي په گوته کړئ.
  ۲. نبي کریم (ص) په کوم تاریخ خپل کور پرېښود؟
  ۳. ولي نبي کریم صلی الله علیه وسلم د خپل هجرت مسير د ثور د غاړه په لوري و ټاکه؟
  ۴. د مکې د مشرانو په جلسه کې کومې خبرې وشوې؟
  - ب. لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:
    - ( ) هغه شپون و چې نبي کریم (ص) او ابو بکر صدیق (رض) د ثور په غاړې د هغه له پسونو څخه گټه پورته کوله.
    - ابلیس د پیغمبر صلی الله د وژلو په اړه د ( ) نظر تایید کړ.
    - پیغمبر (ص) د ( ) نېټه د مدینې منورې په لور د هجرت په نیت له خپل کور څخه ورت.
    - مدینې منورې ته د پیغمبر (ص) او ابو بکر صدیق (رض) د هجرت د لارې لارښوونه ( ) په غاړه درلوده.

کورنۍ دنده:

پورتنی لوست په لنډه توگه په خپلو تعیرونو سره په خپلو کتابچو کې ولیکئ!

- د لاندې اشخاصو نومونه په صحیح او مکمله توگه پخه ځلي په خپلو کتابچو کې ولیکئ!
- ( ) ابن مالک
( ) ابن اریقظ، ( ) ابن فهیږه، ( ) صدیق، ( ) ابن اریقظ، ( ) ابن مالک
د لاندینيو کسانو په اړه یوه مناسبه جمله ولیکئ! ابو بکر صدیق، حضرت علي، سراقه بن مالک، عامر بن فهیږه، عبد الله بن اریقظ، ابو جهل او ابلیس.

شلم لوست

مدینې منورې ته د نبي کریم (ص) رسېدل

د مدینې منورې لومړي کلي (قبا) ته د نبي کریم (ص) رسېدل:

کله چې د مدینې منورې مسلمانانو د نبي کریم (ص) د هجرت او د مکې مکرمې څخه د هغه صلی الله علیه وسلم د وتلو خبر واوريږي، نو هره ورځ به دښتو ته وتل، او د نبي کریم صلی الله د راتگ له پاره به سترگې په لاره وو، د نیمې ورځې له گرمې څخه وروسته به بېرته خپلو کورونو ته ستنېدل، بالاخره د دوشتې په ورځ چې د ربیع الاول د میاشتي آتمه نېټه او د بعثت څوارلسم کال و، له انتظار وروسته بېرته خپلو کورونو ته را وگرځېدل نو پدې وخت کې یو تن بهردي چې د خرما په ونه کې و، ناڅاپه یې سترگې په نبي کریم (ص) او د ده په خواړه ملگري اوبوکر صديق(رض) ولگېدې، په ناڅاپي توگه یې په لوړ آواز وويل: ای د عربو ټولیه! دغه دی ستاسې هغه لارښود چې تاسو یې د راتگ انتظار کوئ، او لیدلو ته یې تړي او لېواله یاستئ.

مسلمانان چې د نبي کریم (ص) په رارسېدلو ډېر خوشحاله شول، د تکبیر په ویلو سره د نبي کریم (ص) مخې ته ورغلل، او د پیغمبر په صفت سره یې هغه ته هر کلی ووايه.

قبا:

قبا د مدینې منورې لومړی هغه کلی دی چې د مدینې منورې جنوب لور ته د مکې مکرمې په لار کې پروت دی، کله چې نبي کریم (ص) قبا ته ورسېد، نو لومړی هغه څوک چې د نبي کریم (ص) د مېلمستیا شرف یې په برخه شو کلثوم بن هلم وه.

رسول الله (ص) په قبا کې د خپل څلور ورځني اقامت په ترڅ کې تر ټولو معنکې د قبا په نوم د هغه مسجد بنست کېږود، چې په قرآن کریم کې ورڅخه د تقوی د مسجد په نامه یادونه شوې ده، او په هغه کې یې لمونځ اداء کول پیل کړل.

مدینې منورې ته داخلېدل: په همدغه ورځ د جمعي د لمانځه له اداکولو څخه وروسته پیغمبر اکرم (ص) د یثرب ښارگوټي ته ننوت، چې لدې ورځې وروسته په مدینه الرسول او یا مدینه منوره سره ونومول شو، (مدینه په عربي ژبه کې د ښار په معنی ده، یعنې د پیغمبر ښار او یا نوراني ښار). مدینې ته د نبي کریم (ص) په رسېدلو د مدینې منورې د کلیو خلک ډېر زیات خوښ او خوشحاله شول، خلکو خپله خوشحالي په مختلفو ډولونو ښکاره کوله، د انصارو ورو او کوچنیو نجونو په ډېره خوښۍ او خوشحالي سره دغه بیتونه د هرکلي د ترانې په توګه پیغمبر صلی الله علیه وسلم ته وړاندې کول:

من ثیبات الوداع
مسا دعسا لله داع
جنت با لامر المطاع

ترجمه:

د وداع (په مدینه منوره کې د یو کلي نوم دی) له څو ګو نه پر مسور باندې د خوارلسمې سپوږمۍ را وختله

پر مور باندې شکر واجب دی تر هغې چې د الله لوري ته یو دغو تګ دعوت (بلنه) کوي. ای مور ته راتلونکېه! تا له ځان سره داسې حکم راوړې دی چې مثل او اطاعت یې فرض دی. د هرکلي بیتونه او د هغې ترجمه په ازموینه کې داخله نده.

د انصارو د خلكو هيلي:

سره لدې چې د انصارو خلك شتمن او بهای نه و خو د هغه ايماني احساس له مخې چې دوی درلود هر يوه يې غوښتل چې نبي کریم (ص) د هغه کور ته تشریف يوسي، د نبي کریم (ص) د اوبس پرې به يې نيولو او وبل به يې: پر ما احسان وکړه، زه به خدمت کې يم، مگر رسول اکرم (ص) فرمايل: د اوبس لاره خوښې کړئ! هغه خپل ځای پيژني. تر هغه چې اوښه د ابو ايوب انصاري د کور مخې ته گولده شوه، او پيغمبر (ص) ورڅخه را ښکته شو او له هغه څخه وروسته يې د ابو ايوب انصاري په کور کې استوگنه غوره کړه.

په مدينه منوره کې د نبوي مسجد جوړول:

په مدينه منوره کې تر ټولو لومړی کار چې نبي کریم (ص) تر سره کړ، هغه د نبوي مسجد جوړول وو، چې رسول اکرم (ص) په خپلو مبارکو لاسونو باندې په جوړولو کې يې کار وکړ. د لوست گټې:

۱. د مدينې منورې د خلکو (انصارو) مينه او اخلاص د پيغمبر (ص) سره.
۲. په اسلام کې د مسجد جوړولو ارزښت، ځکه تر ټولو لومړی کوم کار چې پيغمبر (ص) په مدينه منوره کې تر سره کړی هغه د مسجد جوړول ؤ.
۳. د مسلمانانو د مشرانو د هر کلي لپاره د خوښې، خوگندولو او د هر کلي د ترانو د وبللو روا والی.
۴. د ابو ايوب انصاري مقام او منزلت.

فعالیت: لدی لوست څخه چي نورې کومې گټې تر لاسه کېږي، بیان کړئ.

ارزونه:

۱. ا. لاندینیو پوښتنو ته ځوابونه وایاست:
د لوست عمده ټکي بیان کړئ.
۲. پیغمبر (ص) او ملگری یې په کومه نېټه قیام ته ورسېدل؟ او څو ورځې یې هلته تېرې کړې؟ او تر ټولو مخکې یې څه وکړل؟
۳. پیغمبر (ص) د کومو خلکو په ملگریټیا د مدینې منورې په لوري حرکت وکړ؟
۴. د یثرب نوم له کوم وخت څخه په مدینه الرسول تبدیل شو؟
- ب. لاندیني خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:
  ۱. پیغمبر (ص) لومړی د جمعې لمونځ په ( ) کې اداء کړ.
  ۲. په قیام کې د نبي کریم(ص) د اوسېدلو وخت ( ) ورځې وو.
  ۳. پیغمبر (ص) په قیام کې د اوسېدلو په وخت ( ) جوړ کړ.

کورنۍ دنده:

د لوست ارزښتناک ټکي په یوه مقاله کې ولیکئ!
پورتني لوست ته په کتو سره لاندینیو کسانو او قومونو څه رول لوبولی دی؟
یهودي سړي، کلثوم بن الهدم، علي بن ابی طالب، بني النجار، بني سالم،
د انصارو کوچینیو نجونو، ابو ایوب انصاري.

د مسلمانانو تر منځ د وروړو گلوۍ تړون

پېغمبر (ص) د لومړي ځل لپاره د مهاجرينو او انصارو تر منځ د اسلامي وروړو گلوۍ تړون قاييم کړ، چې د هغې اړيکې له نسبي اړيکو څخه هم ډېرې کلکې او محکمې وې.

د مهاجرينو او انصارو تر منځ وروړو گلوۍ: مدينې مورې ته د نبي کریم (ص) له رسېدلو وروسته د مهاجرينو او انصارو تر منځه د وروړو گلوۍ د تړون اعلان وشو، پدې بنياد د انس بن مالک په کور کې يې د نوي تېو صحابه کرامو تر منځ چې نيماني يې انصار او نيماني نور يې مهاجر وو د وروړو گلوۍ د تړون اعلان وکړ، چې د هغې له امله به يې يو له بل څخه ميراث هم وړلاى شو، او دا کار د مسلمانانو يو بل ته د ډېرې پاملرنې لامل و گرځېد.

د مدينې مورې د او سپدونکو سره د يوروالي تړون: لکه څنگه چې نبي کریم (ص) د مهاجرينو او انصارو تر منځ د وروړو گلوۍ تړون غښتلى کړ، همدارنگه يې د انصارو تر منځه او په ځانگړي ډول د اوس او خزرج قبيلو تر منځ چې د ډېرو کلونو را پدېخوا يې له يو بل سره دښمني درلوده، د وروړو گلوۍ تړون قاييم کړ.

همدارنگه پېغمبر (ص) د مدينې مورې له ټولو او سپدونکو يعنې له مسلمانانو، مشرکانو او يهودو سره د وروړو گلوۍ تړون لاسليک کړ، چې د هغې په وسيله د مدينې مورې او سپدونکو ته ديني او اقتصادي ازادې ورکړل شوه، او د بهرني يرغل په وړاندې ملگف وو چې له يو بل سره مرسته وکړي.

د لوست گټې:

۱. د مسلمانانو تر منځ د وروړو گلوۍ د اړيکو ژوندي کول او په ځانگړي ډول په هغه وخت کې چې يوه ډوله له دوى څخه مهاجر او بې کوره وي او بله ډوله په ښه حالت کې قرار ولري.
۲. د گډو مصالحو (گډو) څخه د دفاع په منظور د مختلفو قومونو او طايفو سره د اړيکو د تړون تر سره کولو جواز.
۳. د مسلمانانو تر منځ او په ځانگړي توگه د هغو مسلمانانو تر منځ چې له يو بل سره دښمني ولري، د صلحې او وروړو گلوۍ ټينگول.

فعالیت: لای لوست څخه نورې کومې گټې تر لاسه کېږي؟ بیان یې کړئ.

ارزونه:

۱. لاندینيو پوښتنو ته ځوابونه وایاست:

۱. د دې لوست عمده ټکي بیان کړئ!

۲. د مديني مورې له اوسېدونکو سره د یووالي تړون څرنگه تر سره شو؟

 کورنۍ دنده:

پورتني لوست په لنډه توگه په خپلو عبارتونو په کتابچو کې ولیکئ.

له نورو قبيلو سره د رسول الله (ص) تړونونه

کله چې رسول الله (ص) په مدينه منوره کې د مسلمانانو تر منځه د ورور گلورۍ تړون ټينګ کړ، نو د اسلامي ټولني د پياوړيتوب او د مدينې منورې د ساتنې په غرض يې مدينې منورې ته د نږدې سيمو له اوسېدونکو سره هم تړونونه لاسليک کړل.

د بني عوف له بهر دو سره تړون:

۱. د بني عوف يهود د مسلمانانو متحدین دي، يهود به په خپل دين او مسلمانان به په خپل دين او سي.
۲. که د تړون په يوه لوري د پرديو له خوا تېری کېږي، د تړون په دواړو لورو لازم دي چې په اتفاق سره د يرغلګرو پر وړاندې له يو بل سره مرسته وکړي.
۳. د تړون دواړه لوري په خپل منځ کې د يو بل له پاره د خير غوښتونکي وي.
۴. د تړون هيڅ يو لوری د بل لوري د جنايت مسوول ندی.
۵. د تړون دواړه لوري به د مظلوم مرسته کوونکي وي.
۶. د جنگ په وخت کې به د تړون هر لوری خپل مالي مصارف په خپله غاړه اخلي.
۷. د مدينې منورې سيمه د حرم (ممنوعه سيمې) حيثيت لري.
۸. که د تړون د دواړو لورو تر منځه کومه ستونزه پيلما کېږي نو د الله تعالی او د هغه د پيغمبر صلی الله عليه وسلم د لارښوونو مطابق به فيصله کېږي.

د لوست گټې:

۱. مسلمانان باید کورنۍ و کورې چې له خپلو ګاونډیانو سره نېکې اړیکې ولري.
۲. مسلمان باید دخپل ګاونډي لپاره د خیر غوښتونکی اوسي.
۳. مسلمان باید له مظلوم څخه دفاع وکړي.
۴. د اسلامي هېواد لپاره د ښه امنیت په موخه دا لازمه ده چې له ګاونډیانو سره یې د درستی، او تفاهم تړونونه لاسلیک کړي.
۵. د محاربتو څخه د اسلامي خاورې د دفاع په منظور مسلمانانو ته روا دي چې له غیر مسلمانانو سره اختلاف وکړي.

ارزونه:

۱. لاندینيو پوښتنو ته ځوابونه وړایاست:
۱. د بني عوف له يهودانو سره د پيغمبر (ص) د تړون مهم ټکي بيان کړئ.
۲. د لوست گټې واضح کړئ.

کورنۍ دنده:

دغه لوست په خپل تعبير سره په کتابچو کې وليکئ.

دری ویشتم لوست

د مسلمانانو په ضد د قریشو د سپیسي

د قریشو کافرانو، سره لډي چي مسلمانانو ته يې په مکه مکرمه کي ډول ډول شکمنچي او ضررونه ورسول او مډيني منوري ته د هجرت په وخت کي يې هم دوی ته ضرر ورساوه، خو بيا يې هم له مسلمانانو سره له دښمنۍ څخه لاس وانخيست.

عبد الله بن ابي بن سلول ته د قریشو د ليک لېږل:

د مکي مشر کينو عبد الله بن ابي بن سلول ته (چي د مډيني منوري له مشرانو څخه وو) ليک واستاوه، چي پکي راځلي وو:

تاسو زموږ دښمن ته ځای ورکړی دی، په الله دې قسم وي، چي يا خو به له ده سره جنگ کوی، او له مډيني څخه يې وباسی، او يا دا چي زموږ د راتلو انتظار وباسی، تر څو ستاسي جنگيالي مړه او عزت مو تر پښو لاندي کړو.

د پیغمبر (ص) په وړاندي د عبد الله بن ابي د جنگ تیاری: کله چي دغه ليک د عبد الله او د هغه د ملگرو لاس ته ورځي، هغوی د پیغمبر (ص) مقابلې ته را وړاندي شول، نبي کریم (ص) د دوي له بدو نیتونو څخه خبر شو، پخپله يې د دوي غوښتي ته تشريف يووړ، او دوي ته يې وويل: د عبد الله خبري د مکي د کفارو د درواغجنو تبليغاتو نتيجه ده. هغوی نشي کولای چي د مډيني اوسېدونکو ته زبان ورسوي. او عبد الله او ملگرو ته يې وويل: آیا تاسو غواړئ چي له خپلو اولادونو او خپلو وروڼو سره جنگ وکړئ؟

عبد الله بن ابي د پیغمبر (ص) د خبرو په اورېدو سره له جنگ څخه لاس په سر شو او ولاړل.

د لوست گټې:

۱. مسلمانان په حکمت او ښکې موعظې سره کولای شي چې د ډېرو لوړو ستونزو مخه ونيسي.
۲. مسلمانان باید کورنۍ وکړي ترڅو د داخلي اختلافاتو مخنيوی وکړي، په ځانگړي ډول په هغه وخت کې چې کله له خارجي دښمن سره مخ وي.
۳. له مفاقینو سره مخامخ کېدل ډېر ځلي د مسلمانانو تر منځ د نفاق لامل گرځي، او په ځانگړي ډول په هغه وخت کې کله چې د مسلمانانو تر منځ قومي شمارونه موجود وي.
۴. د مسلمانانو لارښود باید په مناسب وخت کې د دښمن له دسيسو څخه ځان خبر کړي و اوسي، څو مخکې له مخکې لاس په کار شي.

ارزونه:

لاندينيو بوښتنو ته ځوابونه وړایاست:

۱. د لوست عمده ټکي بیان کړئ.
۲. د دې لوست گټې په ډاگه کړئ.
۳. عبد الله بن ابی بن سلول څوک ؤ؟

کورنۍ نده:

د دې لوست په اړه یوه مقاله وليکئ او مناسب عنوان ورته غوره کړئ.

د بلدر غزوه د اسلام په تاريخ کي لومړنۍ سرونشت ټاکونکي غزوه وه چي د رمضان المبارک په مياشت د هجرت په دويم کال په بلدر نومي خای کي (چي له مديني منوري څخه په (۱۵۰) کيلو متره فاصله کي واقع دی) د مسلمانانو او مشرکينو تر منځ واقع شوه.

د بلدر د جنگ لاملونه:

کله چي مسلمانانو له مکي مکرمي څخه مديني منوري ته هجرت وکړ، نو د قریشو د مشرکينو له ويري مديني منوري ته د خپلو مالونو په وړلو ونه توانيدل، هماغه ور چي مالونه يي د مکي د مشرکينو له لوري غضب شول، په همدې بنياد چي کله مسلمانان او په ځانگړي ډول مهاجرين د ابو سفیان په مشرۍ د قریشو د تجارتي قافلي څخه خبر شول، چي له شام څخه د مکي په لور روانه ده، پدې هوډ شول چي د قافلي لاره ونيسي، او د مسلمانانو غضب شوي مالونه ورڅخه پدې ترتيب بېرته ترلاسه کړي، پيغمبر (ص) له درۍ سسوه او ديارلسو (۳۱۳) تنو مسلمانانو سره له مديني منوري څخه د ابو سفیان د قافلي د لاري نيولو په نيت را ووت، کله چي دغه خبر ابو سفیان ته ورسيد، هغه سملاسي دمکي مشران د مسلمانانو له نيت څخه خبر کړل، او د خپلي قافلي د نجات له پاره يي د مرستي غوښتنه وکړه، د مکي مشرکينو د خپلي قافلي د نجات له پاره سملاسي له يو زر او درۍ سوه تنو لښکر سره د ابو سفیان د مرستي لپاره وروړوانگل، خو ابو سفیان د خپلي خبرۍ په مرسته قافله په بله لار روانه کړه، او مکي ته يي ورسوله.

قریش د مسلمانانو لډي حرکت څخه ډير سخت په غوسه شول، او سره لډي چي مکي مکرمي ته د قافلي له روغ رسيدلو څخه خبر شول، مگر د مشرکينو د لښکر مشر ابو جهل د مسلمانانو سره په جنگ کولو ډير ټينگار وکړ، د مشرکانو د لښکر مشر ابو جهل، د خپل هغه جاهلي غرور له مخي چي يي درلود، قسم ياد کړ او ويي ويل: په الله مي قسم چي بلدر ته به ځم، هلته به درۍ شپي او ورځي مېلي جوړوم، تر څو ټول عرب زموږ له قوت څخه خبر شي او د تل له پاره له موږ څخه وويږي.

لډي امله د قریشو لښکر د بلدر په لور حرکت وکړ، خو د بني زهروه درۍ سسوه تنو لپاره مسلمانانو سره له جنگ منځ وراوړه، او د احبس بن شريک په مشرۍ مکي ته واپس وگرځيدل.

د مسلمانانو او د مکی د مشر کینو تیاری:

د بدر په غزا کې د مسلمانانو شمیر ۳۱۳ تنه وو، چې یواځې په دوو آسونو او ۷۰ اوښانو سمبال وو. د مکی د مشر کینو شمیر د بدر په غزا کې ۱۰۰۰ تنه وو، چې د دوی له جملې څخه ۷۰۰ تنو جنگي زغري درلودې، او ۱۰۰۰ تنه یې په آسونو سپاره وو، د اوښانو شمیر یې هم ۲۰۰ زیات و، چې د نقلې لوازمو د نقلولو په وخت کې یې ورڅخه کار اخیست، او د غوښو څخه یې هم ګڼه اخیسته.

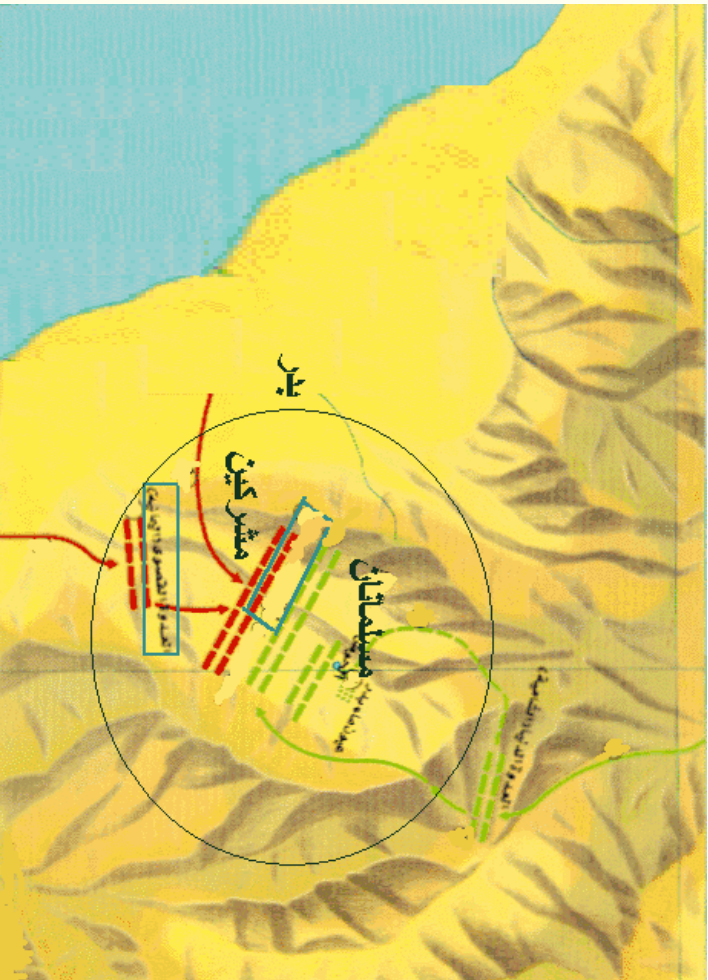
له مجاهدینو سره د رسول الله (ص) مشوره کول:

نبی کریم (ص) د مسلمانانو مشورتي غونډه جوړه کړه، ابو بکر، عمر، مقلاد بن عمرو او سعد بن معاذ رضی الله تعالی عنهم هر یوه په خپل نوبت سره خپل نظرونه څرګند کړل، پدې تصمیم و نیول شو چې د قریشو د لوی لښکر په وړاندې باید مقاومت وشي، او د جنگ له پاره باید تیاري و نیول شي، خیاب بن منذر (رض) د مسلمانانو د جنگ د قرار ګاه په اړه خپل نظر وړاندې کړ، چې باید د بدر اوبو ته نږدې و اوسي، پیغمبر (ص) د ده نظر تایید کړ، هغه ځای یې خوښ کړ چې د بدر اوبو ته نږدې و، او همدارنگه یې نوي ځاګانې و اېستي، تر څو د څښاک پریمانه اړه ولري.

له الله تعالی څخه دعا غوښتل:

سهار مهال کله چې دواړه لښکري سره مخامخ شوي، رسول الله (ص) د مجاهدینو صفونه برابرو کړل، جنگي مستولینو ته یې خپلې وروستی لارښورنې وکړې، لاس په دعا شو او ویي وبلل: ای الله! د مرستې هغه وعده دې چې له ماسره کړې وه نن ورځ هغه پوره کړه، ای الله! که نن ورځ د مسلمانو دغه ټولې هلاک شي نو دځمکې پر مخ به ستا عبادت ونه شي.

تن په تن جنگ (مبارزه):

د پيل په وخت كې د معمول په څېر د قرېشو درې تنه تر ټولو بڼه ټكړه جنگ كورنكي عتيبه او شبيبه د ريښه زامن او وليد د عتيبه زوی چې ټول له پورې كورنۍ څخه وو، د جنگ ميدان ته را وړاندې شول، او د مبارزې لپاره يې د دښمن غوښتنه وكړه، د انصارو څخه درې تنه عسوف، معوذ چې د حارث زامن وو، او عبد الله بن رواحه د دوی مخې ته ور وړاندې شول، خو د قرېشو جنگ كورونكو له دوی سره د جنگ كولو څخه انكار وكړ، او د خپلو ترونو د زامنو غوښتونكي وو.

پيغمبر (ص) د عبيده بن حارث، حمزه او علي رضي الله تعالى عنهم ته د وتلو حكم وكړ. حمزه (رض) خپل دښمن شبيبه او علي (رض) هم خپل دښمن وليد ډېر ژر وواژه، پراخي عبيده (رض) چې د پاڅه عمر خاوند و، خپل دښمن ته يې وخت وركړ، تر څو چې حمزه او علي (رضي الله تعالى عنهما) د خپلو دښمنانو له وژلو څخه وزگار شول او ټولو په گډه سره هغه وواژه.

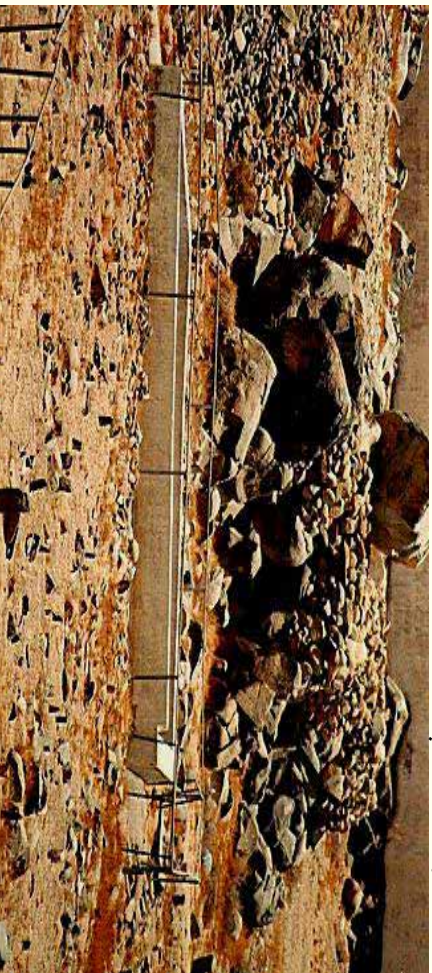
ډله ييز يرغل:

د دغو دريو تنو په وژل کېدو سره د مشرکينو غوسه زياته شوه، له کيڼي څخه په ډکو زرونو يې پر مسلمانانو باندې په ډله ييزه توگه يرغل وکړ، مسلمانانو چې له الله تعالی څخه يې يـمـواخـيـنـيـ غوښتنه د دښمن پر وړاندې ثبات او استقامت و، د کفارو يرغلونه يې يو پر بل پسې په شسا و تمبول او په ښه توگه يې له خپل ځان څخه دفاع وکړه. او پداسې حال کې چې د (أَحَد، أَحَد) کلمه يې پر ژبو جاري وه، دښمن ته يې ملامتوونکي گوزارونه ورکول.

د ابو جهل وژل کېدل: د مشرکانو د لښکر مشر ابو جهل په خپلو لښکرو کې د ماتي د نښو له ليدلو وروسته کوښښ وکړ څو د اسلامي لښکر په وړاندې د هغوی روحيات د دويم ځل له پاره را ژوندي کړي او هر لوري ته به يې منلوي وهلي. ناڅاپه ددو زلميو مجاهدينو د باز په څېر په ابو جهل حمله وکړه، د تورې د گزار له امله يې ورون پرې شو او له آس څخه را پرېوت، او د پرله پسې گوزارونو له امله له حرکت څخه ولوېده.

د مشرکينو ماتي او د دوی تېښته: کله چې د مشرکينو په لښکرو ماته گواه شوه، او د مجاهدينو د سختو حملو له امله د دوی جنگي نظام په بشپړه توگه گډوډ شو، نو مشرکينو د تېښتي لاره غوره کړه، سره لدې چې دوی د جنگ ميدان په ډير بد حالت کې پرېښود خو بيا هم د مجاهدينو له لوري تر ډيرو ليرې ځايونو پورې تعقيب شول.

د جنگ نتيجته: پدې تاريخي غزا کې چې د مشرکينو په رښتوني ماتي او د مسلمانانو په رښتوني برياليتوب پای ته ورسېده، (۱۴) تنه مسلمانان په شهادت ورسېدل، او د مشرکينو له لوري اويا (۷۰) تنه چې ډير يې د قریشو مشران وو، ووژل شول او اويا (۷۰) تنه نور يې بنديان ونيول شول، چې بيا وروسته په مختلفو لارو آزاد شول، تر دې چې ځينې يې لسو تنو زده کوونکو ته د زده کړې په بڼه کې آزاد شول.

- د لوست گټې:**
۱. د دېسمن کاروان ته لار نېول شونې ده چې په لوی جنگ تبدیل شي، نو لازمه ده چې له پوره لوري د هغې له پاره د جواز دليل پيدا شي او له بل لوري د جگړې د خطر ناکو پايلو له پاره پوره تيارى ونيول شي.
  ۲. له خپلو ملگرو او په ځانگړي ډول له محاصرو او متخصصو ملگرو سره مشوره کول بسې پايلې لري.

۳. برياليتوب ته د رسېدو په منظور له ټولو روا امکاناتو څخه گټه اخيستل.
  ۴. الله تعالى ته دعاء او له هغه څخه د مرستې غوښتل.
  ۵. غرور، کبر او خپل ځان غوښتل ناوړه پايلې لري.
  ۶. څرنگه چې مسلمان له مرگ څخه وروسته په بيا ژوند ايمان لري، نو د دېسمن سره په مقابله کې نه واراخطا کېږي، او په لوړه روحیه او پر حواسو باندې د پوره حاکمیت له لارې خپل حرکات په ښه توگه کنټرولوي، چې دا ټکي يې د برياليتوب مهم لامل گڼل کېږي.
  ۷. جنگي بنديان بايد ونه وژل شي او په ځانگړي توگه هغوی چې جنگي مجرمان نه وي.
  ۸. د علم زده کړه په اسلام کې ډېر ارزښت لري.
- فعايلت: له لوست څخه کومې گټې تر لاسه کېږي؟ بيان يې کړئ.**

ارزونه:

۱. لاندینيو پوښتنو ته ځوابونه وړاياست:
۱. د بلدر د غزا علت څه ؤ؟
۲. د بلدر په غزا کې د مسلمانانو او مشرکانو شمېر او تجهيزات څومره وو؟
۳. د بلدر د غزا نتيجه څه وه؟
۴. د بلدر غزا په کوم کال او کومه سيمه کې واقع شوه؟
- ب. لاندې خالي ځايونه په مناسبو کلمو ډک کړئ.
  ۱. ( ) خپل حريف شپيه او ( ) خپل حريف وليد ډېر ژر ووژل.
  ۲. ( ) چې د پاچه عمر خاوند و، خپل حريف ته يې وخت ورکړڅو ( )
  ۳. ( ) و توانېدو چې د قافلي مسير ته تغير ورکړي او مکې ته يې روغه ورسوي.

کورنۍ دنده:

۱. د بلدر د غزا مهم ټکي په خپلو کتابچو کې وليکئ!
۲. پدې لوست کې د لاندینيو کسانو رول ته په کتلو سره د هوی په اړه مناسبې جملې وليکئ:
  - حمزه بن عبد المطلب ، علي بن ابي طالب ، عیبة بن الحارث ، شيبه بن ربيعه ،
  - عبيد بن ربيعه، وليد بن عبيد ، ابو جهل ، ابو سفیان ، احنس بن شریک ، حباب بن مندر.

د احد غزا

د احد غزا د احد په سيمه کې، چې د مدينې منورې شمال لوري ته موقعت لري، د هجرت په درېم کال د شوال په ۷ مه نېټه پېښه شوه.

د بدلي اخیستلو له پاره د قریشو تیاری:

پدې اساس قریشو په یوه اتفاق له مسلمانانو سره د یو پړ بڼه جنگ له پاره په تیاري نیولو پیل وکړ، د هغې قافلې ټول مالونه یې چې د بدر د غمیزې پېښې لامل شوي وو، پدې لاره کې وقف کول، د راتلونکي کال په را رسېدلو سره د مکې خلک له درسو زرو ۳۰۰۰ مسلح جنگیالیو سره چې درې زره ۳۰۰۰ اوبیان، اووه سوه ۷۰۰ جنگي زغړي، دوه سوه ۲۰۰ آسونه او د جنگیالو د احساساتو د ښو پارولو له پاره یو شمېر ښځې ورسره ملګري وې، د مدينې منورې په لوري روان شول.

په مدينه منوره کې د شوری جوړېدل:

د مشرکینو لښکر د حرکت د خبر له رسېدو سره سم رسول الله (ص) له خپلو ملګرو سره مشورتي غونډه جوړه کړه، خو د مشرکینو په وړاندې خپله تیاري ونیسي، د پیغمبر (ص) شخصي نظر دا و چې باید د مدينې منورې په داخل کې له مشرکینو سره جګړه وشي، د مناقینو رئیس عبد الله بن ابی بن سلول هم لهې نظر سره خپله موافقه اعلان کړه.

ځينې صحابه کرامو لکه حضرت حمزه (رض) له مدينې منورې څخه وتل وغوښتل، نو هماغه وړ چې د مسلمانانو د ډېر ټينگار په نتيجه کې رسول الله (ص) دا تصميم ونيوه چې د کفارو سره د مقابلي له پاره له مدينې منورې څخه بهر ولاړ شي.

له جنگ څخه د عيد الله بن ابی را گرځېدل:

عيد الله بن ابی چې اصلي موخه يې د مجاهدينو د مورال ټيټول او دبنمن نه جرات ورکول وو، له خپلو درې سوو تنو ملگرو سره بېرته مدينې منورې ته راستون شو.

د مسلمانانو د صفوفو نو تنظيمول:

کله چې رسول الله (ص) له خپلو ملگرو سره د احد غره ته ورسېد، پخوسو تنو ښو تجربو په کارو غشو وپشتونکو ته يې د عيد الله بن جبير په مشرۍ دنده وسپارله، څو د هغې غونډۍ په سر چې وروسته په جبل رمات ونومول شوه سنگر ونيسي، چې له يوې خوا دبنمن پر غشو ولي او له بلې خوا به دبنمن دې ته نه پرېږدي چې په ناڅاپي ډول پر مسلمانانو د شا له خوا حمله وکړي، پيغمبر (ص) دوی ته ډېر ټينگار وکړ چې د پيغمبر (ص) له امر پرته به په هېڅ ډول خپل ځای ته تغير نه ورکوي، تردې چې که جنگ پای ته هم ورسېږي او مشرکين و تنسي.

د جنگ پيل:

دواړه لوري د يو بل په وړاندي ودرېدل، طلحة بن ابی طلحة عديري د مکې د مشرکينو له لوري پداسې حال کې چې په اوبن بې سپور و د جنگ ميدان ته را وړاندي شو، او د مقابلي له پاره يې د حريف غوښتنه وکړه، زبير بن العوام (رض) يې د مقابلي له پاره ور وړاندي شو، او له مهلت ورکولو پرته يې په هغه باندي د زمري په څېر حمله وکړه او د سر په پرې کولو سره يې هغه په ځمکه وپرځاوه، د دې صحفې په ليدلو سره رسول الله (ص) په لوړ آواز د تکبير نعره کړه چې ټولو صحابه کرامو ورسره د تکبير آوازونه پورته کړل.

له هغې وروسته جنگ په ډېره تېرۍ سره پيل شو، د مشرکينو د بېرغ اخيستونکي يو پر بل پسې ووزل شول.

د مسلمانانو ځانو نه قربانول:

مسلمانانو د جنگ ميدان په بشپړه توگه تر خپل کترول لاندي درلود، د خپلو جنگي کارنامو او لوړ همت په ښکارولو سره يې مشرکانو ته ماتې ورکړه او ټينبني ته يې اړ کړل.

د ځينو غشو ويشتو نكو تېروتنه:

پدې نازكو او حساسو شېبو كې چې د مسلمانانو وړو كې ټولې د مشركينو پر لورې لښكر باندې د برياليتوب په حال كې و، د مسلمانانو ځينو غشو ويشتو نكو لويه تېروتنه و كړه، هغسوی د ځينيمتو نو د ټولولو په هيله او پدې گومان چې گویا جنگ پای ته ورسېد او مشركين وتښتېدل، د رسول الله (ص) له امر پرته يې خپل ځای پرېښود، لاندې راكوز شول، او د ځينيمتو نو په ټولولو مشغول شول.

پر مسلمانانو باندې د مشركينو دويم ځل حمله:

پدې اساسو شېبو كې په ناڅاپي توگه د مشركينو څخه يوې ډلې چې په آسونو سپاره وو، پر مسلمانانو د شا له خوا حمله وكړه، لومړی يې عبدالله بن جبير او دده نهه تنه ملگري چې له ده سره په جبل رمات كې پاتې وو په شهادت ورسول، او لدې څخه وروسته يې مسلمانان له هرې خوا په ناڅاپي توگه محاصره كړل او حمله يې پرې وكړه، چې پدې وخت كې جنگ د مشركينو په گټه تغير وموند، د مسلمانانو لښكر غير منظم او ټيټ شو، تر دې چې تر ميخ يې د رسول الله (ص) د وژل كېدو بده اوازه هم خپره شوه، خو رسول الله (ص) خپل آواز لوړ كړ او مسلمانان يې خپلې شا او خوا ته راټول كړل، چې په نتيجه كې د دېښمن حمله په شا وتمبول

شوه. مشر کينو نه يواځي دا چي دويم ځل حمله يي ونه کړه، بلکي ونه توانيدل چي د جنگ له ميدان څخه بير څه شي له خپلو ځانونو سره واخلې او بيا خپلي قراگاه ته له رسيدلو څخه وروسته يي د مکې لاره ونيوله.

د حمراء الاسد د غزا له پاره تياري:

د احد په غزا کي د مسلمانانو ۷۰ تنه شهيدان شول چي حضرت حمزه او حضرت مصعب بن عمير رضی الله تعالی عنهما هم پکي وو، او پيغمبر (ص) هم زخمي شو، مشر کينو د مسلمانانو د شهيدانو بدنونه مثله (د بدن اندامونه يي غوڅ) کړل او د مکې د مشر کينو ۳۷ تنه په هلاکت ورسيدل.

د لوست گڼي:

۱. مسلمانان بايد د خپل لارښود د اوامرو اطاعت وکړي، او هېڅکله د لارښود له اوامرو څخه سرغړونه ونه کړي، (رابطه په معصيت او گناه کي اطاعت لازم نه دی).
۲. د مسلمانانو رهبر او لارښود بايد په مهمو او ارزښتناکو مسائلو کي د نظر له خاوندانو سره مشوره وکړي.
۳. د خپل هېواد او خپلو خلکو څخه د دفاع په منظور لازم تدبيرونه نيول او له ټولو امکاناتو او روا وسائلو څخه گټه اخيستل.

اووه ویشتم لوست

د سلام فضیلت

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَوْ لَا تَدْرِكُكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمْهُ تَحَابُّتُمْ؟ أَفَشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ» رواه مسلم

د رواي پيژندنه:

د دې حديث رواي په اول لوست كې پيژندل شوی دی.

د کلمو معنا:

۱. تُوْمِنُوا: تر څو چې كامل مؤمنان شي.
۲. تَحَابُّوا: چې يو بل سره مينه وکړي.
۳. إِذَا فَعَلْتُمْهُ: کله چې تاسې هغه انجام کړ.
۴. أَفَشُوا: خور کړي.

د حديث شريف معنا:

د ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي دي :
تر هغې به جنت ته داخل نه شي تر څو پوره مؤمنان نه شي، او تر هغې پورې به د کامل ايمان خاوندان نه شي تر څو چې يو له بل سره د زړه له کورمې دوستان نه شي، آیا تاسې ته داسې يو کار درونه بښایم که چيري مو انجام کړ، نو په خپلو کې به مو مينه زياته شي؟ په خپلو کې يو پر بل سلام اچوی !

د حديث شريف حکمت:

اسلام د سولې دوستۍ او صميميت دين دی ، نو اړينه ده چې مسلمانان د خپلو کړنو او ويناوو په ذريعه دا صفات په ځان کې ثابت کړي ، نو پر همدې بناء کله چې يو مسلمان د بل مسلمان سره مخ کېږي نو اولي الفاظ چې د دوي د خولي نه تر هر څه مخکې راوځي هغه د سلام (السلام عليكم ...) الفاظ دي .

نو څوک چې پر چا بېدي الفاظو (السلام عليكم ...) سلام واچوي ، برسيره پر دې چې هغه ته يې د خير دعاء و غوښته او د هغه د سلامنيا غوښتونکي شو ، هغه ته يې دا پيغام هم وړاندي کړ چې زما له طرفه پوره مطمئن شه ، هيڅ کوم شر به زما له پلوه تاته و نه رسېږي ، همدا رنگه زما له پلوه بيه ستا سر مال او ابرو ته هيڅ کوم شر و نه رسېږي ، د سلام په ويلو سره انسان مقابل جانب ته خپله دوستي ښکاره کوي ، او د هغه زړه ته اطمینان ورکوي ، نو بالاخره به پاېله کې بسوه د دوستی او صميميت او محبت څخه ډکه فضا او ټولنه رامنځ ته کېږي .

د الله جل جلاله پيغمبر د سلام اچول د تل پاتې دوستۍ لامل بللی دی ، او مونږ يې د سلام اچولو ته تشويق کړي یو .

فعاليت : په ډلبيزه او يا انفرادي توگه د سلام اچولو گټې وښايي .

د حديث شريف گټي :

- ۱ . د سلام په اچولو سره انسان د پوره ايمان خاوند گرځي : ځکه چې پيغمبر صلی الله عليه وسلم د پوره ايمان درلودل لامل د مسلمانانو تر منځه دوستي ښودلې ده ، او د دوستي پيدا کېدلو لامل يې د سلام اچول ښودلې ، نو پر دې بنا د سلام په اچولو سره انسان د پوره ايمان خاوند گرځي .
- ۲ . جنت ته د ننوتلو شرط د ايمان درلودل دي : ځکه چې جنت د مؤمنانو لپاره دی ، ولي ايمان سره بايد نیک عمل هم ملگری وي ، نه بد اعمال .
- ۳ . يو له بل سره دوستي ساتل د پوره ايمان له نښانو څخه دي :
- ۴ . د سلام اچولو کلتور (دود) بايد د مسلمانانو تر منځه ژوندی وساتل شي :
نو اړينه ده چې خپل ماشومان د سلام په اچولو سره عادت کړو ، او دا وروښايو چې پر بل څرنگه سلام اچول کېږي ، او هم د سلام جواب په څه ډول سره ورکول کېږي .

ارزونه:

۱. د لاندې حديث نيمگړې جملې پوره کړئ:
لَا تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتَّى... وَلَا تَقْرَبُوهَا حَتَّى.....
وَلَا آذُلْكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا... تَحَابَبْتُمْ؟.....السلام بينكم.
۲. د لوست حديث وړايست، او معنا يې کړئ.
۳. د حديث د راوي په باره کې معلومات وليکئ.
۴. د حديث حکمت وښايست.
۵. د حديث څخه لاس ته راوړل شوي گڼې ذکر کړئ.

کورنۍ دنده:

- د لاندې ذکر شوي حديث عبارت د معنا سره په يادو زده کړئ .
- « أَوْ آذُلْكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا قَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ؟ أَفَشَيْءُ السَّلَامِ بَيْنَكُمْ » .

د وخت او سلامتيا (صحت) ارزښت

عن ابن عباس رضی الله عنهما قال: قال النبی صلی الله علیه و سلم: «نعمتان مغبونٌ فیهما کثیرٌ من الناس الصَّحَّةُ وَ الْفِرَاحُ» رواه البخاری و الترمذی.

د راوی پيشونده:

عبد الله بن عباس بن عبد المطلب د پیغمبر صلی الله علیه وسلم د تره خوی ؤ ، او په وروکالی کې د اسلام په دین مشرف شوی ؤ ، د الله جل جلاله رسول ورته دعاه کړی وه ، د صحابه ورو تر منځه تر ټولو ښه فقیه او د تفسیر په علم پوهه وه، او د پیغمبر صلی الله علیه وسلم څخه یې تر دو زرو زیات احادیث روایت کړي دي ، او د هجرت په درې شپږم کال په طایف کې وفات او خاورو ته وسپارل شو .

د کلمو معنا:

۱. یُعْمَتَان: دوه نعمته .
۲. مَغْبُونٌ: تاوان یې پکې لیدلی دی.
۳. الْفِرَاحُ: وزگارنیا.

د حدیث شریف معنا:

د عبد الله بن عباس رضی الله عنهما څخه روایت دي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایې دي : دوه نعمتونه دي چې ډیرو خلکو په کې تاوان لیدلی او ورڅخه په غفلت کې واقع دي : چې هغه سلامتیا (روغ صحت) او وزگارنیا ده .

د حدیث شریف حکمت:

تر ټولو ستره پاڼگه د انسان لپاره روغ صحت او فارغ وخت دی، ځکه چې ټول ارزښتونه د الله تعالی د توفیق څخه وروسته د همدې دوه نعمتونو پورې تړلي دي ، لدې امله د دې دوه نعمتونو څخه گټه اخیستنه د ژوند څخه گټه اخیستل دي، او ضایع کول یې د ژوند ضایع کول دي .
د انسان فکر هغه وخت ښه تولید کوي کله چې د هغه بدن سالم وي یعنې سالم فکر په سالم بدن کې وي، او د فکر د ښې ودې لپاره باید پوره وخت د ځان سره ولري ، مگر ډیری خلک د دې دوه نعمتونو په ارزښت نه پوهیږي، او له دې څخه هم غافله دي چې عمر یې څومره په تیزی

سره تیربزي ، نو پدې حدیث کې پیغمبر صلی الله علیه وسلم مونږ ته لارښوونه کوي تر څو له دې دورو نعمتونو څخه ښه گټه واخلو ، او د الله جل جلاله په عبادت او د دیسا او آخرت په جوړولو کې یې و لگوو.

فعالیت : په ډليزه توگه د وخت د ارزښت او ورڅخه د گټې د پورته کولو په باره کې خبرې وکړي .

د حدیث شریف گټې:

۱. سلامتیا او د وخت درلودل د الله جل جلاله دوه ستر نعمتونه دي: نو انسان باید د دې نعمتونو شکر اداء کړي او ورڅخه ښه گټه واخلي .
۲. د بدن سالم ساتلو ته پاملرنه: ځکه چې د ځان ساتل د علاج څخه غوره دي، انسان باید د صحت په سالم ساتلو کې یې غوري و نه کړي، دا ځکه کله چې د انسان د بې غوري په صورت کې د هغه د بدن پر غړۍ کار پرېږدي، او یا یې بدن په کومي ناوره مریضي اخته شي ، نو په هغه وخت کې به پېښمانیا هیڅ گټه ونلري.
۳. زیاتره خلک له دې دورو نعمتونو څخه په غفلت کې دي: هغه وخت یې په ارزښت پوهیږي کله چې یې هر څه له لاسه وتلي وي.
۴. د سلامتیا او ځوانۍ ارزښت پېژندل: د انسان بریالیتوب پدې کې دی چې د سلامتیا او ځوانۍ ارزښت وپېژني.

ارزونه:

۱. د لاندې ذکر شوي حدیث شریف ناقصي جملې پوره کړي:
« نِعْمَانٌ..... فَيُهْمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ.....و.....»
۲. د حدیث عبارت ورائی ، او معنایې کړئ .
۳. کوم احکام چې د حدیث څخه لاس ته راځي وپي ښايئ .

کورنۍ دنده:

۱. د لوست حدیث د معنا سره دښوونکي په مشوره په ښایسته خط پر یوه تخته وليکئ ، او لیکل شوی حدیث په چپله کوټه کې د دیوال پر مخ راوړوړي .
۲. د حدیث په اړوند یوه لنډه مقاله وليکئ ، او د لیکني لپاره یو مناسب عنوان غوره کړي .

د رشوت حراموالی

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : ((الرَّائِثِي وَالْمُرْتَشِي فِي النَّارِ)) .رواه للطبراني في المعجم الكبير.

د راوي پيشندانه:

دغه لوی او جلیل القدر صحابي عبد الله بن عمرو بن العاص رضی الله تعالی عنه دی، نسب یې له نبي کریم صلی الله علیه وسلم سره په کعب بن لؤي کي یو خای کبړي.

دغه صحابي عالم، د قرآن کریم قاري او د احاديثو د حافظانو له جملي څخه دی، زیات شمېر احاديث یې روایت کړي دي، او د هجرت په (۶۵) کال وفات شو.

د کلمو معنا:

۴. الرَّائِثِي: رشوت ورکوونکی.
۵. الْمُرْتَشِي: رشوت اخيستونکی.
۶. فِي النَّارِ: په جهنم کي به وي.

د حديث شريف معنا:

د حضرت عبد الله بن عمرو بن العاص رض څخه روايت دی چي رسول الله (ص) فرمایلي دي: ((رشوت ورکوونکي، او رشوت اخيستونکي به دواړه په اور(جهنم) کي وي.

د حديث شريف حکمت:

رشوت هغه ناوړي او کرغېړنه پېديه ده چي دټولنو ټول اساسي بنسټونه له منځه وړي، دانسانيت لسمه ټولوي، يې باوري، اداري او مالي فساد خپروي، عامه گڼي لوت کوي، حق تلفي، ظلم، او بې عدالتي منځ ته راوړي، نو ځکه بايد ددغه شوم اوناروا کار سزايايدل سخته وي.

فعاليت: درشوت بيلگي او اضرار په گروبي ډول بيان کړئ.

د حديث شريف گڼي:

۱. د رشوت ورکوونکي سزا: په غالبه وختونو کي رشوت ورکوونکي ددې لپاره بهی وړکوي چي ناحقه پرېکړه بايد دده په گڼه وشي. داچي بهی وړکوونکي له يو بلوړه دظلم

لامل ،او له بل پلوه رشوت اخيستونکي ته دگناه او تيري زمينه برابروي الله (ج) ورته جهنم ته دد اخليلو سخته سزا ټاکلې ده.

۲. د رشوت اخيستونکي سزا: د اسلام په مقدس دين کې حاکمان اودواک خاوندان په دې مکلف دي چې هميش بايد پر حق کلک ولاړ اوسي، اود انسانانو ترمنځ د عدل، انصاف، او د حق پريکړې وکړي اود هر نوعه فاسدو، اونا حقه فيصلو څخه ډډه وکړي. که چيرې څوک بدي واخلې او پر حقايقو پرده واچوي الله (ج) به يې د جهنم اور ته د اخل کړي دا ځکه چې دې له پورې خوا دحرام مال خوړولکې ، او هم د سمې لارې څخه د انحراف د گناه مرتکب شوي دي.

فعاليت: د رشوت اوډالۍ ترمنځ څه توپير دی؟ په هکله يې په خپل منځو کې پری بحث وکړئ.

ارزونه:

۱. لاندې کلمې معنا کړئ:

الرَّاشِي:

المُرْتَشِي:

فِي النَّارِ:

۲. د رشوت اخيستونکي اورشوت ورکړونکي سزا بيان کړئ.

۳. د رشوت په فرد اوټولنه بدي اغيزې څه دي؟

کورنۍ دنده:

حديث په يادو زده کړئ، او هم د رشوت د زياتونو په باره کې لنډه مقاله وليکئ!

دېرشم لوست

د حلال کسب طلب

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (طَلَبُ كَسْبِ الْحَالِالِ قَرِيصَةٌ بَعْدَ الْفَرِيصَةِ). مسند الشهاب القضاعي

د راوي پيژندنه:

د دغه جليل القدر صحابي نوم عبدالله د پلار نوم يې مسعود او د بنو هذيل قبيلي ته منسوب دی، شپږم شخص ؤ چې د اسلام په مبارک دين مشرف شو، دوه ځله يې حبشي ته هجرت کړې دی او په درېيم ځل يې له حبشي څخه مديني منوري ته هجرت وکړ. د رسول الله (ص) سره به تل يوځای او ملاگرى ؤ چې له دې امله د اصحابو ترمنځ په صاحب العصا، صاحب الرسادة او صاحب المطهرة^(۱) مشهور ؤ په نوبه خوره لهجه به يې تل د قرآنکریم تلاوت کاؤ د علم او پوهې سمندر ؤ د علمي مقام ترڅنگ د حق د سنگر يو غښتلی مجاهد هم ؤ، په بدر، احد، خندق او نورو ټولو غزاگانو کې يې برخه اخيستي ده د هجرت په دوه دېرشتم (۳۲) کال د حضرت عثمان (رض) له شهادت څخه وروسته يې د نيمگړې نړۍ څخه رحلت وکړ.

د کلمو معنا:

۱. طَلَبٌ: لټول.

۲. كَسْبُ الْحَالِالِ: حلال کار او عمل کول.

۳. فَرِيصَةٌ بَعْدَ الْفَرِيصَةِ: فرض دی پس له نورو فرضونو څخه يعنې داسلام پنځو

ارگانو، اوياد پنځه وخته لمونځونو څخه وروسته.

د حديث شريف معنا:

د عبد الله ابن مسعود (رض) څخه روايت دي چې پيغمبر(ص) فرمايلي دي: دحلال کسب لټون دنورو فرضونو پسې فرض عمل دي.

د حديث شريف حکمت:

هر انسان په ژوند کې خوراک، څښاک، پوشاک، اوداسې نورو شيانو ته اړتيا لري اوددې شيانو لاس ته راوړل کسب او کار پورې تړاو لري. ددې لپاره چې انسان هوسا ژوند وکړي، او د فقر

۱ - يعنې رسول اکرم (ص) ته به يې امسا په لاس کې ورکوله، تکيه او بالهنت به يې ورته ايښود، او مسواک به يې ورته په لاس کې ورکاوه.

او احتياج څخه مصوون وي په همدې بناء پر هر کس دحلال کسب لپه لازمه ده ترڅو ددې لارې څخه حلاله روزي لاس ته راوړي په خپله يې هم وځوري نوروته يې هم ورکړي او په عامه څيز به کارونو کې يې هم مصرف کړي.

فعاليت: زده کوونکي دې په نوبت سره دهغه پيغمبرانو نومونه واخلې چې لاندې کارونه يې کول: دهقاني، ترکافي، زغري، جوړول، چوپايي.

د حديث شريف گڼي:

۱. حلاله روزي گڼل عبادت دی: الله(ج) زمکه په راز راز نعمتونو پوځلي ده او هم يې درزق لاس ته راوړلو سرچيني زياتې پيدا کړي دي ترڅو انسانان دخپل شتون او بقا لپاره ورڅخه استفاده وکړي البته دغه نعمتونو ته لاس رسې لپاره کاراو کسب اوزحمت گاللو ته اړتيا ده.

دحلال رزق لپه پر هر مسلمان فرض ده دحلال رزق لپون عبادت او دپيغمبرانو سنت دي پر هر مسلمان دا واجب دي چې دمشروع لارو څخه رزق وگټي ترڅو د سوال او احتياج له ذات څخه ځان وژغوري بهتره او غوره روزي هغه ده چې دلاس په زيار وگټل شي، دالله(ج) غوره پيغمبر داورد (ع) به دخپل لاس گټلي روزي خوړله.

۲. د حلال کسب ارزښت: د اسلام سپيڅلي دين انسانان کار او کسب ته هڅوي، کار او کسب پر هر مسلمان واجب بولي. په شرعي نصوصو کې دټولو کسونو په هکله لکه: تجارت، زراعت اوبزگرې،صناعت، چوپايي اودداسې نورو کسونو فضيلتونو بيان شويدي. دحلالې روزي دلاس ته راوړلو په خاطر کارکول دالله(ج) په لار کې دجهاد برابر ثواب لري. پيغمبر(ص) ديو کس سره مصافحه وکړه چې دهغه لاسونه دکار له امله زينږه او شلار وو پيغمبر (ص) وفرمايل: (دا دهغه لاس دي چې الله(ج) يې ډير خوښوي).

داسلام له نظره هغه څوک دستاينې وړدی چې کار او عمل کوی. يراخي کسب او کار دی چې شخصي اوټولنيز احتياجونه پوره کوي. دپياوړي اقتصاد سرچينه کسب او کار کول دي کاسب او کارکوونکي ته خپله کورنۍ، خپل خپلوان اوټول وگړي په درنده سترگه گوري اود هرچا په وړاندې محترم وي.

۳. بې کاري(کار نه کول) او بلد عواقب يې: بې کاري ياکار نه کول هغه بلد خصلت دي چې هيڅ سالم عقل يې نشي زغملای کار نه کول په شريعت کې مرود خصلت دي ددې

لياره چي په جامعهه كې بيكاري د فقر سبب ونه گرځي پيغمبر(ص) بيكاري په كلكه غندي افرمانلي: (بيشكه الله(ج) بيكاره ناست بنده بد گي).

حضرت عمر (رض) هغه ځوانان چي عبادت په بهانه مسجد كې بيكاره ناست وولسه مسجده ورپستل اورته يې وويل: (ورځي هيڅكله له اسمان څخه په خپله سره او سپين زر نه راټويږي).

هر څوك چي كار او عمل پرېږدي اوسستې ورباندي غاښه شي پر كورنۍ اوټولنه بار او بوج وي دروستان يې كم وي، څوك يې نه خونبوي، دهر چا په وړاندي ملامته وي، د مالي عباداتو اونورو سره دكومك كول څخه يې برخي، اود بښگي لاس يې ترهر چا زيات لنډ وي.

۳. د ځمكې تعمير او ابادي: الله (ج) زمكه دانسان دژوند زانگو او انسان يې ددې زمكې معمار پيدا كړې دى. انسان ددې لپاره زمكې ته رالېږل شوي چې دزمكې مخ په ودانيو، كرلو، جوړولو... اباد او دژوندانه لپاره يې برابر كړي ترڅو انسانان وكولاى شي په ارامه او اطمنان سره عبادت اود الله(ج) بنده گي وكړي چې د زمكې تعمير او ابادي دانسان په بې ساري هلو ځلو پرې تړاو لري.

فعاليت: زموږ خور پيغمبر حضرت محمد(ص) له بهت څخه مخكې كوم كوم كارونه كړي؟
ددور نومونه واخلي.

ارزونه:

۱. حديث شريف راوي په بابله لنډ معلومات وړاندې كړئ.
۲. د حديث شريف اجمالي معنا ووايست.
۳. لاندي خالي ځايو ته ډك كړئ:
(طَلَبُ..... الْحَالُ..... بَعْدُ.....)
۴. د حديث شريف دوي گڼې وليكئ.

پورتني لوست په خپلو كتابچو كې وليكئ.

د الله (ج) نعمتمونه

عن ابن عباس رضي الله عنهما قال : قال رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، لِرَجُلٍ وَهُوَ يَعِظُهُ : اُعْتَبِمُ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ : شَيْبَاكَ قَبْلَ هَرَمِكَ ، وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سَقَمِكَ ، وَوَعْدَاكَ قَبْلَ فُقْرِكَ ، وَفِرَاعَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ ، وَحَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ . (المستدرک للحاکم

د راوي پيژندنه:

د دې راوي پيژندنه په تيرو لوستونو کې تيره شوی ده.

د کلمو معنا:

۱. يَعْظُهُ : ورته يې نصيحت کاوه.
۲. اُعْتَبِمُ : غنيمت وگڼه.
۳. خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ : پنځه شیان مخکې له پنځو څخه.
۴. شَيْبَاكَ قَبْلَ هَرَمِكَ : خوږاني دې مخکې له کمزورتيا څخه.
۵. وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سَقَمِكَ : او خپله روغتيا مخکې له مريضتيا څخه.
۶. وَوَعْدَاكَ قَبْلَ فُقْرِكَ : او خپله غنيوالی، مخکې له فقر څخه.
۷. وَفِرَاعَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ : او خپله وزگار تيا مخکې له مصروفتيا څخه.
۸. وَحَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ : او خپل ژوند مخکې د خپل مرگ څخه.

د حديث شريف معنا:

دعبد الله بن عباس رض څخه روايت دي چې رسول الله ص يوه کس ته نصيحت کاوه ورته يې وويل: (پنځه شیان مخکې له پنځو څخه غنيمت وگڼه : خپله خوږاني مخکې له خپلې کمزورتيا څخه غنيمت وگڼه، او خپله روغتيا مخکې له خپلې مريضتيا څخه غنيمت وگڼه، او خپله بسااوي او غنيوالی، مخکې له خپل فقر څخه غنيمت وگڼه، او خپله وزگار تيا مخکې له مصروفتيا څخه غنيمت وگڼه، او خپل ژوند مخکې د خپل مرگ څخه غنيمت وگڼه).

د حديث شريف حکمت:

د کاپياتو خالق الله (ج) انسانانو ته ډول ډول ظاهري، اوباطني نعمتمونه ورپه برخه کړی دي، لکه: روغ صحت، مال او دولت، خوږاني، علم او پوهه اوداسې نور، بناء حتمي ده چې انسان د

الله (ج) د نعمتونو شکر ادا کړي او شکر يې هله پر خای کېږي چې ژوند او وخت څخه اعظمي استفاده واخيستل شي، او په نیکو لارو چارو کې مصرف کړل شي ترڅو د نعمتونو دخالق او دهغه مخلوق د خوښۍ سبب وگرځي. پېغمبر ص موبز ته په دې حديث کې دغه نعمتونه او ورڅخه د ښې استفادې لارې چارې را په گوته کړي.

فعاليت: زده کوونکي دي په گروبي شکل دالله (ج) د نعمتونو نومونه واخلې.

د حديث شريف گټې:

1. خوږاني د الله (ج) لورې نعمت دی: د انسان عمر دلحظو، دقيقو، مياشتو څخه عبارت دی، او د ژوند هره لحظه چې تيرېږي انسان مرگ ته ورنږدی کېږي خوږاني هغه نعمت دی چې په هکله به يې قيامت په ورځ دبنده څخه پوښته کېږي انسان په خوږاني کې دداسې نعمتونو څخه برخه مند وي چې د خوږاني په تيريدو سره يې بيا هيڅکله نشي تر لاسه کولای په خوږاني کې بنده د کامل عقل، ښه ذهن، او پياوړي قوت او طاقت څښتن وي هرڅه ښې ژر يادوي، د کارونو په مقابل کې زيات تحمل او حوصله لري هر جسمي کړنې او کارونه به ښه شان انجاموي، مگر کله چې ضعيف او خوږاني يې تيره شي نو د بدن هلوړکي يې نرم او کمزوري شي بيا د ډوډر څه کولو ارزو لري، خو ورڅخه عاجز او ناتوانه وي که و غواړي چې ښې کارونه وکړي، مگر د ضعيفوالي له امله يې نه شي کولای. چې داسې ټولني جوړول، ښو او عالي اخلاقو تر وپېچول، ذهيتونه مقف کول، علم او پوهه دوگړو تر منځ عامول، د جامعي دافرادو تر منځ د مهذب مسلمان انځور انځورول دا هر څه مستقيما د خواتانو مسؤ وليت دی د خوږاني. عمر عبث تيرول نه جبرائيدونکي زيان دي.
2. روغ صحت او سلامتيا ستر نعمت دی: روغ صحت هم دالله ج له نعمتونو څخه ستر نعمت دی صحت او مريضې دواړه داسې څيزونه دي چې د انسان په واک او اختيار کې نه دي روغتيا د انسان پر سرهغه تاج دی چې هغه يواځې ناروغان ونيي خو صحت من يې احساس نه کوي مگر کله چې روغ صحت الله ج د انسان څخه واخلې بيا يې په ارزښت پوره شي سالم عقل په سالم جسم کې وي روغتيا او صحت دالله ج هغه مهرباني ده چې ددې په وسيله بنده کولای شي دنيري او خروي کارونه په ښه شان تر سره کړي بيا پر هر مسلمان لازم دي چې ددغه ارزښتناک نعمت څخه گټه واخلې او کوشش وکړي چې د ژوند هره لحظه بیکاره او د نیک عمل څخه علاوه په بل څه تيره نه کړي.

مريضی دداسي ضعیفه حالت څخه عبارت دی چې بنده دهر نیک او خیر کار څخه محرومه وي.

۳. د پانگي اومال داری- نعمت: **دالله ج د نعمتونو له جملې څخه یو شتمني او مال داري ده چې دپشوري ټولني نیکمرغي ورپيري تړلي ده. حالله شتمني الله ج ته دنزدیکت ،دپست او ابرو ساتلو ، دبندهگانو دحقوقو داداکولو ، دخپلوانو سره دصله رحمی، ذریعه او سرچینه ده. بډایي او شتمني هغه وخت نعمت دی چې ورڅخه په سمه توگه استفاده وشي ، او که چيري په ناروا ، حرامو او ناوړه لارو چارو کې ولېږول شي نو بیا لویه بد بختي ده. ددغه نعمت د شکر دادا کولو لار دفرضي او نفلي صدقاتو ورکول دي دفرضي صدقو څخه مراد د زکاتونو ، فدیو ، کفارو ، نذرونو ورکول دي چې بنده دپخل شومیا څخه پاکوي او په مؤمن کې دایثار ، فداکاری، ورکړې اوسخا احساس راژوندي کوي ددې لپاره چې مسلمان باید یواځي دزکات په ورکولو بسوالی ونه کړي ، بلکه نفلي صدقي باید ورکړي او په نورو اجتماعي خیریه کارونو کې برخه واخلي لکه: مدرسی ، مکتبونه ، روغتونونه پلونه ، رنۍ ، کینول ، سرکونه جوړول. دټولني دتړیو بې وزله طبقې نابینایانو ، شلو گوجانو ، کونډو ضرورتونه پوره کول هغه فقیران چې په کار قادر وي ورته دکارونو زمینه برابرو ل.**

۴. خپل ژوند غنیمت وگڼه مخکې له مرگه: **ژوند هغه فرصت دی چې له لاسه ووت بیا هیشکله نه راځي او هرکله چې انسان مړ شي دده دنیکو عملونو دروازه بنده شي . پس له مرگه هر انسان د بیا ژوند څخه علاوه بل د هېڅ شي ارزو نه کوي دهمدې کبله مخکې له دې چې دغه نعمت له لاسه ورځي باید ورڅخه گټه واخیستل شي او په ژوند کې هغه اعمال ترسره شي چې داخرت د ابدي ژوند لپاره سودمند وي مخصوصا داسې اعمال چې ثواب یې پس له مرگه هم بنده ته ور رسیری لکه: دعلم ښوونه ، د نیک اولاد روزنه ، لاري پلونه اوسرکونه جوړول ، مسجلمونه ابادول ، داوښو څاگانې وپستل ټول دخیر هغه کارونه چې انسانان ورڅخه په ژوندانه کې استفاده کوي.**

فعالیت: زده کورنکی دې د وخت دارزښت په اړوند په انفرادي یا ګروپي شکل معلومات وړاندې کړي.

ارزونه:

۱. لاندې عبارات معنا کړئ:
شَبَّاکٌ قَبْلَ هَرْمِکَ: وَصَحَّتْ قَبْلَ سَقْمِکَ: وَغَنَاءٌ کَ قَبْلَ فُقْرَکَ: وَحَيَاتُکَ قَبْلَ مَوْتِکَ.
۲. حدیث شریف معنا وړایاست!
۳. د پورتنیو مطلبونو څخه یو مطلب غوره او په اړوند یې لنډه مقاله ولیکئ.

 کورنۍ دنده:

د لوست مطلوبو ته په خپل تعبير په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

دوه دیرشم لوست

د مزدور حق باید دیر ژور کړل شي

عن جابرٍ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَعْطُوا الْأَجْرَ قَبْلَ أَنْ يَحِضَّ عَرَفُهُ).
رواه سنن ابن ماجه

د راوي پيش لنډنه:

نوم يې جابر اود پلار نوم يې عبد الله د مدينې منورې د تخرج له قبيلې څخه ؤ، پلار اوزوی دواړه جميل القدره صحابه ورو پيغمبر ص ورته پينځه ويشت ځله په يوه شپه کې دمغفرت دعاه کړی د بدر او احد څخه علاوه يې په ۹ غزواتو کې د رسول الله ص سره اشتراک کړی دی. په خپل وخت کې دمدينې منورې لوی مجتهد او مفتي ؤ. او د هجرت په ۷۸ کال کې يې له فاني دنيا څخه سترگې پټې کړی.

د کلمو معنا:

۱. وَأَعْطُوا: ورکړی.
۲. الْأَجْرَ: مزدورتنه.
۳. قَبْلَ أَنْ يَحِضَّ عَرَفُهُ: د هغه اجوره اومزدوري.
۴. قَالَ أَنْ يَحِضَّ عَرَفُهُ: مخکې له دې چې دهغه دوجود خو له وچه شي.

د حديث شريف معنا:

له حضرت جابر بن عبد الله (رض) څخه روايت دی چې پيغمبر (ص) فرمايلي دي: (مزدور ته دهغه مزدوري مخکې له دې ورکړئ چې دهغه خوله وچه شي).

د حديث شريف حکمت:

په ټولنه کې انسانان يو پر بل مادي او معنوي ځانگړي حقوق لري لکه: دمسور او پلار حقوق ، دمشرانو حقوق، دگاونډيانو حقوق اوداسې نور، چې ددې حقوقو په قطار کې يوه هم داجير(مزدور) حق دی او هغه ته دهغه دزحمت گاللو اومشقت تيرولو په مقابل کې مزدوري ورکول دي. داچې دنورو حقوقو تيری هغه که په هر شکل اورنگ کې وي ناروا دی په همدې اساس پيغمبر ص فرمايلي دي چې داجير په حق تيری مه کړئ او هغه ته دهغه حق يې له ځسپوه ورکړی.

فعالیت: مالک او اجیر ته څه کول په کار دي؟ په گروپي شکل يې ځواب وړایاست

د حدیث شریف گڼي:

۱. د اجیر (مزدور) مزدوري څښهول ظلم او گناه ده: مزدور دخپل وجود انرژي ددې لپاره مصرفوي چې څه وگڼي، او خان ته حلاله روزي پيدا کړي اوددې په انتظار کي وي چې دخپل زحمت او مشقت بدله ډیر تر لاسه کړي نو لازمه ده چې دهغه مزدوري دی دومره ژر هغه ته ورکړل شي چې حتی دهغه دوجود خوله هم نه وي وچه شوي، اوپه دې کار کي ځبه اوتاخیر ظلم او گناه ده پیغمبر ص فرمایلي دي: (دغڼي له خوا د مزدور مزدوري يا د فرضدار فرض څښهول گناه ده). په بل حدیث کي راغلي دي پیغمبر (ص) فرمایلي دي: (زه به د اخرت په ورځ د الله (ج) په حضور کي د هغه مزدور حق غوښته كوم چې په کار وگمارل شي او بیا د هغه مزدوري هغه ته ورکړل شي).
۲. د اجیر (مزدور) حقوق: په نړۍ کي شتمن، او بې شتر غریب دوه ډوله انسانان او سیري چې يو بل ته د ژوندانه په هره گړۍ کي محتاج دي د بهایي څښتن غریب ته د کار لپاره اوغریب مالدار ته د مزدوري لپاره اړتیا لري. په اسلام کي د مالک او مزدور ترمنځ علاقه په وروړلو، کومک، مهرباني، اویوبل ته په وفادارۍ ولاړه ده نو لازمه ده چې د اجیر او مزدور سره نیکه روڼه اوبڼه چلند وشي، ورته د کار پروخت مناسبه غذا ورکړل شي، د کار کولو مناسبه وسایل ورته مهیا شي، هغه ته دهغه مزدوري پروخت ورکړل شي، هغه ته پر په خپل ټاکلي وخت رخصت ورکړل شي، اجوره او مزدوري باید د کار په تناسب او یا ډیره وي اود هغه له بې وزلي څخه نساړه استفاده ونه شي. د اجیر په حقوقو تیري لویه گناه ده
۳. کار او مزدوري دهر کس حق دی: کار او مزدوري دژوندانه هغه اساسي رکن دی چې بې له مزدوري شخصي، اوتولنیز اقتصادي پرمختگ، نړیوال تمدن نا شوني دی. دنړي په هر گوټ کي، هر وخت، هر کس ددې حق لري چې کار او مزدوري وکړي اود خپل توان په اندازه هر کار چې وغواړي دخان لپاره يې خوښ کړي په دې شرط چې داسلام دعالي مقاصدو اوشرعې قوانینو او مقرراتو سره په ټکر کي نه وي.
۴. په کار او وظیفه کي سستي او غفلت کول گناه ده: کار او وظیفه یو امانت دی بڼا په شخصي او دولت پر مامور واجب دي چې دغه امانت په پوره اخلاص، دیانت داری، وفادارۍ، دوخت په پابندۍ او بې له تقصیر سره انجام کړي ترڅو هغه معاش چې

ددې لارې څخه يې تر لاسه کوي ځان ته حلال ، او د شخصي او ملي خيانت څخه ځان وژغوري .
پيغمبر (ص) فرمايلي دي: (کله چې ستاسې څخه څوک کوم کار کوي بايد هغه بنسټه وکړي).
په کارونو او وظيفو کې سستي، غفلت او عيث وخت تيرول اجتماعي خيانت دي .
همداراز دولتي وسايل او شتمني، ملي امانت دی او بايد په سمه توگه و کارول شي په شخصي کارونو کې ورڅخه استفاده وانه اخيستل شي .

فعاليت: په اجير دداسې کار تحصيلول چې هغه يې تران ونه لري څنگه کاردي؟

ارزونه:

۱. د حديث شريف راوي څوک ؤ ؟په اړوند يې معلومات وړاندې کړئ .
۲. د حديث شريف په رڼا کې د مزدور حقوقه کوم دي؟
۳. لاندې کلمي او عبارات معنا کړئ:
أَعطُوا :
الْأَجِيرُ :
أَجْرُهُ :
قِيلَ أَنْ يَجِفَّ عَرْفُهُ .

کورنی دنده:

۱. حديث شريف سره د معنا په يادو زده کړئ .
۲. د مزدور د حقونو په باره کې يوه لنډه مقاله وليکئ .

دری دېرشم لوست

د علم زده کړه فرض ده

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: (طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ). رواه ابن ماجه

د راوي پيشوندنه:

د دې حديث شريف د راوي نوم حضرت انس او د پلار نوم يې مالک انصاري دی د پيغمبر (ص) په کور کې لوی شوی او پوره لس کاله يې د پيغمبر (ص) خدمت کړی دی، د فقهاوو او مجتهدينو اصحابو له جملې څخه گڼل کېږي پيغمبر (ص) ورته د اوږده عمر، په مال کې د برکت او جنت نه د تللو دعا کړې ده، د هجرت په ۹۳ کال د بصري په ښار کې وفات شوی دی.

د کلمو معنا:

۱. طَلَبٌ : پاتېنه.
۲. الْعِلْمُ : پوهه.
۳. فَرِيضَةٌ : فرض دی.
۴. عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ: پر هر مسلمان باندې.

د حديث شريف معنا:

حضرت انس رض د پيغمبر ص څخه روايت کوي چې پيغمبر فرمايلي: دعلم طلب پرهر مسلمان فرض دی.

د علم مفهوم: علم يراخي، هغه کلمه ده چې ټولر الهامي او ديني معلوماتو، او دنيوي څير الهامي څير نړو او تحقيقاتو ته شامله ده او يواځې په کوم خاص فن يا خاصو احکامو پورې متحصره نه ده.

د حديث شريف حکمت:

علم هغه روښنالي ده چې د نړۍ سعادت او نیکمرغي، ټولنيز عدالت، اقتصادي پياوړتيا، سياسي او ساينسي زغلمده پرمختگ وزيږوي ترلی دی. علم دی چې انسان د جهالت د تورو تيارو څخه خلاصوي او ورته څير او سو کاله ژوند ورپه برخه کوي. د نړۍ په ډگر کې چې څومره لاس ته راوړني تر سترگو کېږي داهر څه دعلم له برکته دي. که چيرې علم نه وي نو نړيواله بې نظمې،

ټولنيز طبقاتي ډول ډول ظلمونو تور خاډر به د زمکې پر سر خپور وی. په همدې بناه پيغمبر ص
دعلم زده کړه پر هرچا لازم بولي.

هڅو نه: دعلم له لارې لاس ته راوړنو ژوند ي مثالونه دی زده کوونکي په گروبي شکل په
گوته کړی.

د حدیث شریف گټي:

۱. د علم فضیلت: د جاهلیت د تور تمونو د لمنځه وړلو لپاره د هر څه لومړی الله ج خپل
پیغمبر ته دعلم په زده کولو امر وکړ داځکه چې دټولو مشکلاتو حل په علم پوری اړه لري
علم الله ج د معرفت او هغه ته دنزدیکت ذریعه ده دعلم زده کړه د الله ج ستر عبادت دی
علم هغه ستر نعمت دی چې الله ج خپل پیغمبر ته وایي چې د علم دزیادت غوښتنه کوه
او داسې وايي: (ای زما زبه زما په علم کې زیاتوالی راوی). علم ددنیا او اخرت سعادت او
نیکیختي ده.

۲. د علم طلب: هر څه چې څومره ارزښت ولري دهغی پایته هم په هماغه اندازه ارزښتناکه
وي لکه چې د علم زده کړه لازمه ده دعلم پایته اړطلب هم لازم دي نو داضروري ده چې
دیوهي دلاس ته راوړلو به غرض زیات کوښښ او زیار وروستل شي داځکه چې دعامو
انسانانو علم کسی ښه لري اوبې له هلو ځلو ددې قیمتي نعمت ترلاسه کول ناممکن دي
که د صحابه کرامو اوتابعینو چې تر ټولو غوره انسانان دي سیرت ته یې څیر شو گورو
چې هغوی دعلم په خاطر په خالي نس شپي اوورځي تیروي دمیاشتنو میاشتنو پیاده سفرونه
به یې کول.

څوک چې دعلم په طلب کې ورځي دهغه سفر عبادت اود الله ج په لاره کې حساسیوي او الله
ج ورته جنت دداخليدو لاره هواروي ملايکي ورته خپلي وزري پر زمکه غوروي په اسمان کې
ملايکي او په اوبو کې ماهیان ورته دمهفرت دعا غواړي.

۳. دکوم علم زده کړه فرض ده: علمونه ډیر اقسام لري چې دځینو علومو زده کړه په
هرکس فرض عین ده اود ځینو علومو زده کړه فرض کفایي ده داپه دې معنا چې که چېرې
په ټولنه کې یې یوڅه کسان زده کړه په غاړه واخلي توفرضیت یې د نورو له ذمی څخه سا
قطیږي. هغه علم چې چې زده کړه یې پر هرکس فرض عین ده د هغه اعتقادي ، او عملي
احکامو څخه عبارت دی چې الله ج بنده گان دهغی پر زده کړه مکلف کړي دي لکه: په

الله ج ایمان درلودل، دالله ج په ملایکو، پیغمبرانو ، اسماني کتابونو، داخورت دورځي په حالاتو ایمان لرل. د اسلام پنځو ارکانو زده کړه لکه لمونځ ، روژه، زکات او حج کول. په هر حال د حدیث څخه دا په ډاگه معلومېږي چې د هر علم زده کړه ضروري ده.

۴. د علم زده کړه پر هر مسلمان فرض ده: د علم زده کړه په هر نارینه ، اوښځینه مسلمان فرض ده ښځي چې د ټولني نیمه برخه تشکيلوي عموماً هغه احکام چې سرو ته په کي خطاب شوي وي ښځو ته هم شاملېږي. د پیغمبر ص په زمانه کي ښځو هم د سرو په څیر د علم زده کړي کولې او حتی ډیرې لوې لوې قېټېبه زمانه هم موجودې وې چې سرو به د پیغمبر ص له وفات څخه وروسته هغوي ته په مسایلو کي مراجعه کوله او له هغوي څخه به يې پوښتنې کولې، لکه ام المؤمنین عایشه رضي الله عنها، مگر د دوی دزده کړې زمينه باید د اسلامي احکامو مطابق تنظیم کړای شي.

هڅونه: د علم د زده کړې په اړه په خپلو کي سره خبرې وکړئ.

ارزونه:

۱. د حدیث شریف معنا وړایاست.
۲. لاندې کلمي معنا کړئ:
  - ✓ طَلَبُ:
  - ✓ اَلْعِلْمُ:
  - ✓ فَرِيضَةٌ:
۳. د حدیث شریف گټې وړایاست.

کورنۍ دنده:

۱. حدیث شریف سره د معنا په یادو زده کړئ.
۲. د حدیث له مطالبو څخه د یو مطلب تر عنوان لاندې یوه مقاله ولیکئ!

غضب

د غضب تعريف: غضب په لغت كې په ښكاره او زور سره د يو چا څخه د شي اخستلو ته وايي. او د فقهاوو په اصطلاح كې: پرته د مالک له اجازي نه د محترم او منقوم مال اخيستل پداسي توگه سره چې د ده لاس ورڅخه لښو كړي غضب بلل كېږي.^۱

د غضب د ناروا والي دليل:

د غضب حراموالي په قران كريم، احاديثو او اجماع باندې ثابت دی. لومړی قران كريم: **اللّٰهُ جَلْ جَلَالَهٗ فَرَمٰی: «وَا تَاْكُلُوْا اَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ وَتُدْنُوْا بِهَا اِلٰی الْحٰكِمِ تَبٰتُلُوْا فَرِیْقًا مِّنْ اَمْوَالِ النَّاسِ بِالْاِثْمِ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ»** (البقره، ۱۸۸) ژباړه: تاسي د يو بل مالو په ناروا مه خورئ او مه يې چارواكو ته په رشوت كې وركوئ، پدې خاطر چې تاسي به په ناروا د خلكو د مالونو څخې برخه د پوهې سره خوړلي وي.

دويم: حديث: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايي: **«لَا يَحِلُّ مَالُ امْرِئٍ مُّسْلِمٍ اِلَّا بِطَيِّبِ نَفْسٍ مِّنْهُ»**.^۲ د مسلمان د خوښې څخه پرته د هغه مال خوړل جواز نلري.

درېم: اجماع: مسلمانانو د غضب په حراموالي اجماع كړې او دا يې لويه گناه شميرلي ده كه څه هم د خلا نصاب ته ونه رسېږي.

فعاليت: دوه زده كوونكي دې دغضب صورت په ټولگي كې تمثيل كړي.

د غضب احكام: غضب درى حكومونه لري:

۱- گناه: په هغه صورت كې چې څوك پدې پره شي چې له ما سره د پردي شخص مال دى او بيا يې هم د ځان سره ساتي گناه ده او په اخرت كې ورباندې نېول كېږي.

۲- غضب شوى مال كه چيرې غاصب سره شتون ولري وركول يې لازم دي:

د رد او بيرته وركولو مصارف په غاصب دي او هغه وخت مسترد گرځي چې د مالک لاس ورباندې ثابت شي، چې پدې كار سره غاصب د تاروان څخه خلاصېږي.

۱- تكملة فتح القدير ۳/۷۱۷.

۲- رواه البيهقي ۴/۲۹۱.

۳- کله چي غضب شوی مال له منځه تللی وي تاوان به ورکوي:
برابره ده چي دا تلف د الله جل جلاله له لوري وي او که د مخلوق له لوري.
که چيري غضب شوی مال منلي وي د مثل ورکول يې لازم دی او که منلي نه وي بيا يې
قيمت ورکول لازم دي.

د غضب په هکله مسائل:

۱- چا چي د کرم مسلمان د ساز او سرود سامان لکه طبله، ارمونه، چمبه، شپيلې او دي ته
ورته نور شيان مات کول تاوان د صاحبينو په نظر نلري، ځکه چي دا د گناه لپاره تيار
شوي، نو قيمت کول يې باطل دي، همدا راز شرعاً يې له منځه وړل واجب دي، او د امام
صاحب په نظر تاوان لري، ځکه چي پرته لدې کارونو څخه نوره گڼه هم نلري اخيستل
کيږي، او همدا راز پلورل يې هم روا دي.^(۱)
که چيري پر چا په نابره يې گمان چي دا زما دی څه غضب کول، هيڅ گناه ورباندې
نښته او نه ورباندې نیول کيږي، ځکه چي دا خطا ده او په خطا انسان نه نیول کيږي.

د قيمت د وجود حالات:

قيمت په دري حالاتو کې واچيږي:

۱. کله چي له منځه تللی شي منلي نه وي لکه حيرانات.
۲. کله چي له منځه تللی شي د منليانو له ډلې څخه وي خو د مثل پیدا کيدل يې په بازار کې
حقیقاً او حکماً ناشوني وي.
۳. کله چي يو مثلي د بل جنس مثلي سره گډ شي لکه غنم د وريشو سره.^(۲)

۱- جوهرة النيرة ۳- ۳۳۴- کتاب الفصیح.

۲- وگوره: الدر المختار ۵/ ۱۲۹.

ارزونه:

- أ. لاندې پوښتنو ته ځواب وړاياست:
  - ۱- غضب لغتاً او اصطلاحاً تعريف كړئ.
  - ۲- د غضب اړوند احكام بيان كړئ.
  - ۳- په كومه حالاتو كې دغضب شوي مال قيمت لازمهږي؟
- ب- لاندې خالي ځايونه په مناسبو كلموسره وركړئ:
  - ۱- كه چيري څوك پدې گمان چي مال يې خپل دى څه غضب كړي ..... نلري .
  - ۲- په زور باندې د يوچا مال اخيستل ..... بلل كېږي.

 كورنۍ دنده:

د خلكو په مالونو باندې دتيري كولو ضرورونو په اړه يوه مقاله وليكي، چي له پينځو كړنيو څخه كمه نه وي.

لقطه (موندل شوی مال)

د لقطي معنا:

لقطه په لغت کې موندل شوي مال ته وايي.

او د فقهاوو په اصطلاح کې: د نامعلومه مالک او غير مباح مال موندل لقطه بلل کېږي.

د لقطي حکم:

د اشخاصو په اعتبار د لقطي حکم اختلاف لري، چې ځني وخت غوره، مکروه او کله

حراميدای هم شي، چې تفصيل يې په لاندې ډول بيانېږي:

۱- که چيرې څوک پخپل امانت باوري وي او موندونکي مال خپل خاوند ته ساتلی او ورسپارلی شي، بيا د موندل شوي مال ترلاسه کول ورته غوره او مستحب دي، ځکه چې دا د ده د واجباتو څخه شميرل کېږي.

۲- که چيرې څوک پخپل امانت باوري نه وي او دا ويره ورسره وي چې ځان ته يې مباح ونه گرځوم، بيا ورته د موندل شوي مال ترلاسه کول مکروه دي.

۳- که چيرې يو چا پخپل ځان د خيانت باور درلود او دا يې نه گڼله چې دا به خپل خاوند ته وسپاري بيا يې اخيستل حرام دي^۱.

د موندل شوي مال حکم له دې امله چې تاوان به لري او که نه؟

لقطه يا موندل شوی مال د هغه چا سره چې موندلی يې دی امانت شميرل کېږي که پرته له تيري څخه هلاک شي تاوان نلري، خو که يې د تسليمولو څخه منعه وکړه بيا هلاک شو تاوان لري.

د لقطي ډولونه: لقطه په دوه ډوله ده:

- ۱- د ساکنو مالونو موندل: لکه د ورک اوبڼ، غوا، پسه او داسې نورو څارويو موندل^۲.
- ۲- د غير ساکنو مالونو موندل.

^۱ - بدائع الصنائع ۶/۲۰۰، فتح القدير ۴/۲۳۳، الدر المختار ۳/۳۰۶.

^۲ - بدائع الصنائع ۶/۲۰۱.

فعالیت: یو شمیر زده کورنګي دې په تېرلګي کې دلفطې صورت تمثيل کړي.

د لفظي سره څه کول پکار دي؟

په موندونکي باندې لازم دي چې اعلان يې کړي، بخاري او مسلم د زيد بن خالد الجهني څخه روايت کوي فرمايي: رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه د لفظي په هکله پوښتنه وشوه، رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «عَرَفْتُهَا سَنَةً» ژباړه: يو کال پورې يې اعلان کړه.^۱ اوس د اعلان څرنگوالی، موده، ځای، د اعلان مصارف او هغه څه چې ورک مال ورته اړتیا لري، د رد او بېرته ورکولو شرط او ځان ته د خپلولو حکم يې څېړو.

د اعلان څرنگوالی:

د موندل شوي مال اعلان او غږ به په هغه ځایونو کې د څو نېټانو په بيانولو سره کوي چې ډير خلک پکې راتولېږي لکه بازارونه او د مسجدونو دروازي.

څوک به اعلان کوي؟

اعلان به خپله موندونکی او يا د موندونکي نائب کوي.^۲

د اعلان موده: دا څيره څو اړخه لري:

الف: که چيرې موندل شوی مال د اهميت وړ وي، پوره يو کال به اعلانېږي. خو فسوی پسر دې ده چې د اعلان موده خپله موندونکي ته دي پريښودل شي چې تر هغې پورې دي اعلان وکړي ترڅو خلکو کې مشهوره شي، تر کاله اعلانول يې ضرور ندي.

ب: که چيرې موندل شوی مال حقير يا ناچيزه وي، يېني چې د غله لاس ورباندې نه پسرې کېږي، هومره ورځې به اعلانېږي چې څومره موندونکي ته مناسبې ښکاري.

ج: که چيرې ډير ناچيزه شي وي لکه يو دانه خرما او يا د دې پشان نور پرته له اعلان څخه دي خيرات کوي.

د اعلان ځای: د موندل شوي شي اعلان به په بازارونو، د جوماتونو دروازو او د خلکو تړلمخايونو کې کېږي.

^۱ - د دي حديث تخريج البزار پخپل مسند کې کړی، الهدایة ۲/ ۳۶۶.

^۲ - الدر المختار ۳/ ۳۵۰.

د اعلان اجوره: د اعلان مصارف هغه چي اجبار، تلويزيون او راډيو ته ورکول کېږي موندونکی شخص به يې گالي، ځکه دا د ده د و اجباتو او بنسټگرو څخه شميرل کېږي.

د موندل شوي مال خاوند ته د واپسې شرط: د مالک له لوري به موندونکي ته داسې نښه ويل کېږي چي په هغې باندې د نورو څخه جلا کېږي لکه د بوجي. د خولي تار، وزن، شمير او داسې نورې نښې او يا دا چي شاهدانو باندې يې ثابت کړي چي دا د همده دی.

د موندونکي د مالک کېدو حکم:

الف: که چيرې موندونکي بهای يا غني وي د موندل شوي مال نه ورته گټه اخيستل روا ندي، بلکه فقيرانو ته به يې خيرات ورکوي براه ده چي پر دو ته يې خيرات ورکوي او که چيلرانو ته اگر که پلار، مور، ښځه او يا يې زوی او لور وي، ځکه چي دا پردی مال دی، پرته د هغه له خوښي څخه ور نه گټه اخيستل جواز نلري.

ب: که چيرې موندونکي غريب وي بيا ورته گټه اخيستل روا دي گواکي داسي ده لکه چي په ځان يې خيرات کړی وي.

ج: که چيرې وروسته له خيرات يا گټه اخيستلو څخه د هغه مالک پيدا شو، د خيار خاوند دی. که همداسي خيرات يې پرېږدي نو ده ته به يې ثواب رسېږي، او که له موندونکي څخه تاوان اخلي، او يا دا غوره گڼي چي له هغه غريب څخه يې ترلاسه کوي کوم ته چي خيرات ورکول شوی که چيرې هغه غريب پيدا کړي.

د: دا ټول احکام د حل او حرمت په موندل شوي مال کې پلي کېږي.

ارزونه:

✓ لاندې شيان په لنډ ډول بيان كړئ:

۱- لقطه لغتاً او اصطلاحاً تعريف كړئ.

۲- د لقطې حكم په لنډ ډول بيان كړئ.

۳- د لقطې سره څه كول پكار دي؟ بيان يې كړئ.

۴- ورك شوى مال بايد په كوم ځاى كې او تر كومې مودې پورې اعلان شي؟

۵- د لقطې د مالک كيدلو اړوند احكام وړاىاست.

✓ لاندې خالي ځايونه په مناسبو كلمو ډك كړئ:

۱- موندل شوى مال د موندونكي په مال كې ..... مگر كه

..... وي گټه اخيستل ورته روا دي.

۲- د لقطې دااعلان مصارف به ..... گالي.

كورنى دنده:

كه چيرې تاسو څه پيدا كړي دلوست په رڼا كې بايد څه ورسره كورنى ددې موضوع په اړه په پنځو كرښو كې يوه مقاله وليكئ.

مزارعت (دهقاني)

هارون خپله ځمکه سهيل ته د کرلو لپاره د حاصلاتو په نيمایي، دريمه او يا څلورمه برخه ورکوي دې کار ته د فقهي په علم کي مزارعت او مونږ ورته دهقاني وايو.

د مزارعت تعريف:

مزارعت ته په پښتو ژبه کي کښت يا دهقاني وايي. او د فقهاوو په اصطلاح کي د ځمکي د خاوند له خوا د دهقان سره د حاصلاتو په يوه معلومه برخه (نيمایي، دريمه، څلورمه، شپږمه) عقد ته مزارعت ويل کيږي^۱.

د دهقاني رکن:

د دهقاني رکن، ايجاب او قبول دی.

د دهقاني حکم:

امام ابو حنيفه رحمه الله تعالی د مزارعت عقد باطل گڼلی او صاحبينو په څلورو ډولونو بنسټولي چې درې يې روا او يو ډول يې باطل دی، په لاندې توگه:

۱- د جواز صورتونه:

الف: چې تخم د ځمکي په خاوند او کولبه په دهقان وي.

ب: چې تخم، کولبه او کار په دهقان وي او د ځمکي د خاوند يراخي ځمکه وي.

ج: چې ځمکه، تخم او کولبه د يو وي او عمل په بل وي.

دا پورتي درې واړه صورتونه روا دي.

۲- د بطلان صورت:

کله چې ځمکه او کولبه په يوه، تخم او کار په دهقان وي دا ډول ځمکه ورکول باطله دهقاني ده، ځکه چې دلته د کرلي اجوره د حاصلاتو په څيني برخه کي راغلي، حال دا چې هغه نامعلومه ده، نو جواز نلري.

۱- بدائع الصنائع ۶/ ۱۷۵، الدر المختار ۵/ ۱۹۳.

فعالیت: یو شمېر زده کونکي دی د مزارعت عقد هغه شکلونه چي د دوی په سیمو کي رايح دي بيان کړي.

د مزارعت شرطونه:

د هغه چا په نظر چي دهقاني يې روا گڼلي ده د صحت لپاره يې ورته اته شرطونه ايښي دي، چي په لاندې ډول بيانوي:

- ۱- عاقدین به د عقد اهلیت لري يعني عاقلان به وي.
- ۲- د دهقاني موده بايد معلومه وي.
- ۳- ځمکه به د کرکيلي جوگه وي.
- ۴- مالک به ځمکه دهقان ته پرېږدي او خپل لاس به ورڅخه لږوي.
- ۵- حاصلات به د دهقان او ځمکي د خاوند تر منځ په تیت او پراگنده توگه شریک وي، تر څو د شراکت معنا متحققه شي.

۶- د تخم خاوند به معلوم وي چي په چا دی په دهقان يا خاوند د ځمکي ، تر څو له دې لاري د ځمکي او دهقان گټه خرگنده شي.

۷- دهقان او د ځمکي خاوند به خپله برخه معلوموي.

۸- د تخم جنس به معلوم وي، تر څو اجوره معلومه شي^(۱).

د صحیحې دهقاني احکام:

صحیح مزارعت خپل احکام لري چي مونږ يې په لاندې کړبنو کي رالږوو:

- ۱- د دهقاني ټول کارونه چي د کښت د اصلاح لپاره تر سره کيږي په دهقان باندې دي، لکه ساتنه او په تخم باندې د ځمکي لاندې مصارف کول.
- ۲- د کښت مصارف لکه سړه، خښاوه، غوښل (تريش) په دواړو باندې د خپلي برخي په اندازه دي.
- ۳- حاصلات به د هغه ټاکلي شرط لاندې چي د دواړو تر منځ ورباندې اتفاق شوی وي ویشل کيږي، که چيري ځمکي حاصلات ونه کول د هر يوه لپاره هېڅ شی نشته.
- ۴- د دهقاني عقد د هغه چا په حق کي چي تخم ورباندې وي غير لازم شمیرل کيږي په بل لوري چي تخم يې ندی اچولی لازم گڼل کيږي.

۱- تسنن الصالحين شرح کنز الدقائق ۵/۲۷۹.

- ۵- خبروېول او کول د عرف او عادت مطابق ټاکل کېږي.
- ۶- که چېرې یو له عاقدینو د کښت د رسیدو څخه وړاندې مړ شي، کښت به تر پخلي پورې پریښودل کېږي او د دهقان لپاره هیڅ نشته، ځکه د اجاري عقد د مودې د نه ختمیدو لسه و چې باقي پاتې دی^۱.

فعالیت: څو تنه زده کورنګي دې د دهقاني، د شرطونو د ګټو په هکله معلومات ورکړي.

د دهقاني، پای:

- ۱- په لاندې حالاتو کې دهقاني پای ته رسېږي.
- ۲- کله چې د دهقاني، موده پای ته ورسېږي
- ۳- همدارنګه دهقاني په عذرونو سره هم پای ته رسېږي، عذرونه عبارت دي له:
  - ۱- کله چې د ځمکې خاوند ډیر فرسودار او د ځمکې پلورلو ته اړ شي.
  - ۲- کله چې دهقان ته عذر پیدا شي، یعنې داسې ناروغ شي چې د کار توان ونلري.

ارزونه:

- ۱- لاندې شیان په لنډ ډول بیان کړئ:
  - ۱- مزراعت لغتاً او اصطلاحاً تعریف کړئ.
  - ۲- د جائز مزراعت صورتونه په لنډ ډول وریاست.
  - ۳- د مزراعت شرطونه په لنډ ډول بیان کړئ.
  - ۴- د دهقاني د اړونده احکامو په هکله معلومات ورکړئ.
- ب- لاندې خاوند په مناسبو کلمو ډک کړئ:
  - ۱- کله چې ځمکه او..... په یوه، تخم او..... په دهقان وي دا ډول ځمکه ورکول په دهقاني، باندې باطله دهقاني بلل کېږي.
  - ۲- حاصلات به د هغه ټاکلي شرط لاندې چې د دواړو تر منځ وړاندې اتفاق شوی وي .....

کورنۍ دنده:

د لوست مهم مطالب په خپلو کتابچو کې وليکئ.

۱- منابع الصناع ۶/۱۸۱، الدر المختار ۵/۱۹۹.

اووه دبرشم لوست

مساقات (باغباني)

کريم، حکمت ته خپل باغ د لاس ته راتلونکو ميوو په يوه معلومه برخه د خدمت لپاره ورکوي، د پورتنیو دوو کسانو دا معامله د باغباني په نامه يادېږي او د فقهي په اصطلاح کې ورته مساقات وايي.

لومړی: د مساقات معنا:

مساقات ته په پښتو ژبه کې باغباني وايي.

او د فقهي په اصطلاح کې: باغبان ته د ميوو په يوه ټاکلي مشاع (تيمه) برخه باندي د ميوه لرونکو ونو ورکول باغباني بلل کېږي.^(۱)

دويم: د باغباني حکم:

امام ابو حنيفه (رح) باغباني باطله بولي، مگر صاحبين يې د څه شرطونو سره روا گڼي، خو فقري د همدوی په قول ده، ځکه نبي اکرم صلی الله عليه وسلم د خيبر له خلكو سره همداي عمل کړی دی.

درېم: د باغباني رکن:

د باغباني رکن ايجاب او قبول دی.

خلوړم: هغه ونې چې باغباني يې جواز لري:

د ميوه لرونکو ونو لکه خرما او انگور، همدا راز د نورو ونو او بوټو لکه بانجانو د پورتنو ورکول په باغباني باندې روا دي، ځکه چې د باغباني جواز د اړتيا له مخې راغلی نو ټولې ونې پکې راتلاي شي.^(۲)

پنځم: د باغباني او دهقاني تر منځ مهم توپيرونه په لاندې ډول دي:

۱- کله چې يو د متعاقدينو څخه د باغباني نه پلي کيدل غواړي، نو په ترسره کيدو يې مخو رېږي حال داچې دهقاني داسې نده.

^۱ - التسهيل الضروري لمسائل القدوري ص ۵۶۵.

^۲ - بضاع الصناع ۶/ ۱۸۵.

۲- کله چي د باغباني موده پوره شي، عقد به د ميوې تر پخېدو پوري دوام مومي، باغبان ته د دې مودې مزدوري نه ورکول کيږي او ميوه به په ونه کې پرته له اجوري څخه تر پخېدو پوري وي، د دهقاني په خلاف.

۳- کله چي باغباني فاسده شي، باغبان ته به مناسبه مزدوري ورکول کيږي، حال دا چې مراعت داسې ندي.

۴- استحساناً په باغباني کې د مودې ټاکل شرط ندي، ځکه چي د هرې ميوې د پخېدو موسم معلوم دی، حال دا چې دهقاني داسې نده.

فعاليت: پر شمېر زده کوونکي دې د مسافات عقد په هغو مېرو کې چي د دوی په سيمو کې شتون لري تمثيل کړي.

شپږم: د باغباني شرطونه:

باغباني خپل ځانگړي شرطونه لري چي لنډيز يې دا دی:

- ۱- باغبان او مالک دواړه بايد د عقد اهليت ولري، يعني د عقل خاوندان به وي.
  - ۲- مالک به خپل لاس د ونو څخه لټووي، يعني ونې به باغبان ته سپاري.
  - ۳- په لاس ته راتلونکو ټولو مېرو کې به دواړه شريک وي.
- اووم: د باغباني احکام:**

د صحيحې باغباني لپاره فقهاؤ کرامو ځانگړي احکام راوړي چي لنډيز يې دا دی:

- ۱- ټول هغه کارونه چي ونه پرې ساتل کيږي او ورته اړتيا لري لکه اوبه، ويايي جوړول، ساتنه او القاح (پيوند کول) په باغبان دي.
- ۲- ټول هغه مصارف چي د ونو د قوت نېټلو لپاره دي لکه سره يا کود، د ځمکې اړول او د مېرو په ټولولو باندې راځي، دواړه به يې د خپلې برخې په اندازه مشترک گالي.
- ۳- که چيري باغ مېره ونکه هېڅ يو د بل څخه څه نشي اخيستلای.
- ۴- د باغباني عقد په دواړو لازم دی.
- ۵- د ځمکې خاوند، باغبان په کار کولو مجبورولای شي، مگر نه د عذر په صورت کې.
- ۶- لاس ته راغلي مېره به د ټاکلي شرط سره سم د دواړو تر منځ وېشل کيږي.^۱

۱- بدائع النائع ۶/ ۱۸۶، تبيين الحقائق شرح کنز الدقائق ۵/ ۲۸۴.

اٽم: د باغباني پاڻي:

باغباني په هغه شيانو پاڻي مومي په ڪومو چي دهقاني پاڻي ته رسيري او عبارت دي له لاندې شيانو څخه:

- ۱- ڪله چي د ٽاڪي شرط سره سم باغباني پاڻي ته ورسيري.
- ۲- ڪله چي يو د عقايدو څخه خپل ژوند له لاسه وركړي.
- ۳- همدارنگه په غدرونو باندې هم پاڻي ته رسيري او دا غدرونه عبارت دي له:
الف: ڪله چي باغبان معلوم او مشهور غل وي.
ب: ڪله چي باغبان داسي ناروغ شي چي د ڪار جوگه نه وي.

فعاليت: څو تنه زده کورنكي دي د مسافات د يويز شرط حڪمت په هڪله خپلو ملگرو ته

معلومات وركړي.

ارزونه:

- ۱- لاندې شيان بيان كړئ:
- ۲- مسافات په لغت او اصطلاح كې تعريف كړئ.
- ۳- د مسافات او مزارعت ترمنځ توپرونه په گوته كړئ.
- ۴- د باغباني شرطونه ووايست.
- ۵- د باغباني لومړي او دوم حڪم بيان كړئ.
- ۶- دباغباني، دريم او څلورم حڪم ووايست.
- ۷- د باغباني، پنځم او شپږم حڪم بيان كړئ.
- ۸- دباغباني، عقد په كوم وخت پاڻي مومي؟
- ۹- لاندې خالي ځايون په مناسبو كلمو ډك كړئ:
۱۰- باغباني له دهقاني څخه پدې كې توپير لري چي د مودې پوره كيدو سره سره..... د ميري تر پيچيدو پوري دوام مومي.
- ۱۱- په باغباني، كې د مودې ټاڪل..... څكه چي.....

کورنی دنده:

هغه مهم توپرونه چي باغباني يې له دهقاني سره لري په خپلو کتابچو كې وليکئ.

وقف

لومړی: د وقف معنا:

وقف په لغت کې خمس او ساتلو ته وايي.

او د فقهاوو په اصطلاح کې:

۱- وقف د ځمکې يا جنس بندول دي پداسې حال کې چې د ملکیت حکم يې واقف سره پاتې او گټه يې خیراتبري وقف بلل کېږي.

۲- او يا د عین بندول او خیراتول دي د ټولني د خدمت لپاره. لومړی تعریف امام ابوحنیفه رحمه الله تعالی او دویم یارانو کړی دی.^(۱)

دویم: د وقف د روا والي دلیل:

وقف د دې په خاطر روا شوی چې محتاج خلک د بنسټ شوي عین څخه پداسې توگه گټه واخلي چې اصل عین يې باقي وي، نو پدې ډول به وقف شوی مال د واقف لپاره صدقه جاريه وي، نبي اکرم صلی الله علیه وسلم فرماني: «إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ أَمْشَاءَ: مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ، أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ أَوْ وَكَلٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ»^(۲) ژباړه: کله چې انسان مړ شي ټول اعمال يې قطع کېږي مگر درې شیان دي چې دا ورته د مرگ څخه وروسته هم گټه رسوي هغه: تل پاتې صدقه، گټور علم او نیک اولاد چې ورته دعا کوي.

دریم: د وقف حکم:

امام ابوحنیفه رحمه الله تعالی وقف جائز غیر لازم عقد گڼي، بنا پر دې مالک يې بیره نه غوښتلای شي او ورڅخه د ده لاس نه لښيږي، مگر که چېرې د وخت قاضي ورباندې پریکړه صادره کړي او یا د ده تر مرگ پورې تړاو ولري بیا د مالک له لاسه وځي.^(۳)

د یارانو په نظر کله چې وقف صحیح وي لازم گڼل کېږي او د مالک د لاسه د وقف له وینا سره سم وځي.

لنډه دا چې د امام ابوحنیفه رحمه الله تعالی په نظر وقف جائز غیر لازم عقد دی او د یارانو په نظر کله چې صحیح واقع شي وقف شوی د مالک له لاسه وځي.

۱- فتح القادیر ۵/ ۳۲.

۲- صحیح مسلم.

۳- الدر المختار ۳/ ۱۳۹، الی ۳۹۲.

څلورم: د وقف رکن:

د وقف رکن هغه لفظ او صيغه ده چې په وقف دلالت کوي.
پنځم: د وقف شرطونه:

۱- وقف کرونکی باید عاقل او بالغ وي.

۲- وقف کرونکی به آزاد، د بنېل شوي شي مالک او هوښيار وي.
د موقوف شرطونه:

۱- وقف شوی مال به ځمکه او يا هغه شي وي چې د بقا سره تړېنه گڼه اخيستل کېږي لکه د جهاد لپاره د سلاح او اسونو وقف کول.

۲- وقف شوی مال به معلوم او څرگند وي.

۳- وقف شوی مال به د وقف په وخت کې د واقف ملکیت وي.

۴- وقف شوی مال به بېل او جلا وي تیت او پراگنده به نه وي.

فعالیت: پر شمېر زده کرونکي دې د وقف څو صورتونه تمثيل کړي.

شپږم: د وقف کتونکی يا ناظر:

واقف ته روا ده چې د وقف نظارت پخپله وکړي او يا يې هغه چاته وسپاري چې ورته وقف شوی وي، همدارنگه پرته له دوی دواړو څخه بل څوک هم ورته ټاکل کېږي، که نوم يې معلوم وي لکه فلاڼی او يا ورته څه صفونه وټاکي لکه چې وروڼي: هوښيار، عالم او يا نور داسې صفونه ولري نو زما د وقف نظارت به کوي.

د وقف د ناظر شرطونه په لاندې ډول بيانېږي:

۱- د وقف ناظر باید مستقي او پرهېزگار شخص وي.

۲- د ورسپارل شوي دندې کفایت باید ولري.

اووم: د ناظر دنده:

۱- د وقف شوي شي ساتل.

۲- د وقف شوي شي آبادول.

۳- وقف شوی شي په کرایه يا دهقاني ورکول او د دې لپاره لایحه او مخصصه کول.

اتم: د ناظر گوښه کول:

واقف د وقف ناظر گوښه کولی شي.

نهم: د وقف اړوند مسټلي:

۱- يواځې زامنو ته پرته له لورنو د مال وقف کول مکروه تيزېهي دي، ځکه چې دا کار د جاهليت کړنو ته ورته دی.

۲- د وقف مصارف به د وقف شوي مال له گټې څخه وړکول کېږي.

۳- که چېرې کوم جومات ږنگ او بيا هيڅوک يې ابادولو ته غاړه کښيږدي، پداسې حال کې چې خلک ورته اړتيا ونلري ځکه چې بل مسجد ورسره آباد شوی وي، دا ځای د شپځينو (امام ابو حنيفه او امام ابو یوسف) په نظر همداسې ترقيافته مسجد پاتې کېږي، ابادونکی او د ده وارثان يې بيرته مالک کېدای نشي. همدارنگه د بل ځای سره يې تبادلولای هم نشي او نه يې بل مسجد ته د اسبابو انتقال جواز لري، برباره ده چې لمونځ پکې کېږي او که نه کېږي.^(۱)

۴- د مسجد په ديوال د تير ايښودل په کراهه او يا پرته له کولې روا ندي.^(۲)

فعاليت: خوښه زده کوونکي دې د وقف د شرطونو گڼي په انفرادي توگه خپلو ملگرونه

بيان کړي.

ارزونه:

لاندي سوالونه خراب کړئ:

۱. وقف په لغت او اصطلاح کې څه ته وايي؟
۲. د وقف شوي مال شرطونه بيان کړئ.
۳. د وقف شوي مال ساتونکی بايد څوک اوسي؟
۴. د وقف د ساتونکي دنده څه ده؟
۵. ايا هغه ځمکه چې دمسجد په نوم وقف شوی وي تل لپاره دمسجد په نوم يادېږي؟

لاندي جملې بشپړې کړئ:

۱. زامنو ته پرته له لورنو د مال وقف کول .....
۲. د وقف کوونکي شرطونه په لاندي ډول دي: .....

کورنۍ دنده:

د لوست مهم مطالب په خپلو کتابچو کې وليکئ.

^۱ هندي فتاویٰ ۲ - ۴۵۸ - الفصل الاول فيما يمسیر به مسجداً.

^۲ - الدر المختار ۳/ ۴۰۶.

صلح (سوله)

زېد او زبير په خپل منځ کې په يو بڼې باندې شخړه وکړه، يو وايي: بڼې زما دی. او بل وايي زما دی. د کلي سپين زير و د دوی تر منځ د دوی په خوښه پرېکړه وکړه، زېد ته يې د مدعي په بڼې درېمه برخه د صلح (سولې) په بنياد ورکړه او زبير پرې قانع شو. خو که دوی محکمي ته مراجعه وکړي نو قاضي د دوی تر منځ صلح نه کوي، چې د شخړې په لومړي ډول له منځه وړلو ته صلح او دويم ډول له منځه وړلو ته قضا ويل کېږي.

د صلحي تعريف:

صلحه په لغت کې سمو لو ته وايي.

او د فقهاؤ په اصطلاح کې: هغه عقد چې شخړې له منځه وړي صلحه بلل کېږي.^(۱)

د صلح حکم:

د خلکو تر منځ د شخړو له منځه وړل بڼه کار دی.^(۲)

د صلح د روا والي دليل:

صلح په قرآن کریم، احاديث او اجماع باندې روا شوي ده.

۱ قرآن کریم: الله تعالی فرمائي: (وَالصُّلْحُ خَيْرٌ) ^(۳) صلح کول غوره او بهتر کار دی.

۲ نبي اکرم ﷺ فرمائي: «الصُّلْحُ جَائِزٌ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا صُلْحًا أَحْلَ حَرَامًا أَوْ حَرَّمَ حَلَالًا» ^(۴) ژباړه: صلحه (سوله) د مسلمانانو تر منځ روا ده مگر هغه صلحه ناروا ده چې

حلال حرام، او حرام حلال کړي.

۳ اجماع: ټولو علماؤ کرامو د صلحي په روا والي د دې لپاره اجماع کړي چې ستونزې او

مشکلات له منځه یوسي.

د صلحي د روا والي حکمت:

د اختلاف او تفرقي له منځه وړل د محبت او دوستي، فضا د مسلمانانو تر منځ ساتل دي.

^۱ - وگوره: تکلمة فتح القدير: (۳۷۷) تبين الحقائق: ۹۷.

^۲ - وگوره: تبين الحقائق: جلد، ۵، ص: ۳۰.

^۳ - سورة النساء، آيت ۲۸.

^۴ - وگوره: السنن الكبرى للسيهتي: جلد، ۲، ص، ۲۵.

د صلحي حالات:
کله چې دوه تنه يو پر بل باندې د څه مال دعوه وکړي مدعي عليه به له لاندې درې حالاتو څخه خالي نه وي:

۱ په دعوا به اقرار کوي: لکه دا چې احمد په بکر باندې د يو جرښير دعوه وکړي، بکر د ده دعوه ومني، د سپين زېرو له مداخلې وروسته دواړه په بل شي سره روضه، جوړه وکړي، معنا دا چې دعوه يې په جرښير کړي وي او جوړ جاري په غوا وکړي، گويا داسې ده لکه چې جرښير يې د غوا په بدل کې پلورلی وي، دا ډول صلحه روا ده او د بيعي احکام ورباندې مرتبېږي، ځکه چې د بيعي په معنا ده.

فعاليت: خوښه زده کونکي دې د صلحي صورتونه نښل کړي.

۲ د دعوا څخه د مدعي عليه انکار: په پورتي صورت کې بکر د جرښير څخه منکر شي بې او بکر نه مني، مگر د احمد له ډېر اصرار څخه وروسته سپين زېري په بکر څه شي ومني او بکر ته يې ورکوي دا ډول صلح هم جواز لري.

۳ د مدعي عليه د چوپټيا او سکوت حالت: معنا دا چې په پورتي مثال کې بکر د احمد په دعوا سکوت اختياروي او هيڅ نه وايي، دې صورت کې هم د کلي مشران په بکر څه مني او احمد ته يې تسليموي دا هم جواز لري.

د صلحي احکام: صلحه خپل ځانگړي احکام لري چې په لاندې ډول بيانېږي:

۱. د دعوا کوونکو تر منځ د شخړې او جنجال له منځه وړل، کوم چې وروسته لدې د دواړو دعوه پدې اړوند نه اړېدل کېږي.

۲. که چېرې دعوا په پټي وي او صلح هم په پټي باندې تر سره شوي وي شفيع ته د شفعي حق ثابتېږي، ځکه چې مدعي بها پټي يې په مصالح بها پټي و پلوره، ځکه چې د پټي په پلورلو باندې شفعه ثابتېږي.

فعالیت: زده کورنکي دي په انفرادي توگه د مسلمانانو ترمنځ د صلحي گڼي بيان کړي.

ارزونه:

- لومړۍ پوښتنه: لاندې پوښتنو ته ځواب وړایاست:
۱. صلحه په څو ډوله ده؟ په لنډه توگه يې بيان کړئ.
  ۲. د صلحي يو مثال وړایاست!
  ۳. په صلحه کې د مدعي عليه حالات وړایاست!
  ۴. د صلحي اړوند احکام بيان کړئ.
  - دويمه پوښتنه: لاندې خالي ځايونه په مناسبو کلمو سره ډک کړئ:
    ۵. صلحه په لغت کې ..... ته وايي. او په اصطلاح کې.....
    ۶. که چيرې دوه په پټي وي او صلحه هم په پټي باندې تر سره شوي وي شفيع ته .....

کورنۍ دنده:

د صلحي د گڼو په هکله يوه مختصره مقاله وليکئ.

شركت

د شرکت تعريف:

شرکت په لغت کې اختلاط او گډولو ته وايي.

او د فقهاؤ په اصطلاح کې: عبارت له هغه عقد څخه دی چې د شريکانو تر منځ په سرمايه او گڼه کې تر سره کېږي، معنا دا چې شريکان يو بل سره پدې اتفاق کوي څرنگه چې زموږ سرمايه گڼه ده همدا شان گڼه مو هم سره گڼه ده.^(۱)

د شرکت د روا والي دليل:

شرکت په قرآن کریم، احاديثو او اجماع باندې ثابتېږي.

۱. الله تعالی فرمايلي دي: **وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْخَالِفَاءِ لَنَبِيٍّ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ** ^(۱) **ذَوِي دَاسِي** شريکان شته چې يو پر بل باندې تېری کوي.

نبي کریم ﷺ فرمايلي: **«يُقْرَأُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنَا تَابِعُ الشَّرِيكِينَ مَا لَمْ يَخُنْ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ فَسَادًا خَانَ خَرَجَتْ مِنْ بَيْنِهِمَا»** ^(۲)

ژباړه: دا قدسي حديث دی رسول الله ﷺ وايي: الله تعالی فرمايي: زه د دوه شريکانو درېم يم په ساتنه او مرسته کې او تر هغه وخته پورې ورسره يم چې تر څو خپل ملگري سره خيانت ولکړي، پس هر کله چې دوي خيانت وکړ، زه ورڅخه وځم او خپله مرسته ترې اخلم. معنا دا چې کله سره ښه او راست چلېږي الله تعالی يې په کار کې برکت اچوي او کله چې خيانت ورڅخه واقع شي مرسته او برکت ورڅخه پورته کېږي.

۱- وگوره، فتح القدير د عنايي سره، ج: ۲، ص: ۵. تسنن الصفاقي، ج: ۳، ص: ۳۱۲. رد المحتار، ج: ۳، ص: ۳۲۴.

۲- سورت ص، آيت: ۲۴.

۳- اخرجہ السيقي في السنن الكبرى، ج: ۲، ص: ۷۸.

۲. اجماع: ټولو مسلمانانو د شرکت په جواز اجماع کوي ده.

د شرکت د روا والي حکمت:

خلاقو ته د مرستو لارې چارې برابرول پداسې شکل سره چې يو بل سره مالونه گډ او غټ غټ شريکونه جوړ کوي د کومو چې يو تن ته چلول گران وي.

د شرکت ډولونه:

۱. د املاکو شرکت.

۲. د عقودو شرکت.

د املاکو شرکت:

دا هغه شرکت دی چې دوه يا ډېر اشخاص پرته د شرکت له عقد څخه د يو عين مالکان شي او دا په دوه ډوله دي:

۱. اخياري شرکت:

دا هغه شرکت دی چې د شريکانو په کرني سره رامنځ ته شي، لکه يو شی په گډه واخلې، يا د بل چا له لوري ورته وېشل شي او دوي يې قبول کوي.

۲. اجاري شرکت:

دا هغه شرکت دی چې دوه تنو ته پرته د دوي له کرني ثابت شي، لکه دوه تنو ته په گډه يو شی په ميراث پاتې شي.^(۱)

فعاليت: يو شمېر زده کونکي دي د شرکت ډولونه په ټولگي کې تېشيل کوي.

د دې شرکت حکم: هر شريک ته د دې شرکت څخه روا نده چې د خپل ملگري په برخه کې پرته د هغه له اجازې څخه تصرف وکوي، ځکه چې يو په بل باندې هيڅ ولايت نه لري.

۱- وگوره، منابع الصناع، ج: ۶، ص: ۵۶. فتح القدير، ج: ۵، ص: ۳. رد المحتار، ج: ۲، ص: ۳۶۴.

د عقودو شرکت: د عقودو شرکت عبارت له هغه عقد څخه دی چې دوه یا ډیر کسان یې په مال او ګټه کې د انښتیاک په خاطر د یو بل سره کوي.

د عقودو د شرکت ټولونه: د عقودو شرکت په درې ټوله دی:

۱. د مالونو شرکت.
  ۲. د اعمالو او کارونو شرکت.
  ۳. د وجوهو شرکت.^(۱)
- د عقودو د شرکت رکن:

ایجاب او قبول د عقودو د شرکت ارکان دي.

لومړی د مالونو شرکت: دا هغه شرکت دی چې دوه تنه په مال کې شریک شي او یو بل ته ووايي: زه او ته دواړه په اخیستلو او پلورلو کې شریک یو او یا که چېرې مور ته الله تعالی ګټه را په برخه کړه دا به د دواړو تر منځ پدې شرط شریکه وي، دا شرکت په دوه ټوله دی:

۱. د عیان شرکت:

دا هغه شرکت دی چې دوه تنه د تجارت له پاره سرمایه پیاوړې شریک شي ګټه به یې د دواړو تر منځ وپسول کېږي را ټولوي او ازاد تجارت ورباندې کوي د عیان شرکت بلل کېږي.

دا هغه ټول شرکت دی چې د خلکو تر منځ په اوسني عصر کې رایج او خلک یې کوي، ځکه چې دا کوم حد نه لري چې سړی دې څومره سرمایه ولري چې دا شرکت ورباندې وکړي. بلکې هر څومره شي چې په واک کې لري هغه د بل سره شریکولای شي او د خپلې سرمایې او ټاکلې شرط مطابق په ګټه کې شریکېږي.

دې شرکت کې دا کېدای شي چې یو د شرکت مسئول او بل هیڅ مسئولیت ونه لري، یو کار کوي او بل یې نه کوي، په شرکت او حکم یې کوم اثر نه پورېځي.

۲. د مفروضي شرکت:

دا هغه شرکت دی چې شریکان په سرمایه، ګټه او تصرفاتو کې برابره ونه ولري د مفروضي شرکت بلل کېږي، بیا که چېرې د شریکانو سرمایه او نور شیان سره مساوي نه وي بیا ورته د

۱- وګوره، تسنن الحقائق شرح کنز الدقائق، ج: ۳. ص: ۳۱۳.

مفاوضي شرکت نشو ويالای، مثلاً: د يوه سړي سرمايه دوه زره افغانۍ او د بل يو نېم زر افغانۍ ده او په گډه تجارت پيل کړي د مفوضي شرکت ندى. ^(۱)

دا ډول شرکت روا دى، نبي کریم ﷺ فرمايي: "اَقْوَضُوا، فَإِنَّهُ أَعْظَمُ لِلْبِرْكَاتِ"^(۲) تاسي د مفوضي شرکت وکړئ، دا څکه چې پدې کې برکت دى.

فعاليت: څر تنه زده کوونکي دې په انفرادي توگه د شرکت ديو يو شرط حکمت په هکله خپلو ملگرو ته معلومات ورکړي.

ارزونه:

۱. لاندې پوښتنو ته ځواب وړاىاست:
۱. شرکت لښا او اصطلاحاً تعريف کړئ.
۲. د املاکو شرکت په څر ډوله دى؟ نومونه يې واخلئ!
۳. د عقود د شرکت ډولونه په لنډ ډول وليکئ.
۴. دعنان شرکت تعريف کړئ.
۵. د مفوضي د شرکت له تعريف څخه وروسته يې له عنان شرکت سره توپير وښايئ.
- ب. لاندې خالي ځايونه په مناسبو کلمو سره ډک کړئ:
۱. اجباري شرکت: هغه شرکت دى چې..... ته پرته د دوي له..... ثابت شي، لکه.....
۲. د عقود شرکت په..... ډوله دى.

د خپلې سيمې څخه د اجباري او عنان شرکتونو يو يو مقال وليکئ.

۱- وگوره: المسوسط، ج: ۱. ص: ۱۵۱. فتح القدير، ج: ۵. ص: ۲۰. بدائع الصنائع، ج: ۶. ص: ۵۷. رد المحتار، ج: ۳. ص: ۳۷۳.

۲- وگوره: نصب الراهة في تخریج احاديث الهداية، ج: ۲. ص: ۳۷۵.

د وجود هو شرکت

د وجود هو شرکت:

دا هغه شرکت دی چې مخور خلک پرته له دې چې سرمایه ولري سره شریکيږي، د خپل اعتبار پر بنسټ شیان په پور اخلي او بیا یې په نقدو پلوري او کومه گټه چې وکړي پخپلو مخونو کې یې د ټاکلي شرط سره سمه وپشي.

دا ډول شرکت روا دی.^(۱)

پدې شرکت کې دا هم روا ده چې د یوه گټه لږه او د بل گټه ډیره وي، خو تاوان به په هغه اندازه ورباندې راځي، څومره چې ضامن شوی دی.

د اعمالو او ابدانو شرکت:

دا هغه ډول شرکت دی چې دوه یا ډېر کسان پخپله غاړه باندې د چا څه کارونه ومني او دهنو له تر سره کولو وروسته لاس ته راغلي، گټه پخپل منځ کې د ټاکلي شرط سره سمه وپشي. معنا دا چې خیاطان، آهنگران او یا نور کسبه خلک په شریکه یو کار ونیسي وروسته دکار او مصارفو گټه پخپل منځ کې وپشي.

فعالیت: د مضاربت او شرکت ترمنځ توپیر وایاست.

د عقودو د شرکت شرطونه:

۱. د گټې اندازه به ټاکلي او محدودده وي: معنا دا چې پښخمه، دریمه او یا څلورمه برخه کې به یو بل سره شریک وي، بڼه که چېرې مجبور له وي بیا شرکت فاسد دی.
۲. د گټې اندازه به مشاع (تیمه) وي: بڼه که چېرې داسې رواني چې لس افغانی، گټه یې زما ده او نوره ستا ده، دا شرکت فاسد دی.

د مالونو د شرکت شرطونه:

۱. د کار او عمل شرط کول: په عنان شرکت کې دا روا ده چې شریکان یو پر بل باندې او یا یو تن باندې کار شرط کوي، لکه چې داسې شرط کوي: دواړه به په شریکه اخیستل او

۱- وگوره: بدایع الصنائع، ج: ۶، ص: ۵۷. المسبوط، ج: ۱۱، ص: ۱۵۴. فتح القدير، ج: ۵، ص: ۳۰.

خرخول کور، که خدای تعالی گنجه را نصیب کوره زما او سنا گنجه ده، او یا داچی یو به اخیستل او خرخول کوی او گنجه به د دوارو شریکه وی.

۲. د گتو ویش: گنجه به په سرمايه ویشل کیری، بناء که چیری سرمايه مساوي وي گنجه به یی هم مساوي وي، برابره ده چي کار یو تن کوي او یا دوارو، خکه چي گنجه به یا په کار ویشل کیری او یا په سرمايه. ۱

۳. هر کله چي د شرکت مال مخکي د مال له اخیستلو او یا گډولو څخه له منځه ولاړ شي شرکت باطیري.

۴. په عیان شرکت کي هر شریک د اخیستلو او خرخول واک لري، خکه د شرکت په اساس هر یو بل ته د دي اجازه ورکړي ده.

د شرکت باطولوونکي: شرکت په لاندې شیانو له منځه څي:

۱. د شریکانو له لوري د شرکت ماتول: کله چي د شریکانو له لوري شرکت مات او له منځه ولاړ شي شرکت باطیري.

۲. کله چي د شرکت یو شریکوال مو او له منځه ولاړ شي شرکت له منځه څي.

۳. کله چي د شرکت مال وړاندې د شرکت له قیام څخه د منځه ولاړ شي شرکت باطیري. هغه شیان چي شرکت په کي نه صحیح کیری:

کله چي شریکان په یو مباح عمل باندې هغه چي په لاسته راوړلو یی سوی مالک گرځي لکه ښکار، لرگي را ټولول، د معدنونو د ایستلو لپاره د ځمکي کیندل او داسي نور، دا ټول شریکونه صحیح ندی او فاسد شمیرل کیری، چا چي څه راټول او وموندل د هغه دي.^۲

۱- وگوره: فتح القدير، ج: ۵. ص: ۲۱. تبیین الحقائق، ج: ۳. ص: ۳۱۸. بدائع الصنائع، ج: ۶. ص: ۶۲.

۲- وگوره: تبیین الحقائق شرح کنز الدقائق، ج: ۳. ص: ۳۲۳. بدائع الصنائع، ج: ۶. ص: ۶۳. المسبوط، ج: ۱۱. ص: ۲۱۶ او ورسته پاڼه.

ارزونه:

الف: لاندې اصطلاحات تعريف كړئ!

۱. د وجوهو شرکت تعريف كړئ.
  ۲. د اصمالمو او ابدالمو شركتونه دمثال په وړاندې كولو سره شرحه كړئ.
  ۳. د عقودو د شركت شرطونه بيان كړئ.
  ۴. په كوم شركت كې د كار كول شرط گڼل كېږي؟
  ۵. په كومو حالاتو كې شركت باطلېږي؟
- ب: لاندې خالي ځايونه په مناسبو كلمو سره ډك كړئ:
- د عقودو شركت څو شرطونه لري؟ په لنډه ډول يې بيان كړئ.
۱. كله چې د شركت مال وړاندې د ..... څخه د منځه ولاړ شي شركت ..... .
۲. د وجوهو شركت دا هغه شركت دى چې ..... .
- سره شريكېږي

کورنی دنده:

د وجوهو او اصمالمو د شركتونو د گټو په هكله په پنځو كړنډو كې يوه مقاله وليكئ.

دوه څلورېنښتم لوست

شفعه

د شفعي تعريف:

په لغت كې: زيادت او جفت والي ته وايي.

او په اصطلاح كې: د ګاونډي له ضرر څخه د خلاصون په خاطر د ځمكې د تملك حق ته ويل كېږي.

د شفعي مشروعت:

د شفعي حق د دې لپاره ضروري دی تر څو له رومي شريك څخه د نوي شريك ضرر دفعه شي.

د شفعي حكم:

د شفعي غوښتل يوازي حق دی.

د شفعي اړونده ځيني اصطلاحات:

شفيع: هغه چا ته ويل كېږي چې د شفعي حق ولري.

مشفوع: هغې ځمكې ته ويل كېږي چې د شفعي حق ورپرې تړلی وي.

مشفوع به: له هغه ملكيت څخه عبارت دی چې له امله يې د شفعي حق ټاټېږي.

مشفوع عليه: د ځمكې اخيستونكي ته ويل كېږي.

د شفعي سبب:

د شفعي سبب د پلورل شوي ځمكې سره د شفيع د ځمكې پيرسوالی دی برباره خبره ده چې

دا پيرسوالی لار يا ګاونډيتوب وي.

په شفعه كې د شركت ډوله نه:

په شفعه كې شركت په دوه ډوله دی:

۱. په خرڅه شوي ځمكه كې شركت: هغه داسې چې شفيع په خرڅه شوي ځمكه كې برخه ولري.

۲. د خرڅې شوي ځمكې په حقوقو كې شركت لگا: د اوبو خوړلو حق، د خاصې لارې حق او داسې نور.

د شفعي ثبوت:

د شفعي حق د ځمکې د خرڅولو او د شفعي د اسبابو د وجود په صورت کې ثابتېږي. د شفعي شرطونه:

هغه بيمه چې شفعه په کې ثابتېږي بايد لاندې شرطونه ولري:

۱. عقار (ځمکه) بايد مملوکه وي اگر که د تقسيم قابليت ونه لري.
  ۲. بيمه بايد صحيح او نافذه وي.
- په لاندې صورتونو کې شفعه نه ثابتېږي:
۱. بالاعراضه هبه، صدقه، وقف، ميراث، وصيت يا هغه ځمکه چې د هغې بدل مال نه وي.
  ۲. هغه آبادي او وني چې ځمکه يې دولتي وي.
  ۳. د شريکانو په خپلو کې د عقار (ځمکې) تقسيم.
  ۴. هغه بيمه چې خپار شرط په کې شرط شوی وي.
  ۵. هغه ميمه چې د دولت له خوا د بولي په توگه پلورل شوي وي.
  ۶. هغه ميمه چې د دولت له خوا د استملاک يا د مسجد د جوړولو يا د مسجد سره د يو ځای کولو په منظور پلورل شوي وي.

د شفعي طلب:

د شفعي طلب او غوښتنه په لاندې دريو طريقو سرته رسېږي:

۱. ميراث (بې له ځنډه) طلب: دا هغه طلب دی چې هر کله شفيع د هغه مجلس څخه خبر شي چې په کې بيعي صورت موندلی وي فوراً پرته له ځنډه او پرته له هغه څه چې د ده په انصراف دلالت کوي د شفعي غوښتنه وکړي.
۲. د استشهاد طلب (د شاهدانو په واسطه): دا هغه طلب دی چې شفيع پر پلورونکي چې ځمکه يې په لاس کې وي يا پر پيرودونکي چې اگر که ځمکه يې په لاس کې نه وي شاهدان ونيسي، که چېرې شفيع د شاهدانو په نيولو توان ولري خو شاهدان ونه نيسي د شفعي حق يې باطلېږي.
۳. د تماک طلب (د دعوا طلب): د تماک طلب په محکمه کې د خصومت د دعوی له دایرولو څخه عبارت دی.

د شفعي ځيني احكام:

- ❖ شفيع په ټول حقوقو او وجاهيو کې د بايع په وړاندې د مشترې غونډې دى. ځمکه د شفيع په حق کې نورې مېعه ده، بربړه ده که شفيع د قضاء له لارې لاس ته راوړي وي يا د بايع په خوښه يې تر لاسه کړې وي، نو په همدې بناء شفيع د خیار عيب او خیار رؤيت حق لري.
- ❖ که چېرې شفيع ته د مېعې په ورکولو حکم وشي پداسې حال کې چې د مېعې پېسى پر مشرې باندې فرض وي شفيع ملکف دى چې هغه پېسى نښدي ورکړي.
- ❖ که چېرې پېرودونکى د شفيع له خبر ورکولو څخه وروسته په مشفوع ځمکه کې آبادي وکړي يا پکې ونې کېږي، شفيع کولى شي چې يا ځمکه پرېږدي يا د ځمکې قيمت او د آبادۍ او ونو مصارف ټول ورکړي، او يا اخيستونکى د آبادۍ په وړاندو او ونو اېستلو اړ کړي.
- ❖ که چېرې اخيستونکى د شفيع له خبر ورکولو مخکې په مشفوعه ځمکه کې زيادت راوړي (آبادي وکړي) نو شفيع اختيار لري چې يا ځمکه پرېږدي او يا د ځمکې قيمت او د زيادت د پېسو په ورکولو ځمکه واخلي.
- ❖ که چېرې مشفوعه ځمکه د طبعي حوادثو له امله له منځه ولاړه شي، د تلف شوي برخې پېسى د اصل قيمت څخه کمېږي.
- ❖ شفعه نه تجزیه کېږي، شفيع نه شي کولى چې اخيستونکى د مشفوعه ځمکې د ځينې برخې اخيستلو او د ځينې نوري برخې پرېښودلو ته اړ کړي.
- د شفعي سقوط:
  - شفعه د موثبات د طلب په پرېښودلو او يا د هغې د صحت له شرطونو څخه د کوم شرط په له منځه تللو ساقطېږي.

فعاليت: زده کوونکي دې لاندې عبارتونه په خپلو منځونو کې توضیح کړي:

خايط، شفيع، شفعه، مدعي، مدعي عليه، دعوی.

ارزونه:

۱. شفعه په لغت او اصطلاح کي تعريف کړئ:
۲. شفعه څه حکم لري؟
۳. د شفعي د روا والي حکمت څه دی؟
۴. شفعه په څه شي ثابتېږي؟
۵. د شفعي شرطونه کوم دي؟
۶. د شفعي له حکمونو څخه دوه حکمونه بيان کړئ:
۷. د صحيح جملو په وړاندي دا (ل) نېټه او غلطو جملو په وړاندي دا (X) نېټه کړئ:
- أ- په شفعه کي ملکیت شرط دی، نو په وقف شوي ځمکه کي شفعه نه ثابتېږي. ( ) .
- ب- که چېرې جايداد چا ته بلاعوضه نقل شوی وي لکه: ميراث، هبه (تحفه) يا وصيت شفعه په کي ثابتېږي. ( ) .
- ج- د شفعي حق هغه چا ته نه ثابتېږي چي په مبيعه کي شريک نه وي. ( ) .

د شفعي د حکمت په اړه لنډه مقاله وليکئ!

له خان خجته دفاع کول

کله کله داسې پېښېږي چې یو انسان د بل انسان پر خان، مال او ناموس د تیرې جرات کوي، په دې صورت کې مقابل لوری خپلې دفاع ته اړ کېږي، پدې درس کې موږ د دفاع لارې څېړو او دا معلوموو چې څوک څرنگه د خان خجته دفاع وکړي.

لومړی: د دفاع روا والی:

د شرعي دفاع مشروعیت په قرآن کریم، احادیثو او عقل ثابت دی.

الله تعالی فرمایي: **فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ** ^(۱) چا چې پر تاسو تېری وکړ، په هغه شان عمل ورسره وکړئ، څنگه چې درسره کړي، د الله تعالی خجته ورپرېږئ، زیاتې ورسره ونه کړئ، تاسې پوره شی چې الله تعالی د متقیانو ملگری دی.

نبی کریم ﷺ فرمایي: « **مَنْ قُتِلَ دُونَ دِينِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُونَ مَالِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُونَ أَهْلِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ** » ^(۲) ترجمه: څوک چې په خپل دین مړ شو شهید دی، څوک چې د خان په دفاع کې مړ شو شهید دی، څوک چې په خپل مال مړ شو شهید دی، څوک چې په خپل ناموس مړ شو شهید دی.

د شرعي دفاع حالات:

کله چې څوک د بل چا په مال، خان او نفس تېری وکړي، مقابل لوري ته په کار ده چې د خپل قدرت سره سم څرنگه چې مناسب وي خپله دفاع وکړي، بل څوک هم کولای شي چې د ده مرسته وکړي، بیا لومړی به کمزوري لارې سنجوي، که چېرې یې په چټغو دفاع کولای شوه، وهل ورته جواز نه لري، همدا راز که دلاس په وهلو یې دفاع کولای شوه په کونک وهل ورته روا نه دي، همدا شان نور چې پدې باندې خپله دفاع کونکی پوهېږي. ^(۳)

۱- البقره: ۱۹۴

۲- الخرجه السیقي فی السنن الکبری، ج: ۳. ص: ۲۲۶.

۳- وگوره: بدائع الصنائع، ج: ۷. ص: ۹۳.

د شرعي دفاع شرطونه:

۱. تیری او تجاوز به له داسې جرمېې څخه وي چې جزا به لري بڼه د پلار، خاوند او ښوونکي تاديب تیری ندی.

۲. تیری او تجاوز به سملاسي صورت ښولی وي، معنا دا چې مؤجل او تهدید به نه وي.
۳. د تیری مخ نیوی به په مناسبه اندازه کوي تر څو د ده د گومان مطابق تیری رفع شي.
۴. د تیری مخ نیوی پرته له زور څخه په بله لاره امکان و نه لري.

فعالیت: څو تنه زده کوونکي دي له ځان څخه د دفاع د شرطونو په هکله خپلو ملگرو ته معلومات ورکړي.

د شرعي دفاع د حکم حالات:

۱. د ځان څخه د دفاع حکم:

که چیرې کوم انسان په بل باندې د تیری تکل وکړي غواړي چې مو او یا یې کوم غړی له کاره وغورځوي، بیا به چې دا کار په انسان کوي او یا کوم حیوان باندې، بڼه هغه چا له پاره چې تیری ورباندې کيږي پکار ده چې د ځان څخه دفاع وکړي، که چیرې حمله کورنکي د مدافع له لوري مو شو هیڅ جنایي او مدني مسئول ندی، معنا دا چې دیت او قصاص ورباندې نشته، نې اکرم ﷺ فرمایي: (چا چې یو چا پسې توره را واېستله بیا یې کېښوده او همدی ورباندې ووهل شو وینه یې تاوان نه لري)

مسئله: که چیرې حمله کورنکي حیوان یا ماشوم او لښوني وي مدني پوښتنه به ورڅخه کيږي نه جنایي، معنا دا چې قصاص ورباندې نشته مگر دیت او د حیوان تاوان به گالي، نې کریم ﷺ فرمایي: «لَمُضْمَةٌ جُرْحُهَا جَبْرًا» د حیوان زخم تاوان نه لري.

۲. د مال څخه د دفاع حکم:

د خپل مال څخه دفاع کول روا دي له نې اکرم ﷺ څخه یو سړي پوښتنه وکړه که چیرې یو سړی راشي او له ما څخه مال اخلي څه وکوم؟ رسول الله ﷺ ورته وفرمایي: مه یې ورکوه.^۱

^۱ - وگوره: تبیین الحقائق، ج: ۲، ص: ۱۱۰. بدائع الصنائع، ج: ۷، ص: ۹۳. الفتاوی الهندیة، ج: ۲، ص: ۷ الی ۵۱.

ارزونه:

۱- لاندې بوښتنو ته ځواب وړایاست:

۱. دفاع په کوم دلیل روا شوي ده؟ د قرآن کریم یو آیت او یو حدیث شریف ولیکئ.

۲. د دفاع حالات کوم دي؟

۳. شرعي دفاع کوم شرطونه لري؟ په لنډه ډول یې بیان کړئ.

ب- لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو سره ډک کړئ:

۱. ..... د ..... تادیب تیری ..... بلل کیږي.

۲. که چیرې حمله کورنکې د مدافع له لورې مړ شو هیڅ ..... ندی،

معنا دا چې ..... وړباندې نشته.

 کورنی دنده:

د خلکو په مال، نفس، او پټ باندې د تېرې کولو د گناه په هکله یوه مقاله ولیکئ.

وصيت

د وصيت معنا:

وصيت په لغت کې عهد او وعدي ته ويل کېږي. او د فقهاوو په اصطلاح کې: هر هغه مال چې وروسته له مرگ څخه يې سړی پر ځان باندې د بل چا له پاره لازمي وصيت بلل کېږي.^(۱) د وصيت جوړونه: وصيت په دوه ډوله دی:

۱. مطلق وصيت: دا هغه وصيت دی چې يو څوک داسې ووايي: ما فلاڼي ته په فلاڼي شي وصيت کړی دی.

۲. مقيد وصيت: هغه چې داسې ووايي: که چېرې زه د دې ناروغي څخه مړ شوم فلاڼي ته دا شی ورکړی.

د وصيت د روا والي دليل:

وصيت په قرآن کریم، احاديثو، اجماع او عقل سره ثابت شوی دی.

۱. الله تعالی فرمائي: **كُتِبَ عَلَيْكُمُ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةَ لِلَّذِينَ وَالَ الْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ**^(۲) پرتاسو فرض دي چې کله د ځنګدن په حالت کې ياست او مال درڅخه پاتې کېږي، پر تاسې لازمه ده چې پلار، مور، او نږدې خپلوانو ته په نېکه (عدالت سره سم) وصيت وکړئ او دا په پرهېزگارانو باندې د دوي حق دی، همدا راز پدې هکله نور آيتونه هم شته.

يادونه: د وصيت فرضيت د ميراث د آياتو نړول سره منسوخ دی بړاخي جواز يې پاتې دی.

فعاليت: زده کوونکي دې په انفرادي توګه د وصيت د يو يو شرط حکمت په اړه خپلو ملګرو ته معلومات ورکړي.

^۱ - وګوره: تبين الحقائق شرح کنز الدقائق، ج: ۱۸. ص: ۱۳۰.

^۲ - البقرة: ۱۸۰

بني كريم ﷺ فرمائي: «إِنَّ اللَّهَ تَصَدَّقَ عَلَيْكُمْ عِنْدَ وَفَائِكُمْ بِثَلَاثِ أَمْوَالِكُمْ زِيَادَةً لَكُمْ فِي أَعْمَالِكُمْ»^(۱) **ترجمه:** بیشک الله تعالی تاسي ته د خنکدن په وخت کي دا واک درکړي چې د خپل مال درېمه برخه چا ته د وصیت په بنیاد خیرات ورکړي، کوم چي بیا په آخرت کي ستاسي په نیکو اعمالو کي زیاتوالی راولي.

۱. اجماع: علماء کرامو رحمة الله عليهم د وصیت په روا والي اجماع کړي ده.
عقل: د عقل غوښتنه هم همدا ده چي سړی باید بڼه او نېک کارونه وکړي د دي له پاره که چيري کومه نیمگنیا ترې شوي وي هغه ورباندې جبره شي.

د وصیت د روا والي حکمت:

په دنیا کي خیر او ښېگڼه د دي له پاره خلکو سره کول چي د آخرت ثواب ورباندې تر لاسه کړي، ځکه خو شریعت دنیا د کښت او آخرت د درمند اخیستلو ځای ښودلی دی.

د وصیت حکم:

وصیت مستحب او غوره عمل دی او اندازه يې د ټول مال درېمه برخه ده او هغه وخت باید ورکړل شي چي د وصیت کوونکي ټول پرورنه ورکړل شي.
چا ته به وصیت کړي:

د اجنبي شخص (یعني چي وارث نه وي) له پاره وصیت کول صحیح دي برباره ده چي مسلمان وي او که کافر، همدا راز د وارثانو اجازه هم شرط نده.

د وصیت رکن:

د وصیت رکن یواځي د وصیت کوونکي له لوري ایجاب دی چي همدا د امام زفر رحمه الله نظر هم دی.^(۲)

د وصیت شرطونه:

د وصیت کوونکي شرطونه:

۱. وصیت کوونکی به د تبرع او ورکړي اهل وي، معنا دا چي عاقل او بالغ په خپل مال کي د تصرف اجازه ولري.

۲. وصیت کوونکی به وصیت پخپله خوښه پرته له کوم زور او زیاتي څخه کوي.^(۳)

۱- وگوره: مسند الصحابة في كتب السنة.

۲- وگوره: الدر المختار، ج: ۷. ص: ۲۲۹.

۳- وگوره: المنایة شرح الهمایة، ج: ۱۲. ص: ۵۵.

د وصیت د نفاذ شرط:

د وصیت د نفاذ او پلي کېدو له پاره دا شرط ده چې باید وصیت کونکی دومره قرضدار نه وي چې د ده ټول مال په کې له منځه ولاړ او ختم شي.

د وصیت مېطلات: وصیت په لاندې شیانو باندې له منځه ځي:

۱. کله چې د وصیت کونکي اهلیت له منځه ولاړ شي وصیت باطلېږي يعنې چې دائمي لېونی شي.

۲. کله چې وصیت کونکی د خپل وصیت څخه وگرځي وصیت له منځه ځي.

۳. کله چې وصیت کونکی خپل وصیت له کوم شرط سره وتړي او بیا هغه ټاکلی شرط رامنځ ته نه شي وصیت له منځه ځي. ^(۱)

ارزونه:

أ- لاندې پوښتنو ته څواب وړایاست:

۱. وصیت په لغت او اصطلاح کې څه ته وايي؟
۲. وصیت په څو ډوله دی؟ د هر یو تعریف بیان کړئ.
۳. د وصیت حکم او اندازه یې بیان کړئ.
۴. د وصیت کونکي شرطونه وړایاست.
۵. د وصیت باطلونکي څو دي؟ په لنډه ډول یې وړایاست.

ب- لاندې جملې بشپړې کړئ:

۱. د وصیت د نفاذ او پلي کېدو له پاره دا شرط ده چې باید وصیت کونکی

۲. د اجنبي شخص له پاره وصیت کول ..... دی برباره ده چې ..... وي او یا..... وي.

د وصیت د گټو او د هغه د لیکني په هکله یوه مقاله ولیکئ.

۱- وگوره: الدر المختار، ج: ۵. ص: ۴۶۹ الی ۴۷۱.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**